

Asukoht (L-Est'97) X 6520084
Y 581155

**TÜRI VALLA ÜLDPLANEERINGU JA
KESKKONNAMÕJU STARTEEGILISE
HINDAMISE
MENETLUSDOKUMENDID**

Objekti aadress: JÄRVAMAA, TÜRI VALD

Tellijä: TÜRI VALLAVALITSUS

Töö täitja: KOBRAŠ AS

Juhataja:

URMAS URI

Projektijuht/planeerija:

TEELE NIGOLA

Kartograaf, planeerija:

PIIA KIRSIMÄE

Kontrollis:

REET LEHTLA

Üldinfo

TÖÖ NIMETUS:	Türi valla üldplaneering
OBJEKTI ASUKOHT:	Järvamaa, Türi vald
TÖÖ EESMÄRK:	Üldplaneeringu koostamine Järvamaa Türi vallale
TÖÖ LIIK:	Üldplaneering
TÖÖ TELLIJ:	Türi Vallavalitsus Kohtu tn 2, Türi linn 72213 Türi vald Järva maakond
Kontaktisik:	Marje Pärn Avaliku ruumi spetsialist Tel 384 8250, 53333 0476 Marje.parn@tyri.ee
TÖÖ TÄITJA:	Kobras AS Registrikood 10171636 Riia 35, 50410 Tartu Tel 730 0310 http://www.kobras.ee
Projektijuht:	Teele Nigola - maastikuarhitekt-planeerija Tel 730 0310, 518 7602 teele@kobras.ee
Töö koostajad:	Piia Kirsimäe - kartograaf-geoinformaatik, planeerija Priit Paalo - planeerija Silvia Türkson - planeerija assistent
Konsultandid:	Urmas Uri - geoloog, keskkonnaekspert (KMH0046) Reet Lehtla - maastikuarhitekt-planeerija Noela Kulm - keskkonnaekspert Erki Kõnd - projektijuht, projekteerija
Kontrollijad:	Reet Lehtla - maastikuarhitekt-planeerija Ene Kõnd - tehniline kontrollija

SISUKORD

1. TÜRI VALLA ÜLDPLANEERINGU KOOSTAMISE JA KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE ALGATAMINE
2. TÜRI VALLA ÜLDPLANEERINGU KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE ALGATAMISE TEADE AMETLIKUS VÄLJAANDES AMETLIKUD TEADAANDED JA AJALEHES TÜRI RAHVALEHT NING JÄRVA TEATAJA
3. TÜRI VALLA ÜLDPLANEERINGU LÄHTESEISUKOHAD
4. TÜRI VALLA ÜLDPLANEERINGU KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE VÄLJATÖÖTAMISE KAVATSUS
5. ÜLDPLANEERINGU LÄHTEÜLESANDE JA KSH VÄLJATÖÖTAMISE KAVATSUSE KOHTA ETTEPANEKUTE JA ARVAMUSTE KÜSIMISE, KIRJALIKE ETTEPANEKUTE JA ARVAMUSTE KIRJADE KOOPIAD NING PÕHJENDUSED ETTEPANEKUTEGA ARVESTAMISE/MITTEARVESTAMISE KOHTA
6. ETTEVÕTJATE ÜMARLAUAL OSALEJATE NIMEKIRI

TÜRI VALLAVOLIKOGU OTSUS

27. september 2018 nr 56

Türi valla üldplaneeringu koostamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamine

22. oktoobril 2017 moodustus haldusterritoriaalse korralduse muutmise tulemusena Käru valla, Türi valla ja Väätsa valla ühinemisel uus kohaliku omavalitsuse üksus Türi vald. Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse (ETHS) § 9² lõike 2 kohaselt on uus omavalitsusüksus ühinenud omavalitsusüksuste üldõigusjärglane. Vastavalt ETHS § 14¹ lõigetele 4¹ ja 4⁴ kehtivad ühinemise tulemusena moodustunud Türi vallas praegu 3 järgmist üldplaneeringut:

- 1) Käru Vallavolikogu 27. novembri 2008 määrusega nr 8 „Käru valla üldplaneeringu kehtestamine“ kehtestatud Käru valla üldplaneering (koostajad Käru vallavalitsus, A&L Management Eesti AS ja Miracon Grupp OÜ, digitaalselt kättesaadav <http://www.tyri.ee/karu>);
- 2) Türi Vallavolikogu 25. juuni 2009 otsusega nr 55 „Türi valla üldplaneeringu kehtestamine“ kehtestatud Türi valla üldplaneering (Arhitektuuribüroo Novel OÜ töö nr 2007/027, digitaalselt kättesaadav <http://www.tyri.ee/uldplaneering>);
- 3) Väätsa Vallavolikogu 25. märtsi 2010 määrusega nr 3 „Väätsa valla üldplaneeringu aastani 2018 kehtestamine“ kehtestatud Väätsa valla üldplaneering (koostaja Aarens Projekt OÜ, digitaalselt kättesaadav <http://www.tyri.ee/vaatsa>).

Võttes aluseks kehtivate üldplaneeringute ülevaatamise tulemused, mis on kinnitatud Türi Vallavolikogu 28. juuni 2018 otsusega nr 39 „Türi valla, Väätsa valla ja Käru valla üldplaneeringute ülevaatamine ja elluviimise jätkamine kuni uue üldplaneeringu kehtestamiseni“ ning arvestades, et Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 14¹ lõikes 11 on sätestatud haldusterritoriaalse korralduse muutmise tulemusena moodustunud kohaliku omavalitsuse volikogu kohustus algatada üldplaneeringu koostamine ühe aasta jooksul volikogu valimiste tulemuste väljakuulutamise päevast, on otsus vastu võetud kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 22 lõike 1 punkti 31, planeerimisseaduse § 74 lõigete 1 ja 4, § 77 lõigete 1 ja 4, keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 33 lõike 1 punkti 2 ning § 35 lõigete 1, 2 ja 5 alusel.

1. Algatada Türi valla üldplaneeringu koostamine.

2. Türi valla üldplaneering koostatakse eesmärgiga määratlada kogu Türi valla ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused, arvestades planeerimisseaduses sätestatud planeerimise põhimõtteid ja üldplaneeringu ülesandeid, Türi vallas kehtivate üldplaneeringute ülevaatamise tulemusi (kinnitatud Türi Vallavolikogu 28. juuni 2018 otsusega nr 39 „Türi valla, Väätsa valla ja Käru valla üldplaneeringute ülevaatamine ja elluviimise jätkamine kuni uue üldplaneeringu kehtestamiseni“), Türi Vallavalitsuse koostatavaid üldplaneeringu lähteseisukohti ja keskkonnamõju strateegiliseks hindamiseks koostatavat keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsust ning muudes õigusaktides üldplaneeringu koostamisele ja keskkonnamõju strateegilisele hindamisele sätestatud nõudeid.

3. Algatada koostatava Türi valla üldplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine.

4. Türi valla üldplaneeringu koostamise algataja ja Türi valla üldplaneeringu kehtestaja on Türi Vallavolikogu (postiaadress Järva maakond, Türi vald, Türi linn, Kohtu tänav 2). Türi valla üldplaneeringu koostamise korraldaja ülesandeid täidab vastavalt Türi Vallavolikogu 25. jaanuari 2018 otsuse nr 4 „Õigusaktidega kohaliku omavalitsuse, kohaliku omavalitsuse üksuse või organi pädevusse antud ülesannete delegeerimine“ punkti 30.2 alapunktile 2 Türi Vallavalitsus kui ametiasutus (postiaadress Järva maakond, Türi vald, Türi linn, Kohtu tänav 2, e-post vallavalitsus@tyri.ee).

5. Otsusega on võimalik tutvuda Türi Vallavalitsuse kui ametiasutuse kantseleis ja majandusosakonnas (asukoht Türi vald, Türi linn, Kohtu tänav 2) ametiasutuse tööajal ning elektrooniliselt ametiasutuse dokumendiregistri kaudu, millele on tagatud juurdepääs Internetis Türi valla veebilehelt www.tyri.ee ööpäevaringselt.

6. Üldplaneeringu koostamise algatamist ja keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamist kui menetlustoiminguid on võimalik vaidlustada, esitades kaebuse Tallinna Halduskohtule halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud tähtaegadel ja korras, arvestades sama seaduse § 45 lõikes 3 sätestatud kaebeõiguse piirangut.

/allkiri/

Andrus Eensoo
volikogu esimees

Üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamise teade

Avaldamise algus: 03.10.2018

Avaldamise lõpp: tähtajatu

Türi Vallavalitsus avaldab teadaande [planeerimisseaduse \(PlanS\) § 77 lõike 6](#) alusel.

Türi Vallavalitsus teatab : Türi Vallavolikogu algatas 27.09.2018 otsusega nr 56 Türi valla üldplaneeringu ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH).

Türi valla üldplaneering koostatakse eesmärgiga määratleda kogu Türi valla ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused, arvestades planeerimisseaduses sätestatud planeerimise põhimõtteid ja üldplaneeringu ülesandeid, Türi vallas kehtivate üldplaneeringute ülevaatamise tulemusi, Türi vallavalitsuse koostatavaid üldplaneeringu lähteseisukohti ja KSH väljatöötamise kavatsust ning muudes õigusaktides üldplaneeringu koostamisele ja KSH-le sätestatud nõudeid.

Türi valla üldplaneeringu kehtestaja on Türi Vallavolikogu. Türi valla üldplaneeringu koostamise ja KSH korraldaja ülesandeid täidab Türi Vallavalitsus kui ametiasutus.

Üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) algatamise otsusega on võimalik tutvuda Türi Vallavalitsuse kui ametiasutuse kantseleis ja majandusosakonnas (asukoht Türi vald, Türi linn, Kohtu tänav 2) nende tööajal ning elektrooniliselt ametiasutuse dokumendiregistri kaudu, millele on tagatud juurdepääs Türi valla veebilehelt www.tyri.ee. Otsus on lisatud ka käesolevale teatele.

Dokumendid

- [Türi Vallavolikogu 27.09.2018 otsus nr 56](#)

Türi Vallavalitsus

Türi, JÄRVAMAA, Kohtu tänav 2

Telefon: 3848200,3848201

E-post: VALLAVALITSUS@TYRI.EE

Teadaande number 1356421

TÜRI-ALLIKU KÜTTEKONTOR

Müüa saetud ja lõhutud lepaküttepuid.

Tel 516 6305

AllikaGrupp

Paide Eakate Päevakeskuses Lai 33, kabinet 108
9. oktoobril kl 11-13
suurte kogemustega Rehabilitatsiooniabi OÜ

ortoosi- ja proteesimeistrite vastuvõtt

Valmistame individuaalseid tallatugesid, ortoose ja proteese.
Lisaks müüme ortopeedilisi jalatseid ning teisi abivahendeid.
Abivahendikaardiga müük soodustingimustel. Teenindame nii lapsi kui ka täiskasvanuid.

Teave ja kirjapanek tel 5569 3034

TÜRI VALLA ÜLDPLANEERINGU JA SELLE KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE ALGATAMISE TEADE

Türi Vallavolikogu algatas 27. septembril 2018 otsusega nr 56 Türi valla üldplaneeringu ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH).

Türi valla üldplaneering koostatakse eesmärgiga määratleda kogu Türi valla ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused, arvestades planeerimiseaastade sätetud planeerimise põhimõtteid ja üldplaneeringu ülesandeid, Türi vallas kehtivate üldplaneeringute ülevaatamise tulemusi, Türi vallavalitsuse koostatavaid üldplaneeringu lähteseisukohti ja KSH väljatöötamise kavatsust ning muudes õigusaktides üldplaneeringu koostamisele ja KSH-le sätetud nõudeid.

Türi valla üldplaneeringu kehtestaja on Türi Vallavolikogu. Türi valla üldplaneeringu koostamise ja KSH korraldaja ülesandeid täidab Türi Vallavalitsus kui ametiasutus.

Otsusega on võimalik tutvuda Türi Vallavalitsuse kui ametiasutuse kanteleis ja majandusosakonnas (asukoht Türi vald, Türi linn, Kohtu tänav 2) nende tööajal ning elektrooniliselt ametiasutuse dokumendiregistri kaudu, millele on tagatud juurdepääs Türi valla veebilehelt www.tyri.ee.

Türi Vallavalitsus palub isikutel või neid ühendavatel organisatsioonidel, kes soovivad enda personaalset kaasamist üldplaneeringu koostamisse, teatada oma soovist Türi Vallavalitsusele kirjalikult (postiaadress Järva maakond, Türi vald, Türi linn, Kohtu tänav 2, e-aadress vallavalitsus@tyri.ee). Teates tuleb märkida nimi, isikukood (juriidilisel isikul äriregistri kood), soovitatav teabe saamise viis (elektrooniline või kirjalik) ning sellest lähtuvalt postiaadress või e-posti aadress ning soovi korral kontakttelefon. Teade tuleb allkirjastada (elektrooniliselt esitades digiallkirjastada).

Avalikult teavitatakse üldplaneeringu koostamise ja KSH menetluse käigus avalike meediakanalite kaudu, eelkõige ajalehtede Türi Rahvaleht ja Järva Teataja ning Türi valla veebilehe www.tyri.ee kataloogi «Ehitus, planeerimine» alamkataloogi «Üldplaneeringu koostamine» kaudu.

ITALYNA KING KÕIGE SUUREM KINGAVALIK EESTIS

САМЫЙ БОЛЬШОЙ ВЫБОР ОБУВИ В ЭСТОНИИ

Suvine allahindlus kuni 70%

Italyna King shoes sale with various discounts: 50%, 70%, 30%, 40%, 60%, 70%.

ITALYNA KING Maxima II korrus Viljandi mnt 10/12 Türi - Keskväljak 17 Paide

Müüa küttepuid

LEPP
50/30 cm
toores 34/36 €/rm

SANGLEPP
50/30 cm
toores 36/38 €/rm

Transport hinna sees
Tel 5699 6890
Marrek Puit OÜ

Imabere Kõrts

6. oktoobril
Pääse 8 €

MAMA ja DJ Aare Anton

13. oktoobril
Pääse 8 €

PARVEPOISID ja DJ Aare Anton

€-R 11-19
L 12-02, P 12-18
tel 5646 3044
www.imaberekahler.ee

Järvamaa kolleksionärid!

Saame kokku 13. oktoobril kell 10
Türi kultuurikeskuses
ja taaslustame meie klubi.
Oodatud on kõik, eriti noored!

Info tel 5635 0070 või
peeter.sgirka@gmail.com.

Kreisi trahter
Paides Rüütli 2
pakub tööpäeviti kl 12-15
LÕUNASÖÖKI.
Tule ja naudi rikkalikku Rootsi lauda!
Valikus praed, supid, salatid, kastmed, magustoidud, joogid.
Hind 6 €.
Supi-buffet 2.50 €

Meeleolukad laupäevaõhtud:
6. oktoobril kl 22-02

TÄNATEHTU
Paide, Rüütli 2. Info tel 505 8893.

VIKING WINDOW PAIDE-TÜRI RAHVAJOOKS
www.rahvajooks.ee

7. oktoobril 2018
Eelregistreerimine kuni 5.10
Ole kohal!

Igale rahvajooksul osalejale kinkekaart edasi-tagasi reisiks Tallinna-Helsingi liinil! VIKING LINE

Igale osalejale Tervise Paradiisi 40% sooduskupong!

tervise paradiis SPA hotell & veekeskus

SELVER EESTI LINNA-JOOKSUD

tervise paradiis SPA hotell & veekeskus

KONESKO

tervise paradiis SPA hotell & veekeskus

PAIDE - EESTIMAA SÜDA

saku

Jooksuekspert

coop Järva

Veski-Silla

EESTI KULTUURKAPITAL

VIKING LINE

FERROLINE GROUP

MIZUNO

KUMAS

CRAMO

VLUM

PAIDE SPORDIKESKUS

SIS

Eesti Pagar

TÜRI UJULA

Järvamaa Spordiliit

JÄRVA TEATAJA

atko

Viking VIKING WINDOW AS

VP Vätsa Prügila

ÖLI JAHT

MTÜ Kima Kolmik

JOL

TIMEKS TEHNIKAKAUBAD

mentos

Baltic Agro

CONSOLIS E-BETOONELEMENT

KUMA

Türi vald

Huvitegevuses osalemine saab osaliselt kompenseeritud

Türi vallavolikogu 27. septembri istungil võeti vastu määrus „Huvihariduse ja huvitegevuses osalemise toetamise kord“, mille alusel on kõikidel Türi valla 7-19-aastastel noortel, kes osalevad mõnes huviringis või õpivad huvikoolis, saada osaliselt ringis osalemiseks tehtud kulu hüvitatud.

Huviringis osalemiseks hüvitatakse osaliselt sõidukulu. Hüvitist on õigus taotleda Eesti rahvastikuregistri andmetel Türi vallas elava põhikooli ja gümnaasiumi alaealise õpilase seaduslikul esindajal või gümnaasiumi täisealise õpilasel, kui õpilase huvitegevuse toimumise koht asub vähemalt 3 km kaugusel õpilase elukohast ja huvitegevuses osalemist on tõendanud ringijuht või treener.

Taotluse Türi vallavalitsusele huvitegevuses osalemiseks tehtud sõidukulu osaliseks hüvitamiseks saab esitada kolmel korral aastas järgmiselt:

1) septembris, oktoobris ja novembris tehtud kulu hüvita-

miseks hiljemalt 15. detsembriks;

2) detsembris, jaanuaris ja veebruaris tehtud kulu hüvitamiseks hiljemalt 15. märtsiks;

3) märtsis, aprillis ja mais tehtud kulu hüvitamiseks hiljemalt 15. juuniks.

Kui õpilasel puudub võimalus sõita huviringi ja koju ühistranspordiga, hüvitatakse taotlejale isikliku sõidukiga huviringi ja koju sõiduks tehtud kulu arvestusega 0,30 eurot ühe kilomeetri kohta, kasutades kommertsliini, hüvitatakse kulu sõidupiletite alusel.

Hüvitise suurus sõltub sellest, kui kaugel elab laps huviringi toimumise kohast.

Elades huviringi toimumise kohast 3–10 km kaugusel, hüvitatakse kuni 100 eurot taotluse kohta, elades huviringi toimumise kohast 11–20 km kaugusel, hüvitatakse kuni 200 eurot taotluse kohta ja elades huviringi toimumise kohast enam kui 21 km kaugusel, hüvitatakse kuni 300 eurot taotluse kohta.

Lisaks sõidukulu osalise hüvitamisele osaleb vald ka erahuvikooli või riigi või teise kohaliku omavalitsuse huvikooli tegevuse kulu katmises, kui huvikooli tegevusest võtab osa Eesti rahvastikuregistri andmetel Türi vallas elav õpilane, kelle igapäevane elukoht on samuti Türi vallas. Türi vald toetab õppuri huvihariduse omandamist ainult ühes huvikoolis ühel erialal, makstes 100% õppekoha maksumusest huvikooli pidaja esitatud arvele alusel.

Lihtsamalt öeldes – kui Türi valla laps õpib näiteks Paide muusikakoolis, Kehtna kunstide koolis või Vändra muusikakoolis, aga elab igapäevaselt Türi vallas, siis huvikooli kohatasu tasub Türi vald, lapsevanema osaluse lapsevanem.

Huvikoolis õppimiseks ja huviringis osalemiseks kehtestatud lapsevanema osalus jääb lapsevanema kanda ning seda Türi vallavalitsus ei hüvita.

Erisus lapsevanemale keh-

testatud kohatasu hüvitamisel puudutab endise Väätsa valla neid lapsi ja noori, kes enne Türi, Väätsa ja Kärü valdade ühinemist õppisid huvikoolis või osalesid huviringis, maksid kohatasu ja kellele Väätsa vald kohatasu osaliselt hüvitas.

Nendele lastele ja noortele näeb määrus ette erisuse ja neile kehtivad samad soodustused, mis enne ühinemist. Lapsevanem ise selleks Türi vallavalitsusse pöörduma ei pea, lepingud soodustuse saamiseks sõlmitakse huviringi läbiviijaga.

Neile endise Väätsa valla lastele, kes enne soodustust ei saanud, neile kehtib Türi vallas ühtselt kehtestatud kord – võimalus küsida sõidukulu hüvitamist ning õppides teise omavalitsuse huvikoolis tasub vald kohatasu ühel erialal.

Lapsevanema osalus jääb täies mahus lapsevanema kanda.

TRIIN PÄRNA,
Türi vallavalitsuse haridus-, kultuuri- ja sotsiaalosakonna juhataja

Türi valla üldplaneeringu ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamise teade

Türi vallavolikogu algatas 27. septembri 2018 otsusega nr 56 Türi valla üldplaneeringu ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamise.

Türi valla üldplaneering koostatakse eesmärgiga määratleda kogu Türi valla ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused, arvestades planeerimise seaduses sätestatud planeerimise põhimõtteid ja üldplaneeringu ülesandeid, Türi vallas kehtivate üldplaneeringute ülevaatamise tulemusi (kinnitatud Türi vallavolikogu 28.06.2018 otsusega nr 39 „Türi valla, Väätsa valla ja Kärü valla üldplaneeringute ülevaatamine ja elluviimise jätkamine kuni uue üldplaneeringu kehtestamiseni“), Türi

vallavalitsuse koostatavaid üldplaneeringu lähteseisukohti ja keskkonnamõju strateegiliseks hindamiseks koostatavat keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsust ning muudes õigusaktides üldplaneeringu koostamisele ja keskkonnamõju strateegilisele hindamisele sätestatud nõudeid.

Türi valla üldplaneeringu kehtestaja on Türi vallavolikogu. Türi valla üldplaneeringu koostamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise korraldaja ülesandeid täidab Türi vallavalitsus kui ametiasutus.

Üldplaneeringu ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamise otsusega on võimalik tutvuda Türi vallavalit-

suse kui ametiasutuse kantseleis ja majandusosakonnas (asukoht Türi vald, Türi linn, Kohtu tänav 2) nende tööajal ning elektrooniliselt ametiasutuse dokumendiregistri kaudu, millele on tagatud juurdepääs Türi valla veebilehelt www.tyri.ee ööpäevaringselt.

Türi vallavalitsus palub kõigil isikutel või neid ühendavatel organisatsioonidel, kes soovivad enda personaalset kaasamist üldplaneeringu koostamisse, teatada oma soovist Türi vallavalitsusele kirjalikult (postiaadress Järva maakond, Türi vald, Türi linn, Kohtu tänav 2, e-post vallavalitsus@tyri.ee).

Teates tuleb märkida nimi, isikukood (juriidilisel isikul äri-

registri kood), soovitud teabe saamise viis (elektrooniline või kirjalik) ning sellest lähtuvalt postiaadress või e-posti aadress ning soovi korral kontakttelefon. Teade tuleb allkirjastada (elektrooniliselt esitades digiallkirjastada).

Teisi isikuid, asutusi ja organisatsioone teavitatakse üldplaneeringu koostamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise menetluse käigust avalike meediakanalite kaudu, eelkõige ajalehtede Türi Rahvaleht ja Järva Teataja ning Türi valla veebilehe www.tyri.ee kataloogi “Ehitus, planeerimine” alamkataloogi “Üldplaneeringu koostamine” kaudu.

TÜRI VALLAVALITSUS

kuhu minna

N 04.10 kell 18 Türi valla haridustöötajate tunnustusüritus Türi kultuurikeskuses.

R 05.10 kell 19 Lõuna-Järvamaa lahtine mälumängu seeriavõistlus Järvamaa kutsehariduskeskuse Särevere spordihoones. Mängud toimuvad iga kuu esimesel reedel. Kavas on seitse etappi, millest arvesse läheb viis paremat tulemust. Küsimuste koostaja on Eesti mälu-mänguguru Alar Särgava. Võistlused viib läbi kultuuri- ja spordiklubi Alem. Info: ann.valang.001@mail.ee

L 6.10 kell 9-15 9. Türi õunafestival Türi kultuurikeskuses ning kesklinna pargis.

Pargi all seavad end sisse õunakoogikohvikud, võimalus on osaleda sportlik-meelalahutuslikes jõukatsumistes, lastele on avatud Türi raamatukogu ja noortekeskuse meisterdamisala, toimub ühiselt suure õunapildi värvimine.

Traditsiooniliselt valitakse festivalil parimat õunakooki, maitsvaimat õunveini, õunahoidist ja alkoholivaba õunajooki. Kõiki töid hindab žürii ning parimatele on festivali toetajatelt auhinnad.

Näitused ja põnevad hoidised, laada-ala. Sel aastal toob oma põ-

nevad õunahoidised külastajatele degusteerida Kaia Iva.

Kauplejate registreerimine telefonil 512 5423, e-mail triin.parna@tyri.ee

Anname Türi valla sünnipäevakuule õunafestivaliga hoo sisse!

P 7.10 Paide-Türi rahvajooks. Lisainfo: Projektijuht Urmas Jõgi info@rahvajooks.ee

T 9.10 kell 14 Jändja ja Vihtra paisude avamistööde lõpetamine Jändjal.

K 10.10 kell 12 NutiAkadeemia koolitus Nutiseadmete ABC Türi raamatukogus. Lisainfo ja koolitustele registreerimine www.nutiakadeemia.ee

L 20.10 ja P 21.10 kell 16 Kalevi 9 kinnistul „Extreme tsirkus“ tsirkuseetendus kogu perele.

E 22.10 kell 19 Türi valla sünnipäev Türi kultuurikeskuses.

Antakse üle Türi valla aukodaniku tiitel ning kuld- ja hõbemärgid.

N 25.10 kell 18 Vallavanema vastuvõtt Türi kultuurikeskuses aasta jooksul Türi vallas sündinud beebidele.

P 28.10 kell 15 Kärü kiriku 158. aastapäeva kontsert-jumalateenistus.

Võetakse tööle lastekaitse spetsialist

Türi vallavalitsus korraldab avaliku konkursi lastekaitse spetsialisti vaba ametikoha täitmiseks

Lastekaitse spetsialisti ametikoha kandidaadi kvalifikatsiooninõueteks on erialane ettevalmistus ja kõrgharidus, nõutav on oskus koostada õigus- ja haldusakte, teadmised haldusmenetluse ja asjaajamise reeglitest.

Kandideerijal esitada hiljemalt 22. oktoobril 2018 kella 13.00ks Türi vallavalitsusele järgmised dokumendid:

- kandideerimisavaldus ja palgasoov;
- elulookirjeldus;
- kvalifikatsiooninõuetele vastavust tõendavate dokumentide koopiad;
- muud kandidaadi poolt oluliseks peetavad dokumendid.

Tööle asumise aeg november 2018, tööleping sõlmitakse tähtajatult.

Dokumendid esitada Türi vallavalitsusele kui ametiasutusele kirjalikult postiaadressile Kohtu tänav 2, Türi linn, 72213, Türi vald või digiallkirjastatult e-postile vallavalitsus@tyri.ee.

Lisainfo triin.parna@tyri.ee, 512 5423 (Triin Pärna)

TÜRI VALLAVALITSUS

Kirjalik enampakkumine

Türi vald eestkostjana võõrandab kirjaliku enampakkumise teel järgmist vara:

1) Türi vallas Retla külas asuva Aadujüri kinnistu.

2) Türi vallas Türi linnas Aia tn 6-1 asuva korteriomandi.

Enampakkumise täpsemad tingimused on toodud Türi valla veebilehel www.tyri.ee alajaotuses teated.

Täiendavat infot saab telefonil 511 2435 või e-posti aadressil reet.maiste@tyri.ee.

Kabala kool tähistab 95. aastapäev

Kabala kool tähistab 95. aastapäeva Kabala koolimajas 17. novembril 2018 vilistlaste ja endiste töötajate kokkutulekuga.

Päevakava:

17 algab registreerimine

18 kontsert-aktus

Lendude pildistamine

20 – 02 vilistlasõhtu koolimajas

Tantsuks ansambel Absolut-Lühis, töötab baar

Osalustasu 17 eurot on võimalik tasuda kuni 12. novembrini Kabala Kultuuri ja Spordi Seltsi arveldusarvele EE742200221045877585 (selgituseks märkida Kabala kooli aastapäev ja osaleja nimi) või koolimajas tööpäevadel kella 8-15. Alates 13. novembrist on osalustasu 20 eurot.

Head Retla kooli sõbrad!

Suur tänu kõigile Retla kooli

165. aastapäeva tähistamisel osalenutele!

Võrratu aktuse kava ja õdus peoõhtu ei oleks Sinu kaasalöömiseta olnud täiuslik.

Uute kohtumisteni!

Koolipere nimel direktor Jaanus Roosileht

IN MEMORIAM

ELLU RUSI 01.04.1968 – 18.09.2018

„Praegu pole sa mulle muud kui üks pisike poiss, täpselt samasugune kui sada tuhat teist pisikest poissi, ja mul pole sind tarvis. Ning ka sinul pole mind tarvis. Mina olen sulle rebane nagu sada tuhat teist rebast. Aga kui sa mu taltsutad, siis on mul teineteist tarvis.“

(Antoine de Saint-Exupéry “Väike prints”)

Ellu, Sa taltsutasid meid oma nõudlikkuse, oma sõbralikkuse, oma tähelepanelikkuse, oma järjepidevuse, oma kallistuste, oma otsustuskindluse, oma avatuse, kogu aeg varuks olnud hea sõna ja rõhkava naeruga. Sa taltsutasid meid ka oma pisaratega: oma eheda kurbusega, kui meil oli koos raske, oma eheda rõõmuga tehtud tööst, kui ütlesime head teed järgmisele lennule.

Nii väga raske on öelda head teed Sinule. Sa oled nii palju endast andnud ja, ei saa salata, me tahaksime veel ...

Sinu TÜG

Asukoht (L-Est'97) X 6520084
Y 581155

TÜRI VALLA ÜLDPLANEERING

LÄHTESEISUKOHAD

Objekti aadress: *JÄRVA MAAKOND, TÜRI VALD*

Tellijä: *TÜRI VALLAVALITSUS*

Töö täitja: *KOBRAS AS*

Juhataja: *URMAS URI*

Projektijuht/planeerija: *TEELE NIGOLA*

Planeerija: *PIIA KIRSIMÄE*

Kontrollis: *ENE KÕND*

Juuni 2019 TARTU

Üldinfo

TÖÖ NIMETUS:	Türi valla üldplaneering: lähteseisukohad
OBJEKTI ASUKOHT:	Järva maakond, Türi vald
TÖÖ EESMÄRK:	Üldplaneeringu koostamine Järva maakonna Türi vallale
TÖÖ LIIK:	Üldplaneering
TÖÖ TELLIJ:	Türi Vallavalitsus Kohtu tänav 2, Türi linn 72213 Türi vald Järva maakond
Kontaktisik:	Marje Pärn Varahaldusspetsialist Tel 384 8250, 533 30476 marje.parn@tyri.ee
TÖÖ TÄITJA:	Kobras AS Registrikood 10171636 Riia 35, 50410 Tartu Tel 730 0310 http://www.kobras.ee
Projektijuht:	Teele Nigola - maastikuarhitekt-planeerija Tel 730 0310, 518 7602 teele@kobras.ee
Töö koostajad:	Piia Kirsimäe - kartograaf, planeerija Silvia Türkson - planeerija assistent
Konsultandid:	Urmas Uri - geoloog, keskkonnaekspert (KMH0046) Reet Lehtla - maastikuarhitekt-planeerija Noela Kulm - keskkonnaekspert Erki Kõnd - projektijuht, projekteerija
Kontrollijad:	Reet Lehtla - maastikuarhitekt-planeerija Ene Kõnd - tehniline kontrollija

Kobras AS litsentsid / tegevusload:

1. Keskkonnamõju hindamise tegevuslitsents:
KMH0046 Urmas Uri
2. Keskkonnamõju strateegilise hindamise juhteksperdid: Urmas Uri, Teele Nigola
3. Hüdroteoloogiliste tööde tegevusluba nr 379.
Hüdroteoloogilised uuringud.
Hüdroteoloogiline kaardistamine.
4. Maakorraldustööd. Tegevuslitsents 15 MA-k.
5. MTR-i majandustegevustead:
 - Ehitusuuringud EG10171636-0001;
 - Ehitusprojekti ekspertiis EK10171636-0002;
 - Omanikujärelevalve EO10171636-0001;
 - Projekteerimine EP10171636-0001.
6. Maaparandusalal Tegutsevate Ettevõtjate Registri (MATER) registreeringud:
 - Maaparandussüsteemi omanikujärelevalve MO0010-00;
 - Maaparandussüsteemi projekteerimine MP0010-00;
 - Maaparanduse uurimistöö MU0010-00;
 - Maaparanduse ekspertiis MK0010-00.
7. Muinsuskaitseameti tegevusluba E 377/2008. Vastutav spetsialist Teele Nigola (VS 606/2012, tähtajatu). Ehitismälestiste, ajaloomälestiste, tööstusmälestiste ja UNESCO maailmapärandi nimekirja objektidel konserveerimise ja restaureerimise projektide ning muinsuskaitse eritingimuste koostamine, uuringud ja muinsuskaitsealine järelevalve (s.h muinsuskaitsealadel) maastikuarhitektuuri valdkonnas.
8. Veeuuringut teostava proovivõtja atesteerimistunnistus (reoveesetest, pinnaveest, põhjaveest, heit- ja reoveest proovivõtmine) Noela Kulm - Nr 1536/18, Tanel Mäger – Nr 1535/18.
9. Kutsetunnistused:
 - Diplomeeritud mäeinsener, tase 7, kutsetunnistus nr 095665 – Urmas Uri;
 - Diplomeeritud mäeinsener, tase 7, kutsetunnistus nr 116662 – Tanel Mäger;
 - Volitatud hüdrotehnikainsener, tase 8, kutsetunnistus nr 106122 – Erki Kõnd;
 - Volitatud hüdrotehnikainsener, tase 8, kutsetunnistus nr 131647 – Oleg Sosnovski;
 - Diplomeeritud hüdrotehnikainsener, tase 7, kutsetunnistus nr 120446 – Martin Võru;
 - Diplomeeritud hüdrotehnikainsener, tase 7, kutsetunnistus nr E000481 – Ervin R. Piirsalu;
 - Diplomeeritud veevarustuse- ja kanalisatsiooniinsener, tase 7, kutsetunnistus nr E000482 – Ervin R. Piirsalu;
 - Diplomeeritud hüdrotehnikainsener, tase 7, kutsetunnistus nr E004017 – Kert Kartau;
 - Diplomeeritud veevarustuse- ja kanalisatsiooniinsener, tase 7, kutsetunnistus nr E004029 – Kert Kartau;
 - Volitatud maastikuarhitekt, tase 7, kutsetunnistus nr 142815 – Teele Nigola;
 - Ruumilise keskkonna planeerija, tase 7, kutsetunnistus 109264 – Teele Nigola;
 - Geodeet V (EKR tase: 7), kutsetunnistus nr 083232 – Ivo Maasik;
 - Geodeet V (EKR tase: 7), kutsetunnistus nr 083233 – Marek Maaring;
 - Maakorraldaja, tase 6, kutsetunnistus nr 141508 – Ivo Maasik;
 - Markšneider, tase 6, kutsetunnistus nr 135966 – Ivo Maasik.

SISUKORD

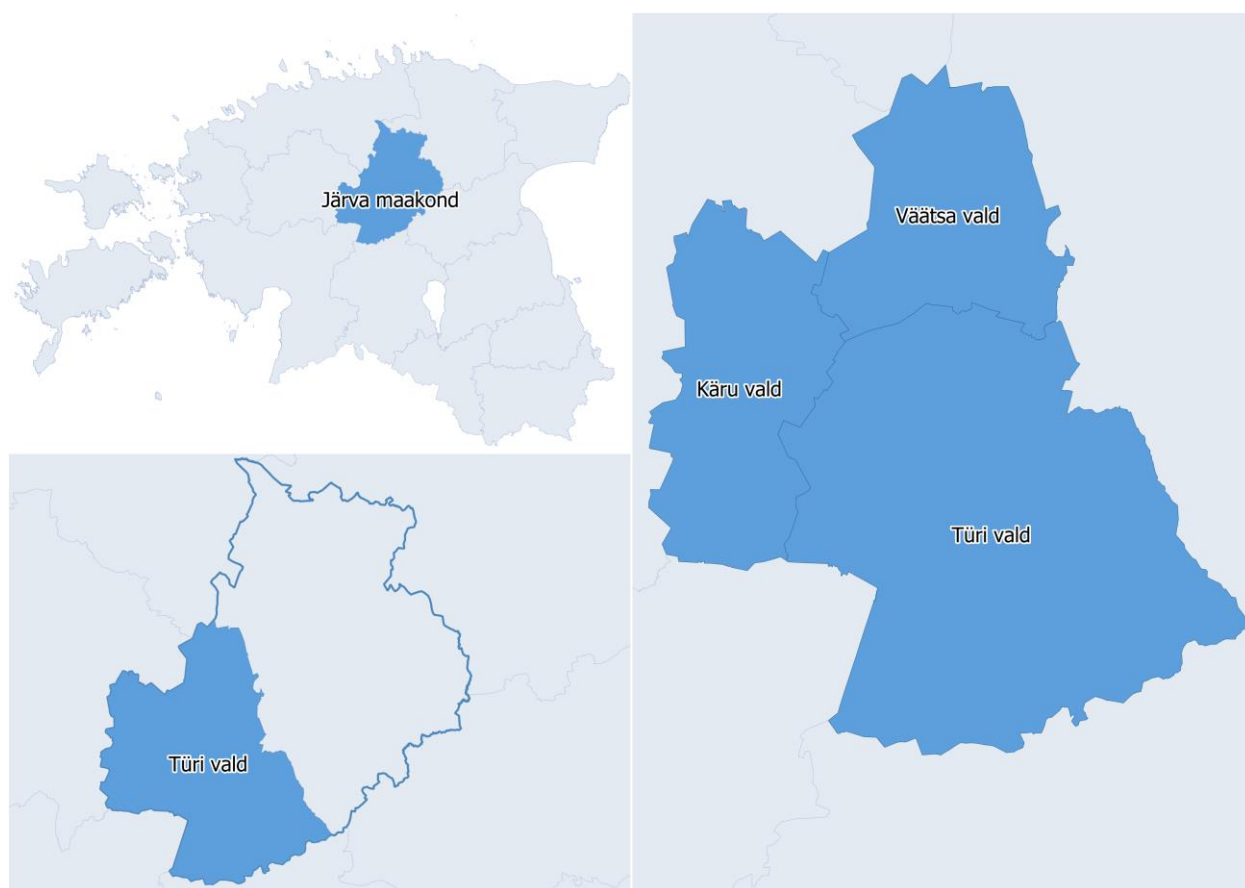
1. TÜRI VALLA ÜLDPLANEERINGU KOOSTAMISE EESMÄRK JA LÄHTEMATERJALID	5
2. TÜRI VALLA ÜLDPLANEERINGU ÜLESANDED	7
3. TÜRI VALLA ÜLDPLANEERINGU KOOSTAMISEKS VAJALIKUD UURINGUD/ANALÜÜSID NING KOOSTATAVAD TEEMAJOONISED	17
4. KAASAMINE JA KOOSTÖÖ TÜRI VALLA ÜLDPLANEERINGU JA KSH KOOSTAMISEL	18
5. TÜRI VALLA ÜLDPLANEERINGU JA KSH KOOSTAMISE AJAKAVA	20

1. Türi valla üldplaneeringu koostamise eesmärk ja lähtematerjalid

Türi Vallavolikogu algatas 27.09.2018 otsusega nr 56 Türi valla üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise.

Türi valla üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärk on lähtudes erinevate ühiskonnagruppide huvidest kogu Türi valla territooriumil ruumilise arengu põhimõtete kujundamine ning maa- ja veealade kasutus- ja ehitustingimuste määramine luues eeldused piirkonna jätkusuutlikuks arenguks ning arenguga kaasneda võivate negatiivsete mõjude leevendamiseks ja positiivsete mõjude suurendamiseks vajalike meetmete väljatöötamine. Arvestades, et Türi vald on moodustunud 2017. aastal kolme valla (Türi vald, Kärü vald, Väätsa vald) ühinemisel, on õige, et kogu uue Türi valla ruumilise arengu kontseptsiooni (visioon ja eesmärgid) väljatöötamisel saaksid osaleda kõik ühinenud valdade elanikud, ettevõtjad ja muud huvitatud isikud, esitades selleks oma ootusi, ettepanekuid ja ideid. Sobivaim võimalus selleks ongi osalemine üldplaneeringu koostamise ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamise protsessis.

Üldplaneeringuga hõlmatav ala on kogu Türi valla territoorium (skeem 1). Moodustunud Türi valla pindala on 1 008 km² ja valla haldusterritoorium koosneb 53 külast, 4 alevikust ning 1 linnast.

Skeem 1. Türi valla territooriumi asukohaskeem (parempoolsel joonisel on toodud varasemate valdade piirid ja nimetused) (Allikas: Maa-amet).

Türi vald moodustati 22. oktoobril 2017 Käru, Türi ja Väätsa valla ühinemisel. Hetkel kehtib Türi valla territooriumil kolm üldplaneeringut:

- Türi Vallavolikogu 25.06.2009 otsusega nr 55 „Türi valla üldplaneeringu kehtestamine“ kehtestatud Türi valla üldplaneering (tutvumiseks elektrooniliselt kättesaadav <http://www.tyri.ee/uldplaneering>);
- Väätsa Vallavolikogu 25.03.2010 määrusega nr 3 „Väätsa valla üldplaneeringu aastani 2018 kehtestamine“ kehtestatud Väätsa valla üldplaneering (tutvumiseks elektrooniliselt kättesaadav <http://www.tyri.ee/vaatsa>);
- Käru Vallavolikogu 27.11. 2008 määrusega nr 8 „Käru valla üldplaneeringu kehtestamine“ kehtestatud Käru valla üldplaneering (tutvumiseks elektrooniliselt kättesaadav <http://www.tyri.ee/karu>).

Lisas kehtivatele üldplaneeringutele on Türi valla üldplaneeringu alusdokumentideks:

- Türi Vallavolikogu 28.06.2018 otsusega nr 39 „Türi valla, Väätsa valla ja Käru valla üldplaneeringute ülevaatamine ja elluviimise jätkamine kuni uue üldplaneeringu kehtestamiseni“ kinnitatud Türi valla, Väätsa valla ja Käru valla üldplaneeringute ülevaade;
- seni Türi valla haldusterritooriumil kehtivad detailplaneeringud (ülevaade geoportaalis <https://gis.tyri.ee/portal/home/>, detailplaneeringud tutvumiseks kättesaadavad <https://www.tyri.ee/kehtestatud>);
- üldplaneeringu koostamise ajal kehtivad (sh üldplaneeringu koostamise ajal kehtestatavad) Türi valla arengudokumendid:
 - Türi valla arengukava;
 - Türi valla eelarvestrateegia;
 - valdkondlikud arengukavad (ÜVK, soojamajandus, haridusasutused jms);
- Järva maakonna arengudokumendid: Järvamaa maakonnaplaneering 2030+, Rapla maakonnaplaneering 2030+ (endise Käru valla territooriumi osas), Järvamaa arengustrateegia 2035+;
- üldplaneeringu koostamise ajal kehtivad Eesti riiklikud arengudokumendid (üleriigiline planeering „Eesti 2030+“, valdkondlikud arengustrateegiad ja planeeringud);
- Türi valla haldusterritooriumi hõlmavad avalikult kättesaadavad uuringud;
- riiklikud õigusaktid (seadused, nende rakendamise määrused), milles on sätestatud nõudeid üldplaneeringu koostamisele ja keskkonnamõju strateegilisele hindamisele;
- ruumilist planeerimist ja keskkonnamõju strateegilist hindamist käsitlevad juhendid ja soovitusel (planeerimine.ee).

Üldplaneering koostatakse lähtudes asjakohastest õigusaktidest, planeeringutest, arengukavadest, kaitse-eeskirjadest jms dokumentidest, heast planeerimise tavast, asjaomaste asutuste ja isikute põhjendatud seisukohtadest. Üldplaneeringuga paralleelselt koostatakse KSH, mille tulemusi arvestatakse üldplaneeringu koostamisel.

Türi valla lähteseisukohtadele ja keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsusele on lisatud maakasutusplaan, mis kajastab Türi valla hetkeolukorda. Plaan põhineb Maa-ameti, EELIS ja maakonnaplaneeringute andmetel. Plaanil ei ole kajastatud kehtivate üldplaneeringute andmeid.

2. Türi valla üldplaneeringu ülesanded

Türi valla üldplaneeringu koostamisel lahendatakse planeerimisseaduse § 75 lõikes 1 sätestatud ülesanded, mis on olulised valla ruumilistest vajadustest ja planeeringu eesmärkidest lähtuvalt (PlanS § 75 lõige 2).

Üldised põhimõtted, millest lähtutakse üldplaneeringu koostamisel

- Vastavalt rahvastikuprognosile on Türi vald kahaneva elanike arvuga ja vananeva elanikkonnaga maavald, mistõttu keskendutakse üldplaneeringu koostamisel pigem elukeskkonna kvaliteedi tõstmisele ja kohalike väärtuste säilitamisele ning taastamisele (efektiivne avalike teede võrk, jalakäijate- ja jalgrattateed, hea ühistranspordiühendus suuremate keskustega, asukoht Eesti keskel, konkurentsivõimeline ettevõtlus, teadvustatud identiteet, ajalooline hoonestus, loodusväärtused, traditsioonid, puhkealad jms).
- Türi valla keskuseks on Türi linn asustusüksusena, mis vajab üldplaneeringus eraldi käsitlemist (eelkõige funktsionaalne tsoneerimine, hoonestuslaad ja arhitektuurinõuded erinevates tsoonides jms). Sealhulgas on oluline välja töötada Türi linna keskosa kui kvaliteetse ja kaasaegseid linnaplaneerimise põhimõtteid järgiva elukeskkonna ruumilise arengu kontseptsioon, mis oleks aluseks edasistele ruumi kasutamise otsustele. Türi linna keskosale on ajalooliselt iseloomulik, et kesklinnas asub kahe riigitee ristmik. Samad riigiteed on Türi linna peatänavateks. Ristmiku vahetu ümbruse moodustavad praegu parklad, haljasala, park ja üks hoone, mis on ainuke viimase paarikümne aasta jooksul kesklinna ehitatud hoone. Linna keskosas asuvad valdavalt 1970-1980ndatel ehitatud korterelamud, ärihooned ja ühiskondlikud hooned. Viimase 13 aasta jooksul on Türi linna keskuseala kujundatud valdavalt Türi linna keskosa detailplaneeringu alusel (AS Eesti Projekt töö LV-226-01, kehtestatud 26.06.2003, kättesaadav http://www.tyri.ee/kehtestatud/-/asset_publisher/E7kU9t5PaOqR/content/turi-linna-keskosa-detailplaneering-ja-seonduvad-detailplaneeringud). Detailplaneeringus kavandatud uut hoonestust ei ole seni välja ehitatud, mistõttu vajab uuesti läbi kaalumist, kas senise kontseptsiooniga jätkata või anda linna keskosale suurem avaliku ruumi kasutusfunktsioon (nt linna peaväljaku ja vaba aja veetmise võimaluste kavandamine, avalike teenuste kättesaadavus kesklinnas). Oluline on, et linnaruumi planeerimisega ei soodustataks autoliikluse suurenemist või koondumist kesklinna ning inimeste eemale juhtimist kesklinnast. Vältida tuleb mootorsõidukite teenindamise ettevõtete, suurte parkimisalade ja muude mootorsõidukeid koondavate objektide kavandamist. Prioriteediks seada elanikele turvalise ja kvaliteetse elukeskkonna ning mitmekülgsete teenuste võimaluste tagamine (eri tüüpi ettevõtlus ja eluasemed, avalikud- ja muud teenused, rohealad, jalgratta- ja jalgteed jms). Türi valla territooriumil on välja kujunenud

väiksemad (tõmbe)keskused (Kabala küla keskus, Särevere alevik, Türi-Alliku küla keskus, Oisu alevik, Väätsa alevik, Kärü alevik), kuhu on koondunud rohkem elanikke, ettevõtjaid ning avalikke teenuseid pakkuvaid asutusi (koolid, lasteaiad, kauplus, spordi- ja vabaaja veetmise kohad jms), ning mis seetõttu vajavad detailsemat käsitlemist kui hajaasustusega alad, kuid ei nõua nii täpset funktsionaalset tsoneerimist kui Türi linn. Särevere aleviku ja Türi-Alliku küla kompaktse hoonestusega ala ja Türi linna vahetu naabrus võimaldavad käsitleda seda ala koos ühe linnalise asustusega alana.

- Aladel väljaspool Türi linna ja väiksemaid keskusi tuleb luua võimalusi mitmekülgseks maakasutuseks. Tegevust piiravaid ehitus- ja maakasutustingimusi või detailplaneeringu koostamise nõuet on otstarbekas seada ainult väärtuste kaitseks konkreetsete tunnustega ja piiritletud maa-aladele või konkreetsete tunnustega tegevuste välistamiseks.
- Oluline on luua soodsaid tingimusi kasutusest väljalangenud hoonete uuesti kasutusele võtmiseks või vajadusel olemasolevate ehitiste kasutusotstarvete muutmiseks.
- Türi vald on tekkinud kahe haldusreformi tulemusel (aastal 2005 ühinesid Türi linn, Türi vald, Kabala vald ja Oisu vald ning aastal 2017 ühinesid Kärü vald, Türi vald ja Väätsa vald). Endiste valdade territooriumi osas on Türi vald jätkuvalt jagunenud mõttelisteks piirkondadeks, mistõttu on oluline jälgida, et nende piirkondade elanikud (kogukonnad) oleks võrdselt ja tasakaalustatult kaasatud üldplaneeringu koostamisse alates ideekorjest ja seniste väärtuste väljaselgitamisest kuni planeeringulahenduste aruteludeni.
- Üldplaneeringu lahenduse väljatöötamisel kaaluda põhjalikult seni kehtivates üldplaneeringutes kavandatud lahenduste integreerimist koostatavasse üldplaneeringusse, arvestades, et kõigis seni kehtivates üldplaneeringutes esineb elamu-, äri- ja tootmiskaade „üleplaneerimist“ maa-aladel, kus ilmselt puuduvad eeldused planeeringu realiseerumiseks.

Üldplaneeringus käsitletavad teemad

Üldplaneeringuga lahendatavate ülesannete loetelu ja käsitus lähtub käesolevas etapis teadaolevast informatsioonist. Väljatöötamise etapis võib ülesannete loetelu ja käsitus täpsustuda.

1. Transpordivõrgustiku ja muu infrastruktuuri, sealhulgas kohalike teede ja raudteede asukoha ja nendest tekkivate kitsenduste määramine

Türi valda läbib üks põhimaantee Pärnu – Rakvere – Sõmeru (tee nr 5) ja kolm tugimaanteed Imavere – Viljandi – Karksi-Nuia (tee nr 49), Türi – Arkma (tee nr 26) ning Tallinn – Rapla – Türi (tee nr 15). Lisaks läbib valda Tallinn – Lelle – Viljandi raudtee ja valla territooriumile jäävad Kärü, Türi, Taikse, Kärevere ja Ollepa raudteepeatused.

Üldplaneeringuga planeeritakse kogu valla territooriumi hõlmav optimaalse tihedusega avalikult kasutatavate teede (sõiduteed) võrgustik riigiteedest, Türi vallale kuuluvatest teedest ja erateedest, sealhulgas:

- sõnastatakse optimaalse tihedusega avalikult kasutatavate teede võrgustiku kriteeriumid (ehk milliste asjaolude esinemisel tuleb kaaluda mingi tee avalikuks kasutamiseks määramist);
- selgitatakse välja ja tähistatakse joonisel avalikuks kasutamiseks vältimatult vajalikud erateede lõigud, mille osas võib osutada vajalikuks kohaldada sundvõõrandamist või sundvalduse seadmist eratee avalikuks kasutamiseks määramisel;
- arvestatakse ühistranspordivõrgustiku vajadustega;
- määratakse teede mustkatte alla viimise vajadus.

Kaalutakse senises Türi valla üldplaneeringus ja Järva maakonnaplaneeringus kavandatud Türi linna ümbersõidutee (erinevad lõigud) edasist kavandamise vajalikkust uues üldplaneeringus. Selleks analüüsitakse liiklustiheduste prognoose eelkõige riigiteede Pärnu-Rakvere-Sõmeru ja Tallinn- Rapla-Türi Türi linna läbivatel lõikudel ning ümbersõidutee võimalikku positiivset ja negatiivset mõju Türi linna arengule ja elukeskkonnale ning Maanteeameti esitatavaid seisukohti.

Vallas puudub terviklik jalgratta- ja jalgteede võrgustik, mis võimaldaks inimeste ohutut liiklemist maantee ääres. Maakonnaplaneeringus on ära toodud perspektiivsed jalgratta- ja jalgteed:

- Türi ja Käru vahelisel lõigul;
- Türi, Oisu ja Kabala vahelisel lõigul;
- Kabala ja Kurla vahelisel lõigul;
- Säreveere ja Laupa vahelisel lõigul;
- Väätsa ja Käru alevikus.

Üldplaneeringuga analüüsitakse jalgratta- ja jalgteede võrgustikke kahel tasandil:

- 1) asustusüksuste siseste jalgratta- ja jalgteede võrgustik (eelkõige Türi linn, Säreveere alevik, Oisu alevik, Väätsa alevik, Käru alevik ja vajaduse selgumisel muude asustusüksuste keskused);
- 2) asustusüksusi ühendavate jalgratta- ja jalgteede võrgustik (näiteks Kahala – Võhma, Oisu – Taikse, Türi – Kolu – Käru).

Selgitatakse välja tänavate ja maantee kaitsevööndite ulatuse muutmise vajadus, sätestatakse kaitsevööndite ulatus üldplaneeringu tekstiosas ning vajadusel markeeritakse muudetud kaitsevööndite ulatus üldplaneeringu kitsenduste teemajoonisel.

Sätestatakse avalikult kasutatavatest teedest ja nende kaitsevöönditest tulenevad kitsendused, mida ei ole sätestatud seadustes.

2. Kohaliku tähtsusega jäätmekäitluskohtade asukoha ja nendest tekkivate kitsenduste määramine

Keskkonnaregistri andmetel (seisuga 30.03.2019) asub Türi vallas 20 töötavat jäätmekäitluskohta. Vallas on olemas ohtlike jäätmete käitluskoht, elektroonikaromude käitluskoht, vanarehvide käitluskoht, tavajäätmete käitluskoht ja kompostimisplats.

Üldplaneeringuga määratakse valla territooriumil avalikult kasutatavate jäätmekäitluskohtade (eelkõige jäätmejaamad, jäätmepunktid ja muud sorteeritud jäätmete kogumise kohad) asukohad. Eraldi käsitletakse Väätsa prügila asukohta ning sellest tulenevaid mõjusid ja kitsendusi.

Veterinaar- ja Toiduameti ettepanekul (registreeritud Türi Vallavalitsuse dokumendiregistris 16.07.2018 nr 7-1.12/2803) kavandatakse võimalusel Türi valla territooriumile taudistunud põllumajandusloomade matmispaik (või matmispaigad).

3. Tehnovõrkude ja -rajatiste üldise asukoha ja nendest tekkivate kitsenduste määramine

Selgitatakse välja avaliku teenuse (elektriga varustamine, elektrooniline side, ühisveevärk- ja kanalisatsioon, sademevee ärajuhtimine, tuletõrje veevarustus, tänavavalgustus, kaugküte) osutamiseks vajalike tehnovõrkudega varustamise vajadus ning määratakse üldplaneeringus perspektiivsete tehnovõrkude asukohad tehnovõrkude omanikelt ja valdajatelt kogutud teabe ning olemasoleva ja kavandatava asustuse põhjal.

Selgitatakse välja ja määratakse perspektiivsed ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga kaetavad alad. Paralleelselt üldplaneeringu koostamisega on soovitatav alustada Türi valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava koostamist, kuna siis selguvad täpsemad käsitletava teemad.

Üldplaneeringuga kaalutakse (olemasolevate) kaugküttepiirkondade vajalikkust ning määratakse perspektiivselt vajalikud kaugküttepiirkonnad.

Tehnovõrkude joonisel märgitakse olemasolevad ja perspektiivsed avaliku teenuse osutamiseks vajalikud tehnovõrkude asukohad.

Seletuskirjas sätestatakse avaliku teenuse osutamiseks vajalikest tehnovõrkudest ja nende kaitsevöönditest tulenevad kitsendused, mida ei ole sätestatud seaduses (vastavad kitsendustega hõlmatud alad markeeritakse tehnovõrkude joonisel).

Selgitatakse välja ja sõnastatakse tuuleenergia ja päikeseenergia tootmiseks sobivate maa-alade kriteeriumid ning tuulikute ja päikesepaneelide (tuuliku- ja päikesepeakide) püstitamise üldised tingimused.

4. Olulise ruumilise mõju ehitise asukoha valimine

Lähteseisukohtade koostamise ajal ei ole ühegi olulise ruumilise mõju ehitise asukoha valimise vajadust ette teada. Vajadus selgitatakse välja üldplaneeringu koostamise käigus.

5. Asustuse arengut suunavate tingimuste täpsustamine

Türi vallas asub üks linn (Türi), neli alevikku (Käru, Väätsa, Särevere ja Oisu) ja 53 küla. Maakonnaplaneeringutes on Türi linn märgitud piirkondlikuks keskuseks, Käru kohalikuks keskuseks ning Oisu, Kabala ja Väätsa lähikeskusteks.

Üldplaneeringuga määratakse maalise ja linnalise asustusega alad (sh perspektiivsed) ning kogu valla territooriumi ulatuses tähistatakse need maakasutuse joonisel selgesti eristatuna. Määratakse maalise ja linnalise asustusega ala tunnused ning defineeritakse linnaline ja maaline asustus üldplaneeringu tähenduses. Linnalise asustusega piirkondade määratlemisel arvestatakse, et võib olla vajadus lugeda samad piirkonnad tiheasustusaladeks nende seaduste ja muude õigusaktide tähenduses (nt ehitusseadustik, jahiseadus), kus on sätestatud nõuded tiheasustusalade kohta, kuid kus tiheasustusalad on jäetud defineerimata (v.a maareformiseadus ja looduskaitseadus, mille tähenduses tiheasustusega alad määratakse eraldi).

Linnalise asustusega aladel:

- seatakse maakasutustingimused, mis võimaldavad asustuse kompaktsuse säilimist ja tihendamist ning kasutusest välja langenud alade taas kasutusse võtmist;
- seatakse ehitustingimused, mis võimaldavad kvaliteetse arhitektuuriga ning kergliiklust soosiva mitmekülgsete võimalustega elu- ja ettevõtluskeskkonna loomist;
- keskendutakse eelkõige piirkonna elanikele turvalise ja kvaliteetse elukeskkonna ning mitmekülgsete teenuste võimaluste tagamisele (eri tüüpi töökohad, eri tüüpi eluasemed, avalikud- ja muud teenused, puhkealad, spordirajatised, rohealad jms);
- maakasutustingimustega soodustatakse jalgsi ja jalgrattaga liikujatele turvaliste tingimuste loomist ning üritatakse vältida mootorsõidukite liikluse koondumist keskuste aladele (eriti tundlikud need asustusüksused, mida läbivad riigiteed (transiitliiklus));
- lahendatakse muud üldplaneeringu koostamise käigus ilmnevad ja üldplaneeringu koostamise menetlusega lahendamist võimaldavad ruumikasutuse küsimused.

Maalise asustusega aladel:

- välditakse uute kompaktse asustusega piirkondade loomist aladel, kus neid ei ole ajalooliselt olnud;
- soodustatakse olemasolevate hoonestatud alade taas kasutusse võtmist ning vajadusel kasutamise otstarbe muutmist;
- määratletakse konkreetset piirkonnad, kuhu ehitamiseks on vajalik detailplaneeringu koostamine;
- määratletakse konkreetset tingimused, milliste ehitiste (või ehitiste komplekside) ehitamiseks on vajalik detailplaneeringu koostamine;
- võimaldatakse hajusalt paiknevate uute elamute ja nende juurde kuuluvate majandushoonete või väikeetevõtete hoonete ehitamist, määratletakse hajusalt paiknemise tunnused;
- välditakse põhjendamatute maakasutus- ja ehituspiirangute seadmist;
- lahendatakse muud üldplaneeringu koostamise käigus ilmnevad ja üldplaneeringu koostamise menetlusega lahendamist võimaldavad ruumikasutuse küsimused;
- Türi linna territooriumi äärealadel on suhteliselt palju metsamaad, looduslikku rohumaad ja haritavat maad. Arvestades, et asustus on neil aladel pigem maalise iseloomuga (hajaasustus), tuleb üldplaneeringu koostamisel kaaluda Türi linna piiri asukoha muutmise vajalikkust ja võimalust nii, et linna territooriumi moodustaks pigem linnalise asustusega (kompaktne asustus, tiheasustus) ala ning maalise asustusega alad jääksid piirnevate külade (maalise asustusega alad) koosseisu.

6. Supelranna ala määramine

Türi valla territooriumil asub mitmeid looduslikke ja tehisveekogusid, millest paljud on kasutuses ka supluskohtadena. Üldplaneeringus määratletakse alad, mis on mõeldud puhkeotstarbeks (supluskohad ja

supelrannad), mille osas rakendatakse vastavaid keskkonnanõudeid ja neist tulenevaid piiranguid (nt suplusvee ohutus, rannaala hooldamine ja supelranna teenindamiseks vajalike rajatiste ehitamise võimaldamine). Määratakse supelranna ala ulatus ning üldised kasutamise ja ehitamise tingimused Türi tehisjärve, Väätsa paisjärve ja Kärü paisjärve ääres.

7. Tänava kaitsevööndi laiendamine (avalikult kasutatava tee kaitsevööndi ulatuse määramine)

Lähteseisukohtade koostamise ajal kehtiva ehitusseadustiku (EhS) § 71 lõike 1 kohaselt on ainult avalikult kasutataval teel kaitsevöönd. EhS § 71 lõike 2 kohaselt on maantee kaitsevöönd vastavalt maantee liigile kuni 30 meetrit või kuni 50 meetrit. Maantee omanik võib kaitsevööndi laiust põhjendatud juhul vähendada. EhS § 71 lg 3 kohaselt on tänav kaitsevöönd kuni 10 meetrit. Üldplaneeringuga võib tänav kaitsevööndit laiendada 50 meetrini.

Vallavalitsus on seisukohal, et seaduses ja üheski teises õigusaktis ei ole täpselt sätestatud ühegi avalikult kasutatava tee kaitsevööndi ulatust. Seadusest ei tulene, millise õigusaktiga avalikult kasutatav tee kaitsevöönd määratakse. Türi vald soovib koostavas üldplaneeringus selgesti määratleda vähemalt kohalike teede (vallale kuuluvad või avalikuks kasutamiseks määratud maanteed ja tänavad) kaitsevööndite täpse ulatuse. Riigiteede kaitsevööndi ulatus täpsustatakse vajadusel koostöös Maanteeametiga.

8. Rohevõrgustiku toimimist tagavate tingimuste täpsustamine ning sellest tekkivate kitsenduste määramine

Täpsustatakse maakonnaplaneeringutega (Järvamaa maakonnaplaneering 2030+ ja Rapla maakonnaplaneering 2030+) kavandatud rohevõrgustiku alade ulatus ja toimimist tagavad tingimused ning vajadusel tehakse ettepanek maakonnaplaneeringutes määratud rohevõrgustiku alade muutmiseks. Arvestades, et maakonnaplaneeringutes ei ole käsitletud rohevõrgustiku loomist ja toimimist linnalise asustusega aladel, käsitletakse seda põhjalikumalt üldplaneeringus ning planeeritakse rohealade võrgustik (looduslikud ja tehislikud vabas õhus asuvad puhkealad, sh pargid, linnametsad, tervisespordirajad ja -rajatised, veekogude äärsed alad jms) ja selle toimimine linnalise asustusega aladel.

Rohevõrgustiku käsitlemisel üldplaneeringus lähtutakse 2018. aastal valminud „Rohevõrgustiku planeerimisjuhendist“.

9. Kallasrajale avaliku juurdepääsu tingimuste määramine

Vastavalt keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 38 lg 1 on kallasrada kaldariba avalikult kasutatava veekogu ääres veekogu avalikuks kasutamiseks ja selle ääres viibimiseks, sealhulgas selle kaldal liikumiseks. Veekogude kasutamisevõimaluste suurendamiseks ja veeäärsete alade väärtustamiseks on oluline avada juurdepääs veekogude kallasrajale. Üldplaneeringuga määratakse avaliku juurdepääsu asukohad ja tingimused kõigile Türi valla haldusterritooriumil asuvate avalikult kasutatavate veekogude kallasradadele pääsemiseks.

Juurdepääsude planeerimisel:

- selgitatakse iga veekogu puhul välja optimaalne vajalik juurdepääsude arv ja nende paiknemise mõistlikud vahemaad;
- juurdepääsud kavandatakse nii, et nende kaudu on võimalik kallasrajale pääseda avalikult kasutatavalt teelt (näiteks kui avalikult kasutatava tee ja kallasraja vahelisele alale jääb mitu eraomandis olevat kinnisasja, siis kavandatakse juurdepääs avalikult kasutatavast teest kuni kallasrajani üle mitme kinnisasja).

10. Kalda ehituskeeluvööndi suurendamine ja vähendamine

Selgitatakse välja vajadus suurendada või vähendada veekogu kalda ehituskeeluvööndi ulatust. Vajaduse selgumisel esitatakse seletuskirjas vastava muutmise vajaduse täpne põhjendus, arvestades looduskaitseseaduses sätestatud kalda kaitse eesmäärke ning lähtudes taimestikust, reljeefist, kõlvikute ja kinnisasjade piiridest, olemasolevast teede- ja tehnovõrgust ning väljakujunenud asustusest. Eeldada tuleb, et seaduses sätestatud ehituskeeluvööndi ulatuse muutmise on erand ja võimalik vaid põhjendatud vajaduse korral. Lähteseisukohtade koostamise ajal ei ole teada ühegi veekogu kalda ehituskeeluvööndi ulatuse muutmise vajadust. Vastav vajadus võib ilmneda üldplaneeringu koostamise käigus.

11. Kohaliku omavalitsuse üksuse tasandil kaitstavate loodusobjektide ja nende kaitse- ja kasutustingimuste seadmine

Praegu ei ole Türi valla haldusterritooriumil kohaliku omavalitsuse tasandil kaitse alla võetud ühtegi loodusobjekti. Üldplaneeringu koostamise käigus selgitatakse välja kas Türi vallas on loodusobjekte, mis vajaksid kaitse alla võtmist kohaliku omavalitsuse üksuse tasandil, arvestades looduskaitseseaduse § 4 lõikes 7 ja § 7 lõikes 1 sätestatud kriteeriume. Kui üldplaneeringu koostamise käigus selgub, et mõne Türi vallas asuva loodusobjekti kaitse alla võtmine kohaliku omavalitsuse üksuse tasandil on vajalik, sätestatakse üldplaneeringus vajalikud tingimused, mis võimaldavad vastava menetluse korraldamist üldplaneeringu alusel. Lähteseisukohtade koostamise ajal ei ole teada ühegi loodusobjekti kohaliku omavalitsuse üksuse tasandil kaitse alla võtmise vajadust.

12. Väärtuslike põllumajandusmaade, rohealade, maastike, maastiku üksikelementide ja looduskoosluste määramine ning nende kaitse- ja kasutustingimuste seadmine

Üldplaneeringus vaadatakse üle Järva maakonnaplaneeringus 2030+ ja Rapla maakonnaplaneeringus 2030+ määratud väärtuslikud põllumajandusmaad. Lisaks kasutatakse Põllumajandusuuringute keskuse poolt mulla boniteedi ja suuruse põhjal koostatud väärtuslike põllumajandusmaade analüüsi kaardikihti.

Üldplaneeringus kaalutakse vajadust määrata väärtuslikud põllumajandusmaad lisaks riikliku tähtsusega väärtuslike põllumajandusmaa massiividele.

Maakonnaplaneeringute põhjal asub Türi vallas kaks maakondliku ja kaks kohaliku tähtsusega väärtuslikku maastikku.

Sätestatakse kohaliku tähtsusega väärtuslike põllumajandusmaade, rohealade, maastike, maastiku üksikelementide ja looduskoosluste kriteeriumid (omadused), selgitatakse välja nendele kriteeriumitele vastavad objektid, näidatakse nende asukohad joonisel, kirjeldatakse seletuskirjas iga objekti omadusi

ning sätestatakse nende üldised kaitse- ja kasutustingimused (sh nende võimalik kasutus muul otstarbel või nendele ehitamine).

13. Maardlatest ja kaevandamisest mõjutatud aladest tekkivate kitsenduste määramine

Kitsenduste vajadus, sisu ja ulatus selgitatakse välja üldplaneeringu koostamise käigus. Lähteseisukohtade koostamise ajal ei ole kitsenduste määramise vajadus teada.

14. Miljööväärtuslike alade ja väärtuslike üksikobjektide määramine ning nende kaitse- ja kasutustingimuste seadmine

Selgitatakse välja alad ja üksikobjektid, mida ei ole õigusaktidega võetud riikliku kaitse alla, kuid mis vastava piirkonna ajaloolis-kultuurilist eripära arvestades vajavad kaitset võimaliku hävimise või olulise muutmise eest. Eelkõige kaalutakse eri ajastutest pärinevate arhitektuurselt silmapaistvate hoonete ja vastavale piirkonnale iseloomuliku krundi- ja hoonestusstruktuuriga alade ning iseloomulike haljastuselementide miljööväärtuslikuks määramist. Seatakse vastavate alade ja üksikobjektide kaitse ja kasutustingimused.

15. Kohaliku tähtsusega kultuuripärandi säilitamise meetmete, sealhulgas selle üldiste kasutustingimuste määramine

Kohaliku tähtsusega kultuuripärandina käsitletakse üldplaneeringus objekte ja maa-alasid, mis on seotud Türi valla territooriumil eelnevate põlvkondade poolt loodud väärtustega, mis on mõjutanud Türi valla erinevate piirkondade ruumilist ja kogukondliku elu kujunemist või mis on mõjutanud Eesti kultuuriloo kujunemist üldisemalt.

Üldplaneeringu koostamise käigus selgitatakse välja objektid või maa-alad, mis kannavad Türi vallas kohaliku tähtsusega kultuuripärandi identiteeti ning mis vajavad seetõttu tingimata säilitamist ja kaitsmist ning mis ei ole kaitstud muinsuskaitseseaduse või looduskaitseseaduse alusel või millele ei ole seatud kaitse- ja kasutustingimusi muudel alustel. Niisugused objektid ja maa-alad tähistatakse üldplaneeringu kitsenduste joonisel ning seatakse nende alade ja objektide kasutamiseks (sh erinevate ruumiliste muudatuste tegemiseks) tingimused, mis võimaldavad nende tähistamist ja säilimist. Eelkõige kaalutakse tingimuste seadmist Maa-ameti geoportaalis pärandkultuuri kaardrakendusel tähistatud objektide maa-aladele ning Türi valla eri piirkondade kogukondade hinnangul olulistele aladele.

16. Planeeringuala üldiste kasutus- ja ehitustingimuste, sealhulgas projekteerimistingimuste andmise aluseks olevate tingimuste, maakasutuse juhtotstarbe, maksimaalse ehitusmahu, hoonestuse kõrguspiirangu ja haljastusnõuete määramine

Üldplaneeringus sõnastatakse eraldi tingimused maalise ja linnalise asustusega aladele. Linnalise asustusega aladel määratavate tingimuste sätestamisel arvestatakse konkreetse piirkonna eripäradega ning määratakse need niisuguse detailsusega, mis võimaldavad anda projekteerimistingimusi detailplaneeringu asemel või detailplaneeringu täpsustamiseks. Määratakse täpsemad kriteeriumid ehitamiseks detailplaneeringu koostamise kohustusega alal ilma detailplaneeringut koostamata.

Maalise asustusega aladel määratavad tingimused on üldisemad ning peavad võimaldama paindlikku maakasutust ja ehitamist, samas tagades maalise asustuse iseloomulike tunnuste säilimise.

17. Riigikaitse otstarbega maa-alade määramine ning maakonnaplaneeringus määratud riigikaitse otstarbega maa-alade piiride täpsustamine

Türi valla territooriumil asub riigikaitseobjekte (ehitisi ja maa-alasid).

Olemasolevate riigikaitseobjektide ja edaspidi riigikaitseobjektiks määratavate maa-alade ja ehitiste tähistamine üldplaneeringus toimub riigikaitseobjektide valdajate ja asjaomaste valitsusasutuste ettepanekul.

18. Puhke- ja virgestusalade asukoha ja nendest tekkivate kitsenduste määramine

Määratakse üldised puhke- ja virgestusalade kriteeriumid ja erinevused (looduslikud või vabas õhus asuvad tehisalad vaba aja veetmiseks, kas on avalikult kasutatav ja juurdepääsetav, puhkerajatiste olemasolu, ala täpsem funktsioon jms) ning nende üldised kasutustingimused, mõju ümbritsevatele aladele, süsteemse hooldamise vajadus ja muul otstarbel kasutusele võtmise piirangud. Alade määramisel lähtutakse eelkõige eri piirkondade (elanike) kogukondade vajadusest. Puhke- ja virgestusaladena käsitletakse ka olemasolevaid ja edaspidi vajalikke eriotstarbelisi puhke- ja virgestusalasid (nt motosportirajatised, laskepaik, ratsamaneež, golfiväljak, seikluspark, koerte jalutusväljak vms), mis on kavandatud mõne huvi- või spordialaga tegelemiseks või mida on võimalik kasutada teenusena (ei ole tagatud avaliku kasutamise kriteerium). Puhke- ja virgestusalad tähistatakse joonistel.

19. Asula või ehitiste kaitseks õhusaaste, müra, tugeva tuule või lumetuisku eest või tuleohu vähendamiseks või metsatulekahju leviku tõkestamiseks lageraie tegemisel langi suurusele ja raievanusele piirangute seadmine

Selgitatakse välja maa-alad, kus on vajalik seada piiranguid lageraie langi suurusele või raievanusele, sätestatakse vajalikud piirangud ning vajadusel tähistatakse piirangutega maa-ala kitsenduste joonisel. Lähteseisukohtade koostamise ajal ei ole vastavate piirangute seadmise vajadust teada.

20. Müra normtasemete kategooriate määramine

Selgitatakse välja vajadus ja määratakse maa-alade müra normtaseme kategooriad lähtudes ala juhtfunktsioonist või alal asuva objekti kasutamise otstarbest (nt motosportirajatis, laskepaik, tööstusobjekt, suure liiklussagedusega riigitee, meelelahutuspaik vms).

21. Liikluskorralduse üldiste põhimõtete määramine

Liikluskorralduse põhimõtete määramine toimub koos transpordivõrgustiku (sh ühistransport) ja kohalike teede asukoha kavandamisega, arvestades järgmist:

- Türi linna keskusealal seatakse prioriteediks kergliikluse (jalakäijad, ratturid jt) ja mootorsõidukite liikluse tsoonide eraldamine ning kergliiklejate mugavus ja turvalisus;

- linnalise asustusega aladel välditakse täiendavate liikluskoormust suurendavate objektide (nt mootorsõidukite teenindamise ettevõtted, tanklad, sõidukeid koondavad suured parkimisalad vms) kavandamist asulate keskusealadele;
- määratakse Türi linnas ja teistes linnalise asustusega aladel need sõiduteed (tänavad) või nende lõigud, mille ääres on ohutuse tagamiseks vajalik jalakäijate tee;
- kavandatakse optimaalne kergliiklusteede võrgustik kogu valla territooriumil, arvestades peamiste jalgsi ja jalgrattaga liikujate marsruutidega.

22. Krundi minimaalsuuruse määramine

Üldplaneeringu koostamise käigus kaalutakse krundi minimaalsuuruse määramise vajalikkust eraldi linnalise asustusega aladel (sh eraldi igas asulas) ja maalise asustusega aladel. Piirangud seatakse vaid konkreetselt piiritletud aladele olulise ja põhjendatud vajaduse korral. Lähteseisukohtade koostamise ajal ei ole vastava piirangu seadmise vajadust teada.

23. Alade ja juhtude määramine, mille esinemise korral tuleb detailplaneeringu koostamisel kaaluda arhitektuurivõistluse korraldamist

Selgitatakse välja ja kaalutakse vajadust määrata alad ja juhud, mille puhul tuleb detailplaneeringu koostamisel kaaluda arhitektuurivõistluse korraldamist. Vastav nõue kehtestatakse ainult olulise ja põhjendatud vajaduse korral. Vastavad alad markeeritakse joonisel ning juhud kirjeldatakse seletuskirjas.

24. Detailplaneeringu koostamise kohustusega alade või juhtude määramine

Selgitatakse välja planeerimisseaduses sätestamata alad ja juhud, kus ehitamiseks või maa-ala kruntideks jagamiseks on vajalik koostada detailplaneering. Vastav nõue kehtestatakse ainult olulise ja põhjendatud vajaduse korral. Vastavad alad markeeritakse üldplaneeringu maakasutuse joonisel ning juhud kirjeldatakse seletuskirjas.

25. Maareformiseaduse ja looduskaitseaduse tähenduses tiheasustusega alade määramine

Vastavad alad määratakse nimetatud seaduste rakendamiseks, arvestades nendest seadustest tulenevate eesmärkidega. Alad tähistatakse üldplaneeringu maakasutuse joonisel. Muudes seadustes nimetatud tiheasustusaladena (või tiheasustusega alad) käsitletakse üldplaneeringuga määratavaid linnalise asustusega alasid, kui vastavas seaduses ei ole antud tiheasustusalale muud tähendust.

26. Maaparandussüsteemide asukohta ja nendest tekkivate kitsenduste määramine

Olemasolevate ja perspektiivsete maaparandussüsteemide asukoht ja kitsendused määratakse koostöös Põllumajandusametiga ning arvestades maaparandusseaduses sätestatud maaparandushoiu norme.

27. Üldplaneeringu ülesannete täitmiseks kinnisasja avalikes huvides omandamise, sealhulgas sundvõõrandamise või sundvalduse seadmise vajaduse märkimine

Ülesande realiseerimise vajadus selgub üldplaneeringu koostamise käigus. Lähteseisukohtade koostamise ajal ei ole vajadust teada.

28. Sanitaarkaitsealaga veehaarete asukohta ja nendest tekkivate kitsenduste määramine

Selgitatakse välja ja tähistatakse üldplaneeringu kitsenduste joonisel olemasolevad ja perspektiivselt vajalikud veehaarded ja nende sanitaarkaitseala ulatus (sh vajadusel vähendamise kavatsus), vajadusel määratakse nendest tulenevad kitsendused, mis ei ole sätestatud muude õigusaktidega.

29. Muud käesoleva üldplaneeringu ülesannetega seonduvad ülesanded

- vajadusel tehakse põhjendatud ettepanek Järvamaa ja Rapla (endise Kärü valla ulatuses) maakonnaplaneeringute muutmiseks, kui üldplaneeringu koostamise käigus ilmneb põhjendatud vajadus kavandada Türi valla territooriumil tegevusi, mis ei ole kooskõlas maakonnaplaneeringutega;
- selgitatakse välja vajadus täpsemate teemaplaneeringute koostamiseks ning vajadusel tehakse selleks ettepanek üldplaneeringus, andes olulisemad suunad vastava teema käsitlemiseks;
- muud täiendavad ülesanded, mis selguvad üldplaneeringu koostamise käigus.

3. Türi valla üldplaneeringu koostamiseks vajalikud uuringud/analüüsid ning koostatavad teemajoonised

Lähteseisukohtade koostamise ajal ei ole täiendavate uuringute (sh topo-geodeetilised uuringud) vajadust teada. Täiendavate uuringute vajadus selgitatakse välja ja uuringud teostatakse üldplaneeringu koostamise käigus.

Üldplaneeringu põhilahenduse väljatöötamise käigus koostatakse alljärgnevad analüüsid või eksperthinnangud:

- keskkonnamõjude strateegiline hindamine;
- olemasoleva maakasutuse analüüs;
- transpordivõrgustiku analüüs, mis käsitleb nii olemasolevate kui ka uute vajadust;
- tuletõrje veevõtukohtade olemasoleva olukorra ja vajaduste analüüs;
- rohevõrgustiku analüüs;
- miljööväärtuslike alade analüüs;
- väärtuslike põllumajandusmaade analüüs.

Üldplaneeringu väljatöötamise käigus võib analüüside loetelu ja käsitus täpsustuda.

Üldplaneeringu põhilahenduse väljatöötamiseks koostatakse järgnevad joonised:

- maakasutus;
- looduskaitse ja roheline võrgustik;
- kitsendused ja tehnovõrgud;
- tiheasustus/kompaktsed alad.

Vastavalt vajadusele muudetakse või täiendatakse jooniseid.

4. Kaasamine ja koostöö Türi valla üldplaneeringu ja KSH koostamisel

Planeerimismenetlus on avalik. Planeerimisseaduse § 9 kohaselt tuleb planeerimisalase tegevuse korraldajal avalikkust planeerimismenetlusest arusaadavalt teavitada, menetlusse piisavalt kaasata ning korraldada planeeringu koostamise käigus planeeringu tutvustamiseks avalikke väljapanekuid ja avalikke arutelusid. Üldplaneeringuga seonduvat kajastatakse ametlikus väljaandes **Ametlikud Teadaanded, ajalehtedes Järva Teataja ja Türi Rahvaleht ning digitaalselt Türi valla veebilehel www.tyri.ee**. Personaalselt kaasatud isikuid ja huvigruppe teavitatakse kirjalikult (e-posti aadressi olemasolul e-kirja teel).

Lähtudes Vabariigi Valitsuse 17.12.2015 vastu võetud määrusest nr 133 "Planeeringute koostamisel koostöö tegemise kord ja planeeringute kooskõlastamise alused" koostatakse üldplaneering koostöös valitsusasutustega, kelle valitsemisalasse või tegevusvaldkonda küsimus kuulub. Samuti koostöös planeeringualaga piirnevate kohalike omavalitsustega. Türi valla üldplaneering koostatakse ja kooskõlastatakse asjaomaste asutustega.

Isikud ja valitsusasutused, keda strateegilise planeerimisdokumendi alusel kavandatud tegevus võib eeldatavalt mõjutada või kellel võib olla põhjendatud huvi selle strateegilise planeerimisdokumendi vastu on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Türi valla üldplaneeringust ja KSH-st huvitatud ning mõjutatud asutused ja isikud.

Huvigrupp	Asutus või isik
Naaberomavalitsused	Rapla vald
	Kehtna vald
	Kose vald
	Paide linn
	Järva vald
	Põhja-Sakala vald
	Põhja-Pärnumaa vald
Rahandusministeerium	Riigihalduse minister
Ministeeriumid	Kaitseministeerium
	Keskkonnaministeerium
	Maaeluministeerium
	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
Ametid ja riigiasutused	Keskkonnaameti Põhja regioon
	Maa-amet
	Maanteeamet
	Muinsuskaitseamet
	Päästeamet
	Põllumajandusamet
	Põllumajandusuuringute Keskus
	Terviseamet
	Tehnilise Järelevalve amet
	Veterinaar- ja Toiduamet

Äriühingud, ettevõtted	Balti Keskkonnafoorum (EKO esindaja)
	Edelaraudtee Infrastruktuuri AS
	Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit
	Eesti Lairiba Arenduse SA
	Elektrilevi OÜ
	Elering AS
	Elisa Eesti AS
	Eremka OÜ
	Karo Mets OÜ
	Käru kogukonnakogu
	Metsatervenduse Osaühing
	MTÜ Eesti Erametsaliit
	MTÜ Kabala Kultuuri ja Spordi Selts
	MTÜ Kirna
	MTÜ Kädva Külaselts
	MTÜ Lõõla Selts
	MTÜ Oisu Kultuuri ja Arengu Selts
	MTÜ Villevere Koolimaja
	OÜ Türi Linnavara
	OÜ Türi Vesi
	Riigimetsa Majandamise Keskus
	SA Järvamaa Arenduskeskus
	Telia Eesti AS
	Türi kogukonnaselts
	Väätsa kogukonnakogu
Laiem avalikkus	Huvitatud ja mõjutatud isikud ning ühendused sealhulgas füüsilised isikud, kes on avaldanud soovi olla kaasatud
	Planeeringuala elanikud
	Planeeringuala ettevõtjad
	Planeeringuala maaomanikud

Valdkonna eest vastutav minister või tema volitatud ametnik võib määrata täiendavalt isikuid ja asutusi, kellega tuleb teha üldplaneeringu koostamisel koostööd või keda tuleb üldplaneeringu koostamisse kaasata (PlanS § 81 lg 3). Kui üldplaneeringu koostamise käigus ilmneb, et üldplaneeringu lahendus puudutab mõnda teist valitsusasutust, organisatsiooni, elanikke esindavat mittetulundusühingut või sihtasutust, tehnovõrkude ja -rajatiste valdajat, siis asutakse nendega koostööd tegema või kaasatakse puudutatu koheselt planeeringu koostamisse.

5. Türi valla üldplaneeringu ja KSH koostamise ajakava

Üldplaneeringu orienteeruva ajakava koostamise aluseks on planeerimisseadus ning keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus. Ajakava on esialgne ja sellesse võib tulla muudatusi, mis sõltub üldplaneeringu ja KSH menetlustoimingute kestusest ning erinevate osapoolte koostöövalmidusest.

Üldplaneeringu ja KSH menetlemine toimub üheaegselt, mis võimaldab planeeringulahenduse koostamisel arvestada võimalikult suures ulatuses selle elluviimisega kaasnevaid keskkonnamõjusid ja seada vajadusel vajalikke meetmeid/kitsendusi/abinõusid võimalike negatiivsete mõjude vältimiseks või leevendamiseks. Planeeringulahenduse lähteseisukohtade kujundamine, lahenduse koostamine ja avalikustamine toimuvad paralleelselt ja integreeritult KSH väljatöötamise kavatsuse ja aruande koostamisega, mistõttu on kogu menetlusse üheaegselt kaasatud nii planeeringu kui KSH eksperdid (töörühm).

Üldplaneeringu ja KSH protsess järgib järgmist orienteeruvat ajagraafikut:

Üldplaneeringu ja KSH etapp	Toimumise aeg/täitmine
ÜP ja KSH algatamine Türi Vallavolikogu otsusega nr 56	27.09.2018
ÜP lähteseisukohtade ja KSH väljatöötamise kavatsuse koostamine	aprill 2019
ÜP lähteseisukohtade ja KSH väljatöötamise kavatsuse kohta ettepanekute küsimine (koos avalikustamise teatega) ja täiendamine lähtuvalt ettepanekutest	mai- juuni 2019
ÜP põhilahenduse ja KSH aruande eelnõu koostamine	juuli 2019 – veebruar 2020
ÜP ja KSH aruande eelnõu avalik väljapanek	märts 2020
ÜP ja KSH aruande eelnõu avalik arutelu	aprill 2020
ÜP ja KSH aruande eelnõu kooskõlastamine ja arvamuse avaldamine asjaomaste asutuste ja isikute poolt, ÜP ja KSH aruande täiendamine	mai - november 2020
ÜP ja KSH aruande eelnõu esitamine vastuvõtmiseks Türi Vallavolikogule (eeldatav vastuvõtmine)	detsember 2020 – jaanuar 2021
ÜP avalik väljapanek	veebruar – märts 2021
ÜP avalik arutelu	aprill 2021
ÜP esitamine rahandusministrile heakskiitmiseks (eeldatav heakskiit)	mai – juuli 2021
Kehtestamine Türi Vallavolikogu poolt	august-september 2021

Asukoht (L-Est'97) X 6520084
Y 581155

**JÄRVA MAAKONNA TÜRİ VALLA
ÜLDPLANEERINGU
KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE
HINDAMISE VÄLJATÖÖTAMISE KAVATSUS**

Objekti aadress: *JÄRVA MAAKOND, TÜRİ VALD*

Tellija: *TÜRİ VALLAVALITSUS*

Töö täitja: *KOBRAS AS*

Juhataja: *URMAS URI*

Juhtekspert: *URMAS URI*

KSH juhteksperti abi/
keskkonnaekspert: *NOEELA KULM*

Üldplaneeringu projektijuht/
planeerija: *TEELE NIGOLA*

Keskkonnaeksperti assistent: *MARITE BLANKIN*

Kontrollis: *ENE KÕND*

Üldinfo

TÖÖ NIMETUS:	Järva maakonna Türi valla üldplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsus
OBJEKTI ASUKOHT:	Järva maakond, Türi vald
TÖÖ EESMÄRK:	Keskkonnamõju strateegilise hindamise läbiviimine Järva maakonna Türi valla üldplaneeringule
TÖÖ LIIK:	Keskkonnamõju strateegiline hindamine
TÖÖ TELLIJAJA ÜLDPLANEERINGU KOOSTAMISE KORRALDAJA:	Türi Vallavalitsus Kohtu tn 2, Türi linn 72213 Türi vald Järva maakond
Kontaktisik:	Marje Pärn Varahaldusspetsialist Tel 384 8250, 5333 0476 Marje.Parn@tyri.ee
TÖÖ TÄITJA:	Kobras AS Registrikood 10171636 Riia 35, 50410 Tartu Tel 730 0310 http://www.kobras.ee
KSH juhtekspert:	Urmas Uri (KSH juhteksperdi õigused ja KMH tunnistus nr KMH0046) Tel 730 0310 urmas@kobras.ee
Kontaktisik:	Noeela Kulm – KSH juhteksperdi abi/keskkonnaekspert Tel 730 0310, 5693 9300 noeela@kobras.ee
Ekspertühm:	Urmas Uri – juhtekspert Noeela Kulm – jäätmed, õhk, müra, kaevandused, looduskaitse, maakasutus Teele Nigola – planeerimine, maastik, kultuuripärand, miljööväärtus Piia Kirsimäe – kartograafia Ene Kõnd – keskkonnapiirangud Marite Blankin – keskkonnaeksperdi assistent
Konsultandid:	Reet Lehtla – maastikuarhitekt-planeeriija Erki Kõnd – projektijuht, projekteeriija Tanel Mäger – geoloog

Kobras AS litsentsid / tegevusload:

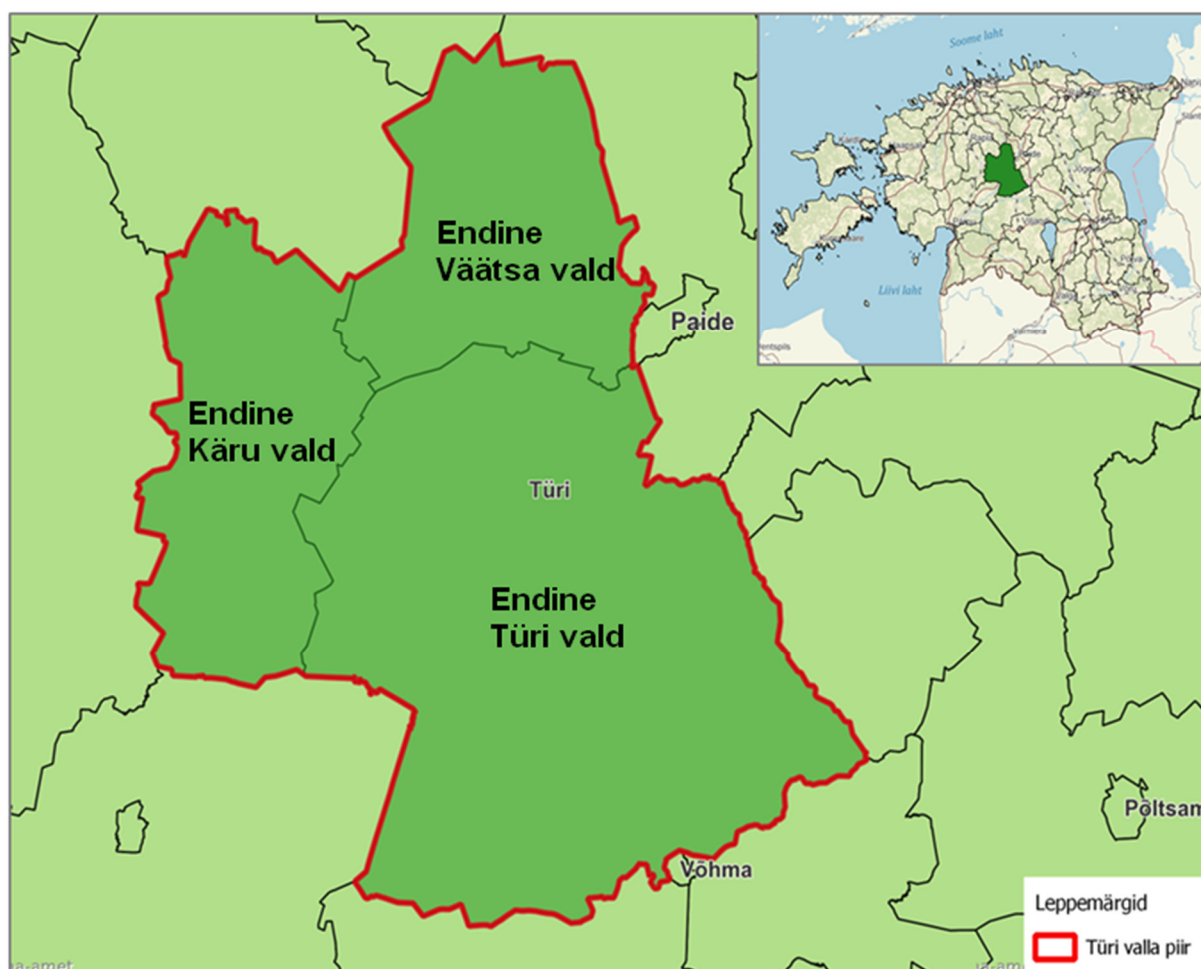
1. Keskkonnamõju hindamise tegevuslitsents:
KMH0046 Urmas Uri
2. Keskkonnamõju strateegilise hindamise juhteksperdid:
Urmas Uri;
Teele Nigola
3. Hüdroteoloogiliste tööde tegevusluba nr 379.
Hüdroteoloogilised uuringud.
Hüdroteoloogiline kaardistamine.
4. Maakorraldustööd. Tegevuslitsents 15 MA-k.
5. MTR-i majandustegevustead:
 - Ehitusuuringud EG10171636-0001;
 - Ehitusprojekti ekspertiis EK10171636-0002;
 - Omanikujärelevalve EO10171636-0001;
 - Projekteerimine EP10171636-0001.
6. Maaparanduslala Tegutsevate Ettevõtjate Registri (MATER) registreeringud:
 - Maaparandussüsteemi omanikujärelevalve MO0010-00;
 - Maaparandussüsteemi projekteerimine MP0010-00;
 - Maaparanduse uurimistöö MU0010-00;
 - Maaparanduse ekspertiis MK0010-00.
7. Muinsuskaitseameti tegevusluba E 377/2008. Vastutav spetsialist Teele Nigola (VS 606/2012, tähtajatu). Ehitismälestiste, ajaloomälestiste, tööstusmälestiste ja UNESCO maailmapärandi nimekirja objektidel konserveerimise ja restaureerimise projektide ning muinsuskaitse eritingimuste koostamine, uuringud ja muinsuskaitsealine järelevalve (s.h muinsuskaitsealadel) maastikuarhitektuuri valdkonnas.
8. Veeuuringut teostava proovivõtja atesteerimistunnistus (reoveesetest, pinnaveest, põhjaveest, heit- ja reoveest proovivõtmine) Noela Kulm - Nr 1536/18, Tanel Mäger – Nr 1535/18.
9. Kutsetunnistused:
 - Diplomeeritud mäeinsener, tase 7, kutsetunnistus nr 095665 – Urmas Uri;
 - Diplomeeritud mäeinsener, tase 7, kutsetunnistus nr 116662 – Tanel Mäger;
 - Volitatud hüdrotehnikainsener, tase 8, kutsetunnistus nr 106122 – Erki Kõnd;
 - Volitatud hüdrotehnikainsener, tase 8, kutsetunnistus nr 131647 – Oleg Sosnovski;
 - Diplomeeritud hüdrotehnikainsener, tase 7, kutsetunnistus nr 120446 – Martin Võru;
 - Diplomeeritud hüdrotehnikainsener, tase 7, kutsetunnistus nr E000481 – Ervin R. Piirsalu;
 - Diplomeeritud veevarustuse- ja kanalisatsiooniinsener, tase 7, kutsetunnistus nr E000482 – Ervin R. Piirsalu;
 - Diplomeeritud hüdrotehnikainsener, tase 7, kutsetunnistus nr E004017 – Kert Kartau;
 - Diplomeeritud veevarustuse- ja kanalisatsiooniinsener, tase 7, kutsetunnistus nr E004029 – Kert Kartau;
 - Volitatud maastikuarhitekt, tase 7, kutsetunnistus nr 142815 – Teele Nigola;
 - Ruumilise keskkonna planeerija, tase 7, kutsetunnistus 109264 – Teele Nigola;
 - Geodeet V (EKR tase: 7), kutsetunnistus nr 083232 – Ivo Maasik;
 - Geodeet V (EKR tase: 7), kutsetunnistus nr 083233 – Marek Maaring;
 - Maakorraldaja, tase 6, kutsetunnistus nr 141508 – Ivo Maasik;
 - Markšneider, tase 6, kutsetunnistus nr 135966 – Ivo Maasik.

SISUKORD

1. KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE OBJEKT, ULATUS JA EESMÄRK	5
2. ÜLDPLANEERINGU JA KSH ALGATAMINE NING AVALIKUSTAMINE	6
3. KOOSTÖÖ JA KAASAMINE ÜLDPLANEERINGU NING KSH KOOSTAMISEL	7
4. SEOSSED STRATEEGILISTE DOKUMENTIDEGA	8
4.1 ÜLERIIGILINE PLANEERING "EESTI 2030+"	8
4.2 KEHTIVAD MAAKONNAPLANEERINGUD	9
4.3 TÜRI VALLA ARENGUKAVA	9
4.4 KEHTIVAD ÜLDPLANEERINGUD	9
5. MÕJUTATAVA KESKKONNA KIRJELDUS	10
5.1 PLANEERINGUALA ÜLDKIRJELDUS JA PAIKNEMINE	10
5.2 LOODUSLIK KESKKOND	11
5.2.1 MAAVARAD JA KAEVANDUSTEGEVUS	11
5.2.2 PÕHJA- JA PINNAVESI	12
5.2.3 RADOON	14
5.2.4 ROHEVÖRGUSTIK	15
5.2.5 KAITSTAVAD LOODUSOBJEKTID	16
5.2.6 NATURA 2000 ALAD	17
5.3 SOTSIAALMAJANDUSLIK KESKKOND	18
5.3.1 RAHVASTIK	18
5.3.2 ETTEVÕTLUS JA TÖÖHÕIVE	19
5.3.3 TURISM	19
5.4 KULTUURI- JA HARIDUSASUTUSED	20
5.5 TEHNILINE INFRASTRUKTUUR	20
5.6 RIIGIKAITSELISED OBJEKTID	23
5.6.1 SUURÕNNETUSE OHUGA JA OHTLIKUD ETTEVÕTTED	23
5.7 AJALOOIS-KULTUURILINE KESKKOND	23
6. TÜRI VALLA ÜLDPLANEERINGU ELLUVIIMISEGA EELDATAVALT KAASNEV KESKKONNAMÕJU	24
7. KSH AVALIKUSTAMISE AJAKAVA	26
8. KASUTATUD ALLIKAD	27

1. Keskkonnamõju strateegilise hindamise objekt, ulatus ja eesmärk

Käesoleva keskkonnamõju strateegilise hindamise (edaspidi ka *KSH*) objektiks on Türi valla üldplaneering. Türi vald moodustati 22.10.2017 haldusreformi käigus Käru valla, Türi valla ja Väätsa valla ühinemise teel (joonis 1). Enne ühinemist asus Käru vald Rapla maakonnas ning Väätsa ja Türi vald Järva maakonnas. Ühinemise tulemusel muutusid Järva ja Rapla maakonna piirid ning moodustunud Türi vald asub Järva maakonnas.

Joonis 1. Endised vallad enne ühinemist. Punasega on tähistatud Türi valla tänane piir (Maa-amet, 2019).

Üldplaneeringu eesmärgiks on uue valla territooriumi ruumilise arengu põhimõtete ja üldiste arengusuundade määratlemine, maakasutuse ja ehitustingimuste seadmine ning täpsustamine ning seeläbi Türi vallast atraktiivse elamis- ja ettevõtluspiirkonna kujundamine.

Üldplaneeringu koostamise käigus viiakse läbi **KSH, mille eesmärgiks on** planeeringu koostamisel leida sellised lahendused, mille puhul oleks võimalik vältida või maksimaalselt vähendada ebasoodsat mõju inimese tervisele, elu- ja looduskeskkonnale. KSH-s hinnatakse üldplaneeringuga kavandatavate tegevustega kaasnevaid olulisi negatiivseid mõjusid ja pakutakse välja vajalikke leevendavaid

meetmeid. Oluliste negatiivsete mõjude käsitlemisega samatähtis on planeeringu elluviimisega kaasnevate oluliste soodsate mõjude hindamine ja nende võimendamise võimaluste väljapakkumine. KSH viiakse läbi planeerimismenetluse raames, et integreerida üldplaneeringu lahendustesse kõrgetasemelisi keskkonnakaitse ning säästva arengu edendamise põhimõtteid. KSH käigus hinnatakse üldplaneeringu lahendustest tulenevat keskkonnamõju järgmistes valdkondades:

- looduskeskkonnale, sh pinna- ja põhjaveele, maastikule, väärtuslikele maastikele, rohelinele võrgustikule, bioloogilisele mitmekesisusele, loodusväärtuslikele aladele, kaitsealustele aladele ja -objektidele (sh Natura 2000 võrgustiku aladele);
- sotsiaalsele keskkonnale, sh maakasutusele (elamuarendus, ettevõtluskeskkond, põllumajanduslik tootmine, teenuste ja töökohtade kättesaadavus jm), elanikkonna heaolule ja tervisele (sh müra, õhusaaste, turvalisus, ohutus);
- ajaloolis-kultuurilistele väärtustele (pärandkultuur, miljööväärtuslikud alad).

Üldplaneeringu ja KSH koostamise protsessi käigus võib lisanduda mõjusid, mida põhjendatud vajaduse korral töö käigus hinnatakse.

Üldplaneeringuga kavandavate tegevuste mõju piirub eelkõige valla territooriumiga, mistõttu on **KSH ulatuse alaks** Türi valla haldusterritoorium. Vajadusel (olenevalt mõju olulisusest, iseloomust ja ulatusest) hinnatakse keskkonnamõju ka väljaspool planeeringuala.

KSH aruande tulemused lisatakse üldplaneeringusse ning KSH aruanne on üldplaneeringu juurde kuuluv lisa (planeerimisseaduse (edaspidi PlanS) § 3 lõike 4, § 86 lg 1).

2. Üldplaneeringu ja KSH algatamine ning avalikustamine

Türi valla üldplaneering ja KSH koostamine algatati Türi Vallavolikogu 27.09.2018 otsusega nr 56. KSH algatati keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (edaspidi KeHJS) § 33 lõike 1 punkt 2 ja PlanS § 74 lg 4 alusel (üldplaneeringu koostamisel on KSH kohustuslik).

Türi valla üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamisest teatati 03.10.2018 ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded, 04.10.2018 ajalehtedes Türi Rahvaleht ja Järva Teataja ning Türi valla kodulehel. Kirjalikult teavitati PlanS § 76 lõikes 1 ja 2 nimetatud isikuid ja asutusi.

Türi valla üldplaneering ning samuti KSH koos olulisemate lisade, eelkõige uuringute, kooskõlastuste, arvamuste ja muu ajakohase teabega avalikustatakse üldplaneeringu koostamise korraldaja (Türi Vallavalitsuse) veebilehel (www.tyri.ee) ning järgitakse planeerimisseadusest tulenevaid nõudeid avalikustamisprotsessile.

3. Koostöö ja kaasamine üldplaneeringu ning KSH koostamisel

Türi valla üldplaneeringu koostamise algataja ja kehtestaja on Türi Vallavolikogu ning koostaja ja koostamise korraldaja on Türi Vallavalitsus. Üldplaneeringu koostamiseks on vallas moodustatud töörühm, kelle ülesandeks on üldplaneeringu ja KSH koostajatega läbi arutada olulised teemad ning anda vajalikku teavet valla eripärast lähtuvalt.

Isikud ja (valitsus)asutused, keda üldplaneeringu alusel kavandatud tegevus võib eeldatavalt mõjutada või kellel võib olla põhjendatud huvi üldplaneeringu vastu, on esitatud tabelis 1. Tabeli koostamisel on lähtutud Vabariigi Valitsuse 17.12.2015 määrusest nr 133 „Planeeringute koostamisel koostöö tegemise kord ja planeeringute kooskõlastamise alused” ning PlanS § 76 lõikest 1 ja 2.

Tabel 1. Türi valla üldplaneeringu KSH-st huvitatud ning mõjutatud asutused ja isikud.

Huvigrupp	Asutus või isik
Naaberomavalitsused	Rapla vald
	Kehtna vald
	Kose vald
	Paide linn
	Järva vald
	Põhja-Sakala vald
	Põhja-Pärnumaa vald
Rahandusministeerium	Riigihalduse minister
Ministeeriumid	Kaitseministeerium
	Keskkonnaministeerium
	Maaeluministeerium
	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
Ametid ja riigiasutused	Keskkonnaameti Põhja regioon
	Maa-amet
	Maanteeamet
	Muinsuskaitseamet
	Päästeamet
	Põllumajandusamet
	Põllumajandusuuringute Keskus
	Terviseamet
	Tehnilise Järelevalve amet
	Veterinaar- ja Toiduamet
Äriühingud, ettevõtted	Balti Keskkonnafoorum (EKO esindaja)
	Edelaraudtee Infrastruktuuri AS
	Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit
	Eesti Lairiba Arenduse SA
	Elektrilevi OÜ
	Elering AS
	Elisa Eesti AS
	Käru kogukonnakogu

	Metsatervenduse Osaühing
	MTÜ Eesti Erametsaliit
	MTÜ Kabala Kultuuri ja Spordi Selts
	MTÜ Kirna
	MTÜ Kädva Külaselts
	MTÜ Lõõla Selts
	MTÜ Oisu Kultuuri ja Arengu Selts
	MTÜ Villevere Koolimaja
	OÜ Türi Linnavara
	OÜ Türi Vesi
	Riigimetsa Majandamise Keskus
	SA Järvamaa Arenduskeskus
	Telia Eesti AS
	Türi kogukonnaselts
	Väätsa kogukonnakogu
Laiem avalikkus	Huvitatud ja mõjutatud isikud ning ühendused sealhulgas füüsilised isikud, kes on avaldanud soovi olla kaasatud
	Planeeringuala elanikud
	Planeeringuala ettevõtjad
	Planeeringuala maaomanikud

Huvigruppe teavitatakse üldplaneeringu oluliste etappide valmimisest vastavalt planeerimisseadusele.

Kui üldplaneeringu koostamise käigus ilmneb, et üldplaneeringu lahendus puudutab mõnda teist valitsusasutust, organisatsiooni, elanikke esindavat mittetulundusühingut või sihtasutust, tehnovõrkude ja -rajatiste valdajat või avaldab keegi, kelle huve planeering puudutab, soovi, et ta kaasataks üldplaneeringu koostamisse, siis kaasatakse puudutatu kohe planeeringu koostamisse.

4. Seosed strateegiliste dokumentidega

4.1 Üleriigiline planeering “Eesti 2030+”

Üleriigiline planeering “Eesti 2030+” (vastu võetud 30.08.2012) on koostatud, et anda suuniseid otstarbekamaks ruumi kasutamiseks Eesti riigi, kui terviku mõistes. Planeeringu peamine arengueesmärk on tagada elamisvõimalused Eesti igas asustatud paigas, mis eeldab kvaliteetset elukeskkonda, häid ja mugavaid liikumisvõimalusi ning varustatust oluliste võrkudega (Üleriigiline planeering: Eesti 2030+, 2012).

Eesti ruumilise arengu visioon aastaks 2030 on olla sidusa ruumistruktuuriga riik, kus toimivad hästi nii maapiirkonnad kui ka linnad. Eesmärgiks on tekitada hajalinnastunud ruum, kus on kombineeritud linnas pakutavate kvaliteetteenuste kättesaadavus, linlik ja liikuv eluviis ning maal elamise eelised. Kompaktsed ja kvaliteetse linnaruumiga keskused (linnad) pakuvad oma toimepiirkonna elanikele heatasemelisi teenuseid, suurt lisandväärtust loovaid töökohti ja konkurentsivõimelist haridust. Maapiirkonnad pakuvad inimestele elukoha privaatsust, toimetulekut sõltumata välistest oludest ja

looduslikku elukeskkonda. Hajalinnastunud ruumi toimimise eelduseks on head liikumisvõimalused (Üleriigiline planeering: Eesti 2030+, 2012).

Üleriigilises planeeringus sõnastatud eesmärkidega tuleb planeerimisprotsessis arvestada. Üldplaneeringuga kavandatud tegevused ning seatud tingimused peavad aitama kaasa üleriigilises planeeringus kajastatud eesmärkide saavutamisele.

4.2 Kehtivad maakonnaplaneeringud

Maakonnaplaneeringute koostamine algatati enne haldusreformi, seetõttu kehtib Türi vallas kaks maakonnaplaneeringut: Järvamaa maakonnaplaneering 2030+ (kehtib endise Väätsa ja Türi valla territooriumil) ja Rapla maakonnaplaneering 2030+ (kehtib endise Kärü valla territooriumil).

Järvamaa maakonnaplaneeringu 2030+ (kehtestatud 12.12.2017) eesmärk on olla mitmekesise elu- ja majanduskeskkonnaga maakond, kus majandus on elav ning inimestele on tagatud kvaliteetne elukoht. Visioon näeb ette, et Järva maakonnas on head ja kiired ühendused nii maakonnasiseselt kui ka teiste maakondadega koondamaks üleriigiliselt äri- ja tootmistevõime ennekoike logistikasõlmedes asuvatesse maakondlikult olulistesse ettevõtluspiirkondadesse.

Rapla maakonnaplaneeringu 2030+ (kehtestatud 13.04.2018) visioon on olla atraktiivne keskkond elanikele, külastajatele, investoritele ja oskustöölisele, kus majandustevõime on orienteeritud säästlikkusele ja innovatsioonile.

Maakonnaplaneeringute eesmärk on suunata planeerimistevõime kohalikul tasandil. Maakonnaplaneeringutes sõnastatud tingimused, soovitusel, põhimõtted ja eesmärgid on vaja üldplaneeringu koostamisel arvesse võtta ning vajadusel täpsustada.

4.3 Türi valla arengukava

Türi valla arengukava 2018-2022 kehtestati Türi Vallavolikogu 30.08.2018 määrusega nr 40. Arengukava visiooniks on luua Türi vallast turvaline, inimese arengut toetav ja kogukondi võimestav, kaasaegse elukeskkonnaga ning kõrge avalike teenuste tasemega omavalitsus. Üksikasjalikult on eesmärgid ja tegevussuunad välja toodud järgmistes teemades: elukeskkond, ettevõtluskeskkond, haridus, noorsootöö, kultuur, seltsitegevus, sotsiaalhoolekanne, tervishoid, turvalisus ja juhtimine.

Üldplaneering peab olema kooskõlas arengukavas seatud eesmärkidega ning näitama eesmärkide saavutamise ruumilised eeldused ja võimalused.

4.4 Kehtivad üldplaneeringud

Kuni moodustunud kohaliku omavalitsuse üksuse üldplaneeringu kehtestamiseni kehtivad endiste valdade üldplaneeringud edasi nendel territooriumitel, kus need enne ühinemist kehtestati. Seega kehtib Türi valla territooriumil eri osades kolm üldplaneeringut:

- 1) Türi valla üldplaneering (kehtestatud Türi Vallavolikogu 25.06.2009 otsusega nr 55)
- 2) Väätsa valla üldplaneering (kehtestatud Väätsa Vallavolikogu 25.03.2010 määrusega nr 3)

3) Kärü valla üldplaneering (kehtestatud Kärü Vallavolikogu 27.11.2008 määrusega nr 8)

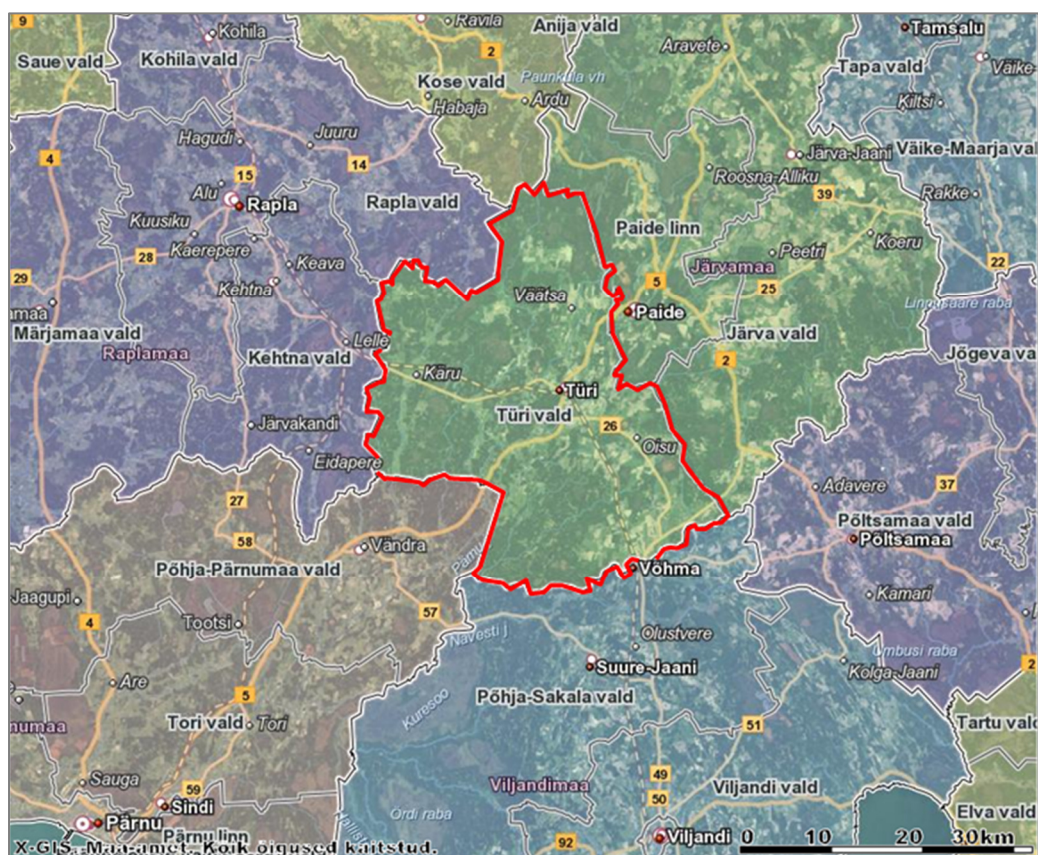
Üldplaneeringud vaadati üle Türi Vallavolikogu poolt 28.06.2018. Ülevaatamisel jõuti järeldusele, et Türi valla kui ruumilise terviku arengu kavandamise seisukohalt ei ole valla eri piirkondades kehtivad erinevad üldplaneeringud enam aja- ja asjakohased. Ülevaates on toodud välja seniste üldplaneeringute puudused ja tugevused (Türi Vallavolikogu 28.06.2018 otsus nr 39).

Senistes üldplaneeringutes kehtestatud ruumilised lahendused ning maakasutus ja ehitustingimused tuleb kriitilise pilguga üle vaadata ning ajakohastada uue üldplaneeringu koostamisel.

5. Mõjutatava keskkonna kirjeldus

5.1 Planeeringuala üldkirjeldus ja paiknemine

Türi vald asub Järva maakonna edelaosas. Valla naabriteks on Kehtna ja Rapla vald (Rapla maakond), Kose vald (Harju maakond), Põhja-Pärnumaa vald (Pärnu maakond), Põhja-Sakala vald (Viljandi maakond), Järva vald ja Paide linn (Järva maakond) (joonis 2). Valla keskuseks on Türi linn. Lisaks asub vallas 4 alevikku (Kärü, Väätsa, Särevere ja Oisu) ja 53 küla (Türi valla koduleht, 2019). Statistikaameti 01.01.2018 andmetel elab vallas 10 918 inimest. Türi valla pindala on 1008,46 km² (Maa-amet, 2019). Maakonnaplaneeringutes on Türi linn märgitud piirkondlikuks keskuseks, Kärü kohalikuks keskuseks ning Oisu, Kabala ja Väätsa lähikeskusteks.

Joonis 2. Türi valla naaberomavalitsused (Maa-amet, 2019).

5.2 Looduslik keskkond

5.2.1 Maavarad ja kaevandustegevus

Türi vallas on registris arvel 24 maardlat. Enamus vallas olevatest maardlatest on turbamaardlad, kuid leidub ka savi-, kruusa-, liiva- ja dolokivi maardlaid (tabel 2). Suurim valla territooriumil asuv maardla on Epu-Kakerdi turbamaardla, mis asub valla põhjaosas. Valla territooriumil olemasolevad mäeeraldised on esitletud tabelis 3.

Tabel 2. Türi vallas asuvad maardlad (Maa-amet, 08.04.2019).

Maavara	Maardla nimi
Turvas	Retla, Epa-Vassaare, Kallissaare-Lubjaahju, Lokuta, Epu-Kakerdi (Lõõla, Epu ja Prääma maardlaosad), Kastna, Loosalu, Tori-Rikassaare, Kärevere (Kuusiku) ja Matussaare
Savi	Türi ja Väätsa
Kruus	Kihli, Lintsi, Sonni, Määro ja Kõlti
Dolokivi	Tännassilma
Liiv	Änari, Aasuvälja, Liivamäe ja Vissuvere

Tabel 3. Türi valla territooriumil väljastatud kaevandamisload (Maa-amet, 08.04.2019).

Mäeeraldisi nimi	Kaevandamisloa omaja	Kaevandamis loa nr	Loa kehtivus
Epu-Kotku turbatootmisala	AS Prelvex	KMIN-069	15.07.2005 - 18.11.2049
Kallissaare	AS Ramsi Turvas	1/2004	25.06.2004 - 14.05.2029
Kõlti kruusakarjäär	Maanteeamet	3/2005	24.05.2005 - 23.05.2020
Liivamäe II liivakarjäär	AS Tariston	JARM-024	27.01.2012 - 27.01.2022
Lintsi kruusakarjäär	Homeline OÜ	L.MK.JÄ-150378	23.05.2007 - 28.06.2022
Lokuta turbatootmisala	AS Prelvex	JARM-1/2003	29.07.2003 - 20.12.2049
Määro kruusakarjäär	Riigimetsa Majandamise Keskus	JARM-025	27.01.2012 - 27.01.2027
Retla turbatootmisala	AS Prelvex	Jarm-050	29.07.2003 - 20.12.2049
Sonni kruusakarjäär	HOMELINE OÜ	Rapm-078	21.11.2013 - 21.11.2023
Vissuvere karjäär	AS Väätsa Agro	Jarm-040	23.11.2016 - 22.11.2031
Väljaotsa turbatootmisala	Aktsiaselts PRELVEX	6/2005	20.06.2005 - 30.12.2019
Väätsa savikarjäär	AS Väätsa Prügila	JARM-027	26.07.2012 - 26.07.2027
Änari liivakarjäär	Mateko OÜ	JARM-026	02.02.2012 - 02.02.2027

Seisuga 21.05.2019 taotletakse Türi vallas kahte uut kaevandamisluba: AS Tariston taotleb täite- ja ehitusliiva kaevandamise luba Aasuvälja maardla alal (registrikaardi nr: 967) ning AS PRELVEX taotleb kaevandamisluba Epa-Vassaare turbamaardla (registrikaart nr 93) Väljaotsa turbatootmisala mäeeraldisel kaevandamiseks. Maanteeamet taotleb Kõlti maardla alal (registrikaardi nr: 503) Kõlti

[illegible]

5.2.2 Põhja- ja pinnavesi

Türi vald kuulub Lääne-Eesti vesikonda. Türi valla maapinnalt esimene aluspõhjaline veekiht on maapinnalt lähtuva reostuse eest enamjaolt nõrgalt kaitstud (joonis 4). Esineb ka kaitsmata ja keskmiselt kaitstud alasid (Veeveeb, 2019). Türi valla territooriumil ei ole nitraaditundlike alasid (Maaamet, 2019).

Türi piirkonna põhjaveemaardla Siluri-Ordoviitsiumi veekihi varuks on hinnatud 1880 m³ ööpäevas, varu on kinnitatud kuni aastani 2023. Türi linna Türi Alliku põhjaveemaardla Siluri veekihi ning Türi linna põhjaveehaarde Siluri Ordoviitsiumi veekihi varuks on hinnatud 700 m³ ööpäevas. Varud on kinnitatud, 13.12.2011 Keskkonnaministri käskkirjaga nr 1786, kuni 31.12.2038 (Olesk, 2018).

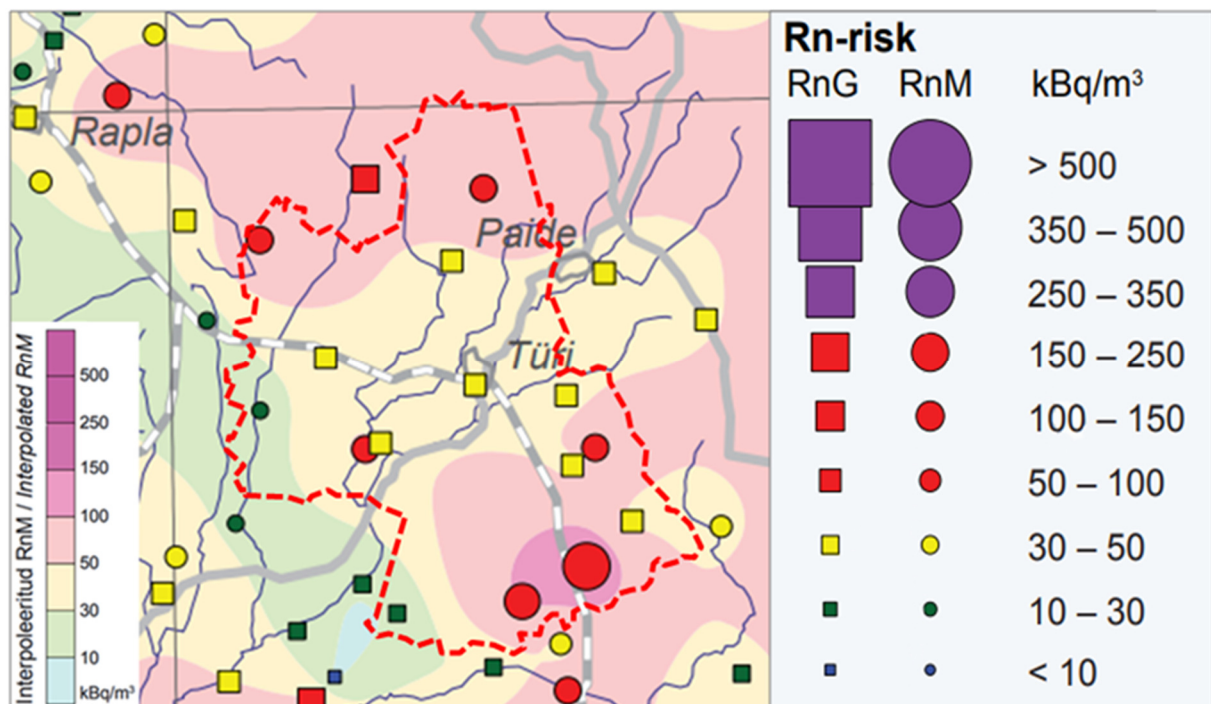
2017. aastal tarbiti Türi vallas kokku 768,32 tuhat m³ põhjavett, sellest 370,57 tuhat m³ vett kulus põllumajandusele, 371,51 tuhat m³ kodumajapidamistele ja 9,67 tuhat m³ tööstustele (Keskkonnaagentuur, 2017).

Türi vallas on keskkonnaregistri andmetel (seisuga 01.04.2019) 2 loodusliku järve (lidva raba laugas (VEE2054760) ja Vissuvere järv (VEE2049700), 13 tehisjärve (millest kuus on karjääri järved) ning 9 paisjärve (ei kuulu tehisjärvede hulka). Paljud neist on kasutuses vallas supluskohtadena. Terviseameti avalike supluskohtade 2018 kaardirakenduse kohaselt asub Türi vallas ametlikult vaid üks avalikult kasutatav supluskoht – Türi paisjärv (VEE2083710).

Valla territooriumile jääb osaliselt või terviklikult kokku 14 jõge: Aruküla jõgi, Arussaare jõgi, Kärü jõgi, Lintsi jõgi, Lokuta jõgi, Mädara jõgi, Navesti jõgi, Pikkmetsa jõgi, Prandi jõgi, Pärnu jõgi, Reopalu jõgi, Räpu jõgi, Saari jõgi ja Vändra jõgi (Keskkonnaregister, 2019).

5.2.3 Radoon

Kokku eristatakse nelja radooniohutaset: 1) madal (0–10 kBq/m³), 2) normaalne (10–50 kBq/m³), 3) kõrge (50–250 kBq/m³) ja 4) ülikõrge (>250 kBq/m³). Eesti pinnase radooniriski ja looduskiirguse atlase pinnaseõhus otsemõõdetud ²²²Rn-sisalduse kaardi järgi jääb Türi vald normaalse kuni kohati kõrge radooniriskiga alale (joonis 5). Kõrge radooniriskiga alad jäävad valla põhja ja lõuna poolsetele aladele. Võhma linnast lõunas Arkma küla piirkonnas on mõõdetud radoonisisaldusi vahemikus 150–250 kBq/m³ ning Lõõla ja Kädva küla piirkonnas 50–100 kBq/m³ (Petersell jt, 2017).

Joonis 5. Radooniriski levilad Türi vallas (Petersell jt, 2017).

Karsti piirkonnad on tuntud kui potentsiaalselt radooniohtlikud alad. Kui hoone asub karstiühiku või lõhe kohal, võib radoon migreeruda nende kaudu rõhuerinevuste tõttu majadesiseõhku. Türi valla territooriumile jääb Kurla karstiala.

5.2.4 Rohevõrgustik

Türi valla roheline võrgustik ja selle säilimist tagavad meetmed on määratud Järva ja Rapla maakonnaplaneeringutega. Türi valla rohevõrgustik on esitatud joonisel 6.

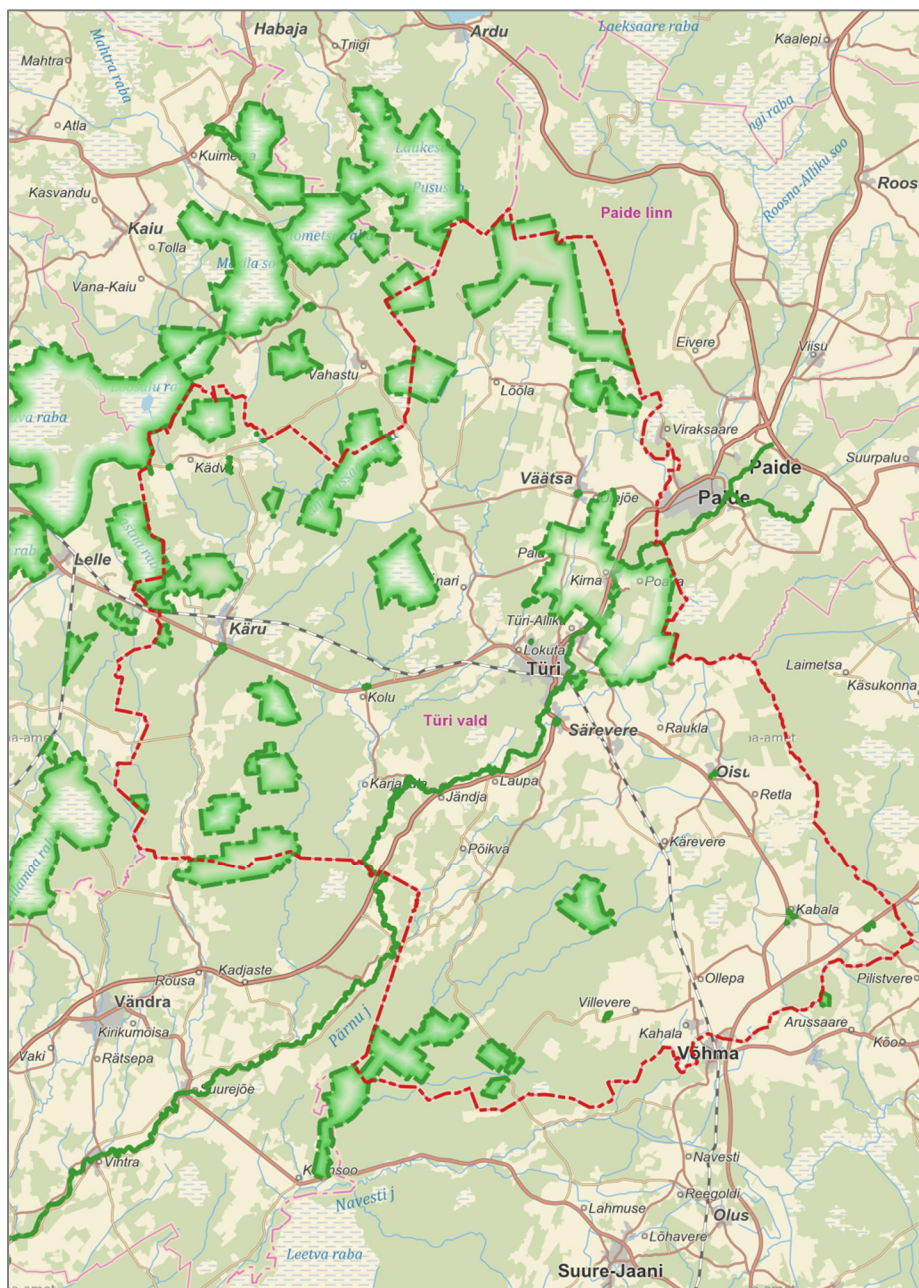
Joonis 6. Türi valla rohevõrgustik (Rapla maakonnaplaneering 2030+, 2018 ja Järvemaa maakonnaplaneering 2030+, 2017).

Valla äärealadel on rohevõrgustiku toimivus väga hea. Valla keskosas on rohevõrgustiku sidusus rahuldav, tulenevalt peamiselt koridoride väikese laiuse ning mitme konfliktiala olemasolu tõttu. Valla rohevõrgustik ristub mitmes kohas Tallinn – Lelle – Viljandi raudteega, põhimaanteega Pärnu–Rakvere–Sõmeru ja tugimaanteedega Tallinn–Rapla–Türi ning Türi–Arkma. Enamik väärtuslikest

maastikest ning kaitsealadest on kaetud rohevõrgustikuga. Rohevõrgustiku pindala on 544,6 km² ehk 54% Türi valla territooriumist on kaetud rohevõrgustikuga.

5.2.5 Kaitstavad loodusobjektid

Keskkonnaregistri andmetel (seisuga 30.03.2019) jääb osaliselt või täielikult valla territooriumile 23 kaitseala (joonis 7), millest kümme on kaitsealused pargid, kuus looduskaitsealad, kolm kaitsealused puistud ning neli maastikukaitsealad.

Joonis 7. Türi valla territooriumil paiknevad kaitsealad ja hoiualad (EELIS, 2019).

Suurimad kaitsealad on: Türi maastikukaitseala (KLO1000614), Saarjõe maastikukaitseala (KLO1000254), lidva looduskaitseala (KLO1000240), Kärü looduskaitseala (KLO1000708) ja Piiumetsa maastikukaitseala (KLO1000327) (EELIS, 2019). Kaitsealad paiknevad hajutatult üle kogu

valla ning on omavahel seotud rohevõrgustiku kaudu. Kaitsealad moodustavad vaid 7,9% (80 km²) kogu valla territooriumist.

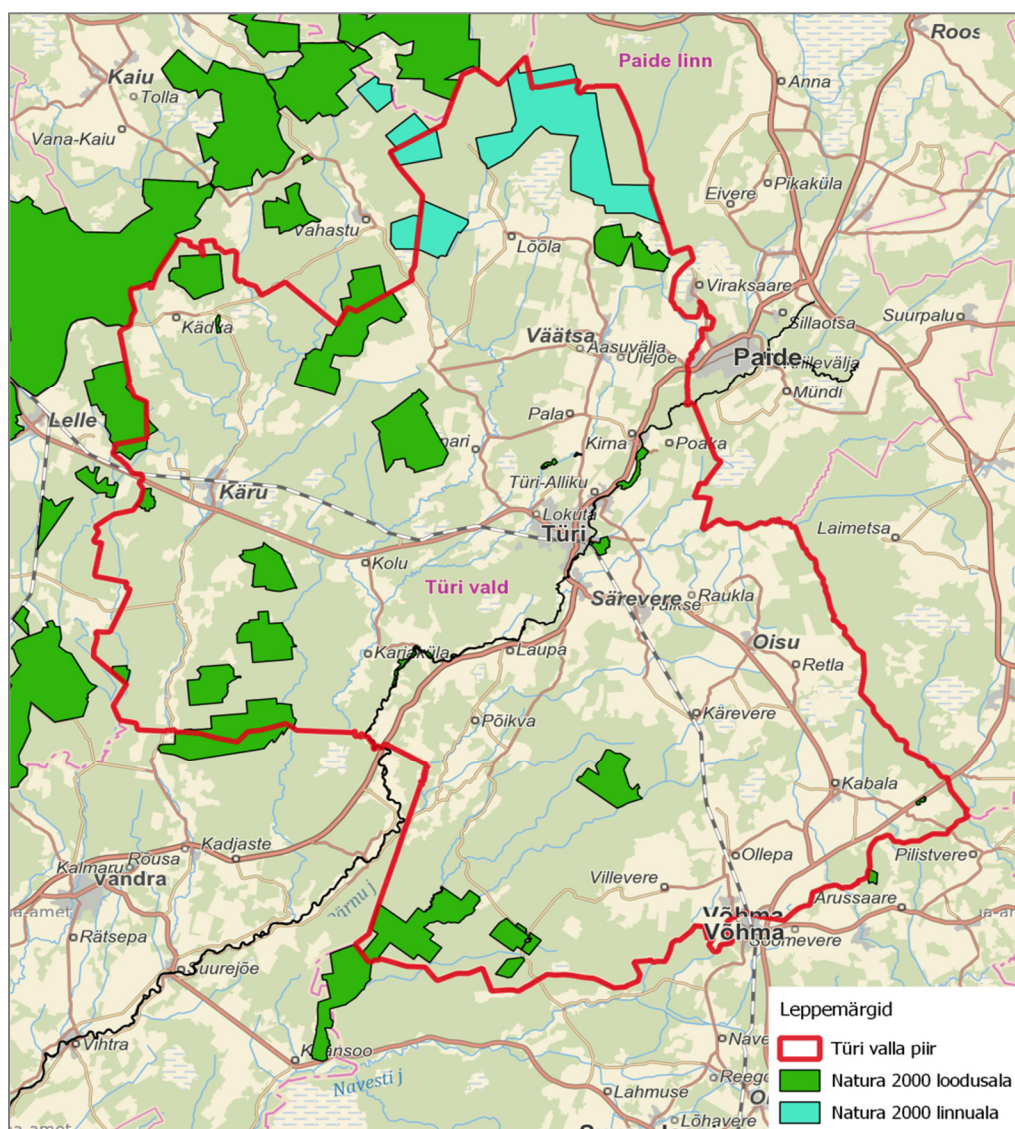
Vallas asub kolmteist projekteeritavat püsielupaika ning kolm projekteeritavat hoiuala: Määru hoiuala, Türi-Karjaküla hoiuala ja Pärnu jõe hoiuala (EELIS, 2019).

Vallas on 34 kaitsealuse liigi püsielupaika, millest suurim on Kõnnumaa-Väätsa metsise püsielupaik (KLO3000104). Püsielupaigad on loodud I kaitsekategooria liikide: väike-konnakotka (20), must-toonekure (2) ja kaljukotka (1) kaitseks ning II kaitsekategooria liikide: metsise (10) ja kanakulli (1) kaitseks.

Üksikobjektidena kaitstakse Türi vallas 22 erinevat objekti.

5.2.6 Natura 2000 alad

Türi vallas asub osaliselt või täielikult 16 Natura 2000 loodusala ning üks Kõnnumaa-Väätsa linnuala (RAH0000086) (joonis 8).

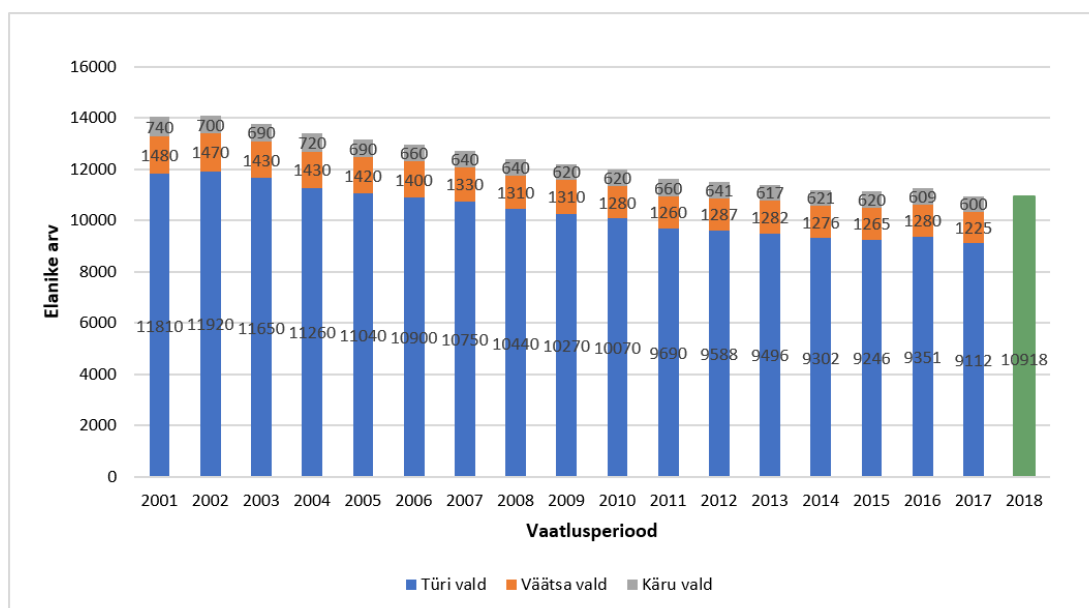
Joonis 8. Türi vallas paiknevad Natura 2000 loodus ja linnualad (EELIS, 2019).

5.3 Sotsiaalmajanduslik keskkond

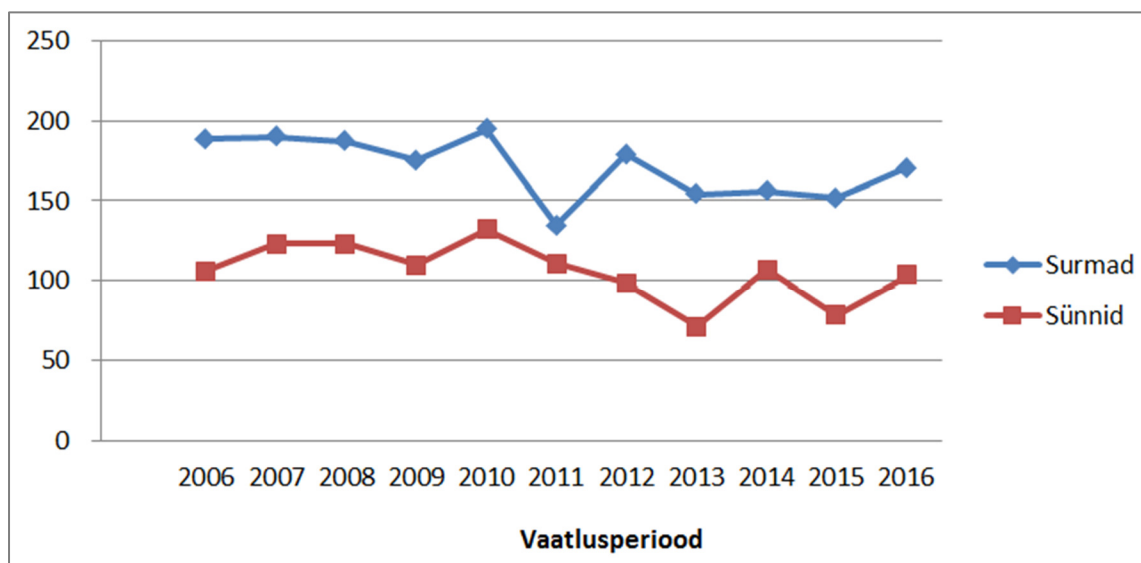
5.3.1 Rahvastik

Rahvastikuregistri andmetel (01.03.2019) elab Türi vallas 10 831 inimest. Elanikkonna arvukus on viimase 15 aasta jooksul pidevalt langenud (joonis 9). Rahvastiku vähenemise põhjuseks on sündimuste langus ja väljaränne. Surmade arv ületab vallas oluliselt sündide arvu (joonis 10). Türi valla rahvastik on vananev.

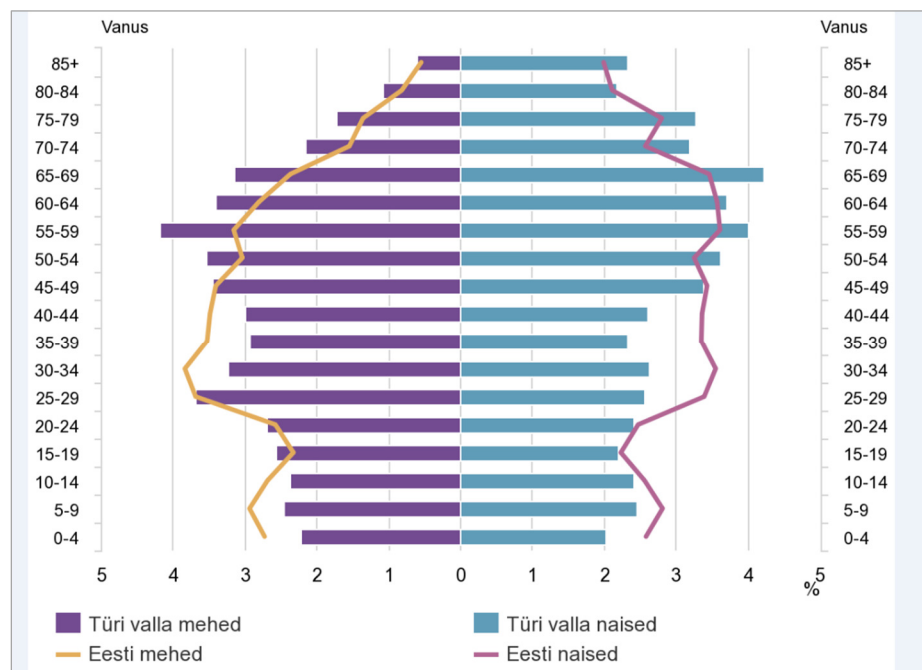
Türi valla soolist ja vanuselist koosseisu iseloomustab joonis 11. Valla sooline struktuur on tasakaalus. Alates vanuse grupist 65+ on naiste osakaal silmämärgatavalt suurem

Joonis 9. Elanike arv endistes valdades enne haldusreformi perioodil 2001-2017 ning elanike arv kokku Türi vallas 2018 aastal, pärast valdade ühinemist (rohelisega) (Eesti Statistikaamet, 2019).

Joonis 10. Elussünnid ja surmad Türi vallas vaatusperioodil 2006-2016 (Eesti Statistikaamet, 2019).

Joonis 11. Türi valla soolis-vanuseline koossis seisuga 01.01.2018 (Eesti Statistikaamet, 2019).

5.3.2 Ettevõtlus ja tööhõive

2018. aasta andmete põhjal on Türi valla tööturu indeks 0,63, mis tähendab, et vallas on ühe lähiaastatel tööturult lahkuja kohta 0,63 tööturule sisenejat. Ülalpeetavate määr on 60,8%, mis tähendab, et 100 tööealise elaniku kohta on 60,8 ülalpeetavat. Registreeritud töötute arv on püsinud vallas stabiilsena (ca 300 registreeritud töötut) (Eesti Statistikaamet, 2018).

Türi vallas on ettevõtete arv aastate jooksul stabiilselt kasvanud. Eesti Statistikaameti andmete kohaselt oli Türi vallas (Türi linna pole siia hulka arvestatud, selle kohta andmed puuduvad) 2017. aastal kokku 815 ettevõtet. Suurema osa ettevõtetest moodustavad väiksed ettevõtted ehk ettevõtted, kus töötajate arv on väiksem kui kümme inimest. Äriregistris oli 01.04.2018 seisuga Türi valda registreeritud kokku 16 aksiaseltsi, 783 osaühingut, 379 füüsilisest isikust ettevõtjat, 5 sihtasutust ning 15 tulundusühingut (Türi valla arengukava 2018–2022, 2018).

Iga aasta toimub Türi vallas üle Eesti tuntud Türi lillelaat ja Türi sügislaat, mida korraldab MTÜ Türi Aianduse ja Mesinduse Selts (Türi valla arengukava 2018–2022, 2018).

5.3.3 Turism

Türi vallas omavad turismiväärtust endised mõisa(hoone)d ja –pargid, kirikud, mitmed mälestusmärgid ja –kivid, vanad koolihooned Türil ja Retlas, looduslikud kivid, rändrahnud, veekogud, kivikalmed ja loodusmaastikud Arkmal, Kabalas, Oisus, Tõrvaaugus, Villeveres, Rikassaares, Türi väikevoorestik, Kurla karstiala ja Rõugu dendropark Villeveres. Vallas on olemas jalgsi- ja rattamatkarajad, kanuumatkarajad, telkimisplatsid ning seikluspark. Vallas asub mitu muuseumit: Eesti Ringhäälingumuuseum, Kärü Muuseum, Türi Muuseum ja Eesti Jalgrattamuuseum. Lisaks korraldatakse iga aasta Türi vallas mitmeid üritusi ja laate, mis meelitavad inimesi kõikjalt kokku.

Näiteks on Türi vald tuntud oma kevadise lillelaada poolest – Türi lillelaat (Türi valla arengukava 2018–2022, 2018 ja Türi valla koduleht, 2019).

Türi Püha Martini kirik, Türi Püha Kolmainu Jumala kirik ja Kärü kirik on kaasatud programmi „Teeliste kirikud“, mis võimaldab külastajatel suvekuudel tutvuda kirikutega lähemalt (Türi valla koduleht, 2019).

Türi valda läbib rahvusvahelise tähistusega Euro – Velo jalgrattatee nr 2 (Pärnu – Tallinna sadam) ning Greenway turismitee (Türi valla arengukava 2018-2022, 2018).

5.4 Kultuuri- ja haridusasutused

Vallas on olemas viis põhikooli (Laupa Põhikool, Türi Põhikool, Kärü Põhikool, Väätsa Põhikool ja Retla-Kabala Kool) ja üks gümnaasium (Türi Ühisgümnaasium). Retla-Kabala kool on kool-lasteaed, mis moodustati Retla Kooli, Oisu lasteaia "Kelluke" ja Kabala Kool-lasteaia liitmisel üheks õppeasutuseks, mis tegutseb kolmes tegutsemiskohas. Lasteaedadena on vallas veel olemas Väätsa Lasteaed Paikäpp ning Türi Lasteaed, mis tegutseb kolmes õppekohas. Huvikoolina tegutseb vallas Türi muusikakool. Vallas on olemas üldhariduskool intellektipuudusega õpilastele (Türi Toimetulekukool) (Türi valla arengukava 2018–2022, 2018 ja Türi valla koduleht, 2019).

Vallas on olemas kolm raamatukogu: Kärü raamatukogu, Väätsa Raamatukogu ja Türi Raamatukogu, mille keskus asub Türi linnas ning mille struktuuriüksused tegutsevad Laupa, Kabala, Kahala külates ning Oisu alevikus. Türi linnas asub Türi kultuurikeskus. Kultuurikeskuse majandada on Türi laululava. Türi vallas on olemas rahvamajad, mis on piirkonna elanikele olulised kooskäimiskohad (Türi valla arengukava 2018–2022, 2018 ja Türi valla koduleht, 2019).

5.5 Tehniline infrastruktuur

Elektrivõrk

Elering AS-i andmetel (seisuga 14.11.2019, kiri nr 1-4/2018/975-2) on Türi vallas seitse õhuliini, millest kaks on 330 kV ja ülejäänud 110 kV (tabel 4). Samuti asub Türi linnas 110 kV alajaam (alajaama tähis: A022).

Tabel 4. Olemasolevad õhuliinid Türi vallas (Elering AS, 2018)

Liini tähis	Pinge (kV)	Liini tüüp	Nimetus
L133AH 110	110	õhuliin	Türi haru
L134A 110	110	õhuliin	Paide - Suure-Jaani
L187 110	110	õhuliin	Paide - Rapla
L133A 110	110	õhuliin	Paide - Vändra
L346 330	330	õhuliin	Paide - Sindi
L357 330	330	õhuliin	Paide - Kiisa
L134AH	110	õhuliin	Türi haru

Tulevikus on kavas 330 kV õhuliinide Paide-Sindi L346 ja Paide-Kiisa 357 rekonstrueerimine olemasolevas liinikoridoris. 110 kV õhuliinidest plaanitakse rekonstrueerida liin Paide–Suure-Jaani L134 olemasolevas liinikoridoris.

35 kV kuni 119 kV nimipingega õhuliinide korral on kaitsevööndi ulatus mõlamal pool liini telge 25 meetrit ning 29 kV kuni 330 kV nimipingega liinide korral 40 meetrit. Maakaablelliini kaitsevöönd on 1 meeter mõlemalt poolt piki liini äärmistest kaablitest.

Ühisvee- ja kanalisatsioonivõrk

Türi vallale kuuluva ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni osas on Türi vallas vee-ettevõtjaks OÜ Türi Vesi (Türi valla koduleht, seisuga 29.03.2019). Ühisveevärg ja -kanalisatsioon on olemas Türi linnas, Oisu alevikus, Särevere alevikus, Kahala külas, Kabala külas, Kirna külas, Poaka külas, Laupa külas, Metsakülas, Taikse külas, Türi-Alliku külas, Lõõla külas, Reopalu külas ja Käru alevikus. Ainult ühisveevärg on olemas Piiumetsa, Rõa, Kolu, Änari, Ollepa ja Pala külade osades.

Endise Türi valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava (kinnitatud 2015) kohaselt on Türi linna ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni torustikud väga heas seisukorras. Türi linna reoveepuhasti rekonstrueerimistööd viidi läbi aastatel 2008-2009.

Särevere alevikus reoveepuhasti puudub. Alevik asub Türi reoveekogumisalal ning piirkonnas tekkinud reovesi kogutakse kokku ning suunatakse ülepumpamisega Türi linna ühiskanalisatsiooni, misjärel see puhastatakse koos linna reoveega Türi linna reoveepuhastis (OÜ Europolis, 2015).

Endise Väätsa valla Reopalu küla reoveepuhastid ei taga vee erikasutuslubadega nõutud efektiivsust, mistõttu tuleb neid rekonstrueerida või asendada. Väätsa aleviku kanalisatsioonitorustikud on suures osas renoveeritud. Lõõla ja Reopalu külas on vajalik rekonstrueerida vee- ja kanalisatsioonitorustik (Projektiexpert OÜ, 2016).

2017. aastal lõppesid Käru vallas renoveerimistööd, millega seoses ehitati vana reoveepuhasti asemele uus annuspuhasti-tüüpi puhasti, puhastati biotiigid, ehitati kaasaegseks olemasolevad pumbamajad ning rajati 7,2 km uut vee- ning 9,3 km uut kanalisatsioonitorustikku (SA Keskkonnainvesteeringute keskus, 2019).

Kaugküttevõrk

Türi vallas on neli kaugküttepiirkonda– Türi linn, Türi-Alliku, Oisu ja Väätsa. Toimiv kaugküttevõrk asub veel Säreveres Järvamaa Kutsehariduskeskuse hoonete piirkonnas (OÜ Turbatööstus) (Türi valla arengukava 2018-2022, 2018).

Türi linnas vastutab soojamajanduse toimimise eest OÜ Türi Linnavara. Katlamajade operaatorina töötab SW Energia OÜ, kellega on sõlmitud rendileping. Türi linnas asub kaks eraldi kaugküttevõrku. Katlamajades on kasutusel tahkekütuse katlad, põlevkiviõlil töötavaid katlaid kasutatakse enamasti avariide või remondi korral lühiajaliselt. Kaugküttevõrgu kogupikkus on 10 km ning selle üldine tehniline seisukord on hea. Küttevõrgust on 2,5 km veel renoveerimata (Nomine Consult OÜ, 2018).

Türi-Alliku katlamajade operaator on N.R.Energy OÜ. Küla kaugküttevõrguga on ühendatud 4 korterelamut. Kütusena kasutatakse põlevkiviõli kergfraktsiooni. Türi-Alliku küla kaugkütte torustik vajab renoveerimist (OÜ Pilvero, 2015^b).

Oisu aleviku kaugküttevõrguga on ühendatud 8 tarbijat, millest 4 on valla objektid. Alates 2013. aastast ostetakse katlamajas osa soojust sisse Oisu biogaasijaamast. Täiendava osa soojuse saamiseks kasutatakse põlevkiviõli kergfraktsioonil töötavaid katlaid. Kaugküttevõrk on väga halvas seisukorras ja on üledimensioneeritud. Enamus torustikku on maapealne, mille soojusisolatsioon on rikutud. Katlamajade opereerimist teostab N.R.Energy OÜ (OÜ Pilvero, 2015^a).

Väätsal opereerib soojamajandusega SW Energia OÜ. Väätsa aleviku kaugküttevõrku on ühendatud 17 hoonet. Katlamajas paiknevad kaks põlevkiviõlil töötavat katelt ja üks tahkekütusel töötav katel. Kokkuvõtvalt võib öelda, et Väätsa aleviku katlamaja ja selle katlad on töökorras, kuid madal kasutegur viib soojuse hinna tarbijatele üles. 67% kaugküttetrassi moodustavad vanad terastorud, mis vajaksid väljavahetmist (Energex Energy Experts OÜ, 2017). Väätsa aleviku soojustorustiku rekonstrueerimine on kavandatud läbi viia 2019. aastal.

Teedevõrk

Türi vallas on head liikumisvõimalused. Türi valda läbib üks põhimaantee Pärnu – Rakvere – Sõmeru (tee nr 5) ja kolm tugimaanteed: Imavere – Viljandi – Karksi-Nuia (tee nr 49), Türi – Arkma (tee nr 26) ning Tallinn – Rapla – Türi (tee nr 15). Türi valda läbib Tallinn – Lelle – Viljandi raudtee, rongipeatused asuvad Türil, Taikeses, Käreveres, Ollepal ja Kärus. Lisaks läbib valda rahvusvahelise tähistusega Euro – Velo jalgrattatee nr 2 (Pärnu – Tallinna sadam) ning *Greenway* turismitee (Türi valla arengukava 2018-2022, 2018).

Suuremateks probleemideks on kohalike teede suur kulumus ning kruusateede tolumine kuival ajal, samuti tee all olevate tehovõrkude (torud, kaablid) amortiseerumine (Türi valla arengukava 2018-2022, 2018). Rekonstrueerimist vajavad mitmed Türi valla teed ja tänavad, samuti on vajalik välja arendada asustusüksuste sisene kui ka neid ühendav kergliiklusteede võrgustik.

Jäätmekäitluskohad

Türi vallas Roovere külas asub Väätsa Prügila AS, mis avati 2000. aastal. Prügila kogupindala on ca 29 ha, millel on välja ehitatud neli ladestusala kogupindalaga 4,5 ha. Kasutusel on kõik 4 ladestusala. Samuti on territooriumil kaks kompostimisväljakut kogupindalaga 1,5 ha ning 2 ha ulatuses ajutisi laoplatse segaolmejäätmete ruloonide ladustamiseks. Väätsa prügila AS peamised tegevusalad on: jäätmete ladestamine, taaskasutamine või selle ettevalmistamine (sh segapakendijäätmete kogumine ja sortimine, segaolmejäätmete pallimine, jäätmekütuse tootmine, ehitus- lammutusjäätmete vastu võtmine ja käitlemine, elektri- ja elektroonikajäätmete vastu võtmine ja käitlemine, vanarehvide vastu võtmine ja käitlemine), biolagunevate jäätmete vastu võtmine, käitlemine ja komposti tootmine ning ohtlike jäätmete ja reostunud pinnaste vastu võtmine ja käitlemine (Väätsa Prügila AS keskkonnaluba nr 24491, välja antud 23.07.2018).

Keskkonnaregistri andmetel (seisuga 24.04.2019) asub Türi vallas 20 töötavat jäätmekäitluskohta. Vallas on olemas viis ohtlike jäätmete käitluskohta, kuus elektroonikaromude käitluskohta, seitse vanarehvide käitluskohta, kolmteist tavajäätmete käitluskohta, üks metallijäätmete käitluskoht ja üks kompostimisplats. Lisaks asub vallas kaks koospõletustehast.

5.6 Riigikaitselised objektid

Türi vallas Kärü alevikus asub kaitseliidu Rapla maleva Hiie üksikkompanii (Rapla maakonnaplaneering 2030+, 2018). Türi linnas asub Kaitseliidu Järva Maleva staap, mille piiranguvöönd on 300 m. Samuti asub seal Järva maleva laohoone ja Järva maleva Türi malevkond. Lõõla külas asub Järva maleva õppekompleks (Järvamaa maakonnaplaneering 2030+, 2017).

Riigikaitselise otstarbega maa-alade ja ehitiste (riigikaitseobjekt) vajaduse planeerimine selgub üldplaneeringu koostamise käigus koostöös Kaitseministeeriumi, Politsei- ja Piirivalveameti ning Päästeametiga.

5.6.1 Suurõnnetuse ohuga ja ohtlikud ettevõtted

Päästeameti andmetel (e-kiri, seisuga 23.04.2019) ning Maa-ameti ohtlike ettevõtete kaardirakenduse andmetel (seisuga 23.04.2019) asub Türi vallas kaks ohtlikku ettevõtet:

- 1) Alexela Energia AS, mille käitis on HTM Grupp OÜ viljakuivati (ohuala raadius: 392 m);
- 2) Vedelgaas OÜ, mille käitis on Estonia OÜ viljakuivati (ohuala raadius: 387 m).

Õigusaktidega ei ole sätestatud selgeid nõudeid ohtlike ja suurõnnetuse ohuga ettevõtete andmete avaldamiseks, mistõttu ei pruugi eelnev loetelu olla lõplik. KSH käigus täpsustatakse koostöös pädevate asutuste ja isikutega ohtlike ja suurõnnetuse ohuga ettevõtete arv, asukohad ja ohualad Türi valla territooriumil.

5.7 Ajaloolis–kultuuriline keskkond

Türi vallas asub kultuurimälestiste riikliku registri andmetel (seisuga 10.04.2019) 13 ajaloomälestist, 42 ehitismälestist, 34 arheoloogiamälestist ja 8 kunstimälestist. Lisaks asub valla territooriumil 23 registreeritud 20. sajandi kultuuriväärtuslikku objekti.

Senise Türi valla üldplaneeringuga on Türi vallas määratud miljööväärtuslikud alad Kabalas, Kirnas, Kulus, Laupal, Säreveres, Türil, ja Villeveres. Lisaks on endise Kärü valla üldplaneeringus nimetatud miljööväärtuslikud maastikud (Kastna raba, Kärü jõgi ja paisjärv, Lungu paisjärv, Kärü jõe kaldad, Pidapa seljandikud) ja miljööväärtuslikud hoonestusalad (Kärü raudteekompleks ja Kärü mõisakompleks).

Kultuuriministeeriumi ja Muinsuskaitseameti poolt algatatud Eesti 20. sajandi arhitektuuri kaitsmise ja väärtustamise projekti raames on koostatud iga maakonna kohta 20. sajandi arhitektuuri inventeerimise dokumentatsioonid, kus tuuakse välja miljööväärtust omavad alad ja objektid, mis vajavad omavalitsuse kaitset. Rapla ja Järva maakondade ülevaate dokumentatsioonides on nimetatud 6 valla territooriumil asuvat objekti (või ala), millele on tehtud ettepanek teha ekspertiis

kaalumaks võimalust võtta objekt (või ala) kaitse alla riikliku kultuurimälestisena ning 5 objekti, millele on tehtud ettepanek määratleda ala miljööväärtusliku alana (Välja, 2009 ja Karu, 2008).

6. Türi valla üldplaneeringu elluviimisega eeldatavalt kaasnev keskkonnamõju

Üldplaneeringu eesmärgid on kirjeldatud lähteseisukohtades, mis on aluseks tervikliku ja toimiva planeeringu lahenduse väljatöötamiseks Türi valla territooriumil. Üldplaneeringu lahenduse alternatiivid töötatakse välja üldplaneeringu koostamise käigus. Keskkonnamõju strateegilisel hindamisel lähtutakse Türi valla üldplaneeringus käsitletavatest valdkondadest ja nende üldistusastmetest ning eelkõige hinnatakse nende valdkondadega seonduvaid mõjusid, mis lahendatakse ära üldplaneeringu koostamise käigus või mille osas tehakse üldplaneeringus ettepanekud (alade ja tingimuste määratlemine või täpsustamine, nt rohevõrgustiku alade ja väärtuslike maastike piiride ja kasutamistingimuste täpsustamine, maakasutuse ja selle tingimuste seadmine jne).

KSH aruandes kirjeldatakse otsese ja kaudse, negatiivse ja positiivse mõju iseloomu, suurust, ulatust, esinemise tõenäosust ja kestust. Hindamise tulemusena tehakse ettepanekud negatiivse mõju vältimiseks ja/või leevendavate meetmete kasutamiseks kavandatava tegevuse elluviimisel. Hindamisel arvestatakse väljastpoolt planeeringuala tulenevate oluliste mõjudega ning mõjude kumuleerumisega.

KSH-s käsitletakse üldplaneeringu seoseid teiste asjakohaste strateegiliste dokumentidega ja vastavust nendes püstitatud eesmärkidele. Üldplaneeringu lähteseisukohtades on toodud üldisemad tingimused (visioon), millega peab üldplaneeringu koostamisel arvestama ja millest lähtutakse ka KSH aruande koostamisel.

Läbiviidava KSH protsessi raames hinnatakse:

- mõju õhukvaliteedile sealhulgas müra tasemele lähtuvalt tootmiskaare ja tehnilise taristu arendamisest;
- kas ja kui võrd üldplaneeringuga kavandatu mõjutab **Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskavas püstitatud eesmärgid ja kavandatud meetmeprogrammi**;
- kallasrajale avaliku juurdepääsu piisavust ning kalda ehituskeeluvööndi suurendamise ja vähendamise vajadust ning vastavust kalda kaitse eesmärkidele tulenevalt looduskaitse seadusest ja veeseadusest;
- üldplaneeringus täpsustatud **väärtuslike maastike** alal ning nende mõjualas kavandatud maakasutuse ja selle tingimuste mõju väärtuslike maastike säilimisele;
- üldplaneeringuga täpsustatud **rohevõrgustiku** jätkusuutliku toimimise tagamist ja kaitset, arvestades üldplaneeringuga määratletavat maakasutust ning maakasutustingimusi ning rohevõrgustiku korrigeerimise aluseid (kas on arvestatud looduskaitsest tähelepanu

- omavate kooslustega, nt vääriselupaikadega, poollooduslike kooslustega, märgaladega, puhkealadega);
- üldplaneeringuga kavandatavat võimalikku mõju **bioloogilisele mitmekesisusele, kaitstavatele loodusobjektidele, sh Natura 2000 aladele**. KSH raames teostatakse Natura 2000 aladele mõju hindamise I etapp ehk selgitatakse, kas üldplaneeringuga kavandatud suundumused ja põhimõtted ning seatavad tingimused võivad tõenäoliselt põhjustada olulist keskkonnamõju. Kui ebasoodne mõju ei ole välistatud ja kui eelhindamise läbiviimise tulemusena selguvad ebasoodsat mõju omavad detailsemad tegevused, mille kohta on piisavalt täpset informatsiooni mõju määratlemiseks ja hindamiseks, siis liigutakse edasi asjakohase hindamise etappi;
 - **mõju inimese tervisele ja heaolule**, sh elukeskkonna turvalisusele ja sotsiaalsetele vajaduste rahuldamisele. Selgitatakse, kas on esinenud probleeme radooniga ja kas mingis piirkonnas vajaks teema täpsustamist;
 - üldplaneeringu **mõju jäätmekäitlusele**, tulenevalt sellest, et üldplaneeringus plaanitakse kohaliku tähtsusega jäätmekäitluskohtade asukoha ja nendest tekkivate kitsenduste määramist;
 - **kultuurimälestiste ja pärandkultuuriobjektide** säilimist tagavaid meetmeid;
 - üldplaneeringuga kavandatud **miljööväärtuslike alade** ja neil ning nende mõjualas kavandatud maakasutuse ja selle tingimuste mõju miljööväärtuslike alade säilimisele ja väärtustamisele;
 - kliimamuutustega kaasnevaid mõjusid ja nendega kohanemise vajadusi ja võimalusi.

Juhul, kui Türi vallas kavandatakse taudistunud põllumajandusloomade matmispaik (või matmispaigad), siis hinnatakse KSH aruandes matmispaikade rajamise ja kasutamisega kaasnevaid mõjusid looduskeskkonnale ja inimese heaolule.

Ehitusmaavarade kaevandamistegevuse mõjud looduskeskkonnale on hinnatud ehitusmaavarade kasutamise riiklikule arengukavale 2011–2020 koostatud KSH raames. Kaevandamistegevuse mõjud on hinnatud ja hinnatakse ka edaspidi kaevandamislubade taotluste KMH-de või eelhinnangute raames.

Türi valla üldplaneeringu elluviimisega ei ole ette näha piiriülest keskkonnamõju.

KSH aruandes tuuakse välja negatiivsete mõjude leevendamise meetmed, mille eesmärk on vältida või minimeerida üldplaneeringu või selle alusel koostatavate madalama taseme planeeringute ja projektide elluviimisega kaasneva võivat võimalikku negatiivset mõju. Türi valla üldplaneeringu ja KSH koostamine toimub samaaegselt, mistõttu püüeldakse kõiki keskkonnakomponente arvestava planeeringulahenduse koostamise poole.

Hindamisel kasutatakse üldtunnustatud metoodikaid, valides ning täpsustades töö käigus sobivaimaid hindamismeetodeid vastavalt vajadusele. Kindlasti kasutatakse kvalitatiivseid hindamismeetodeid

(ekspertarvamused, konsultatsioonid jms), vajadusel kasutatakse ka hindamismaatrikseid. Tulenevalt üldplaneeringu kui strateegilise arengudokumendi täpsusastmest, teostatakse ainult vajadusel objektipõhine hindamine. Spetsiifilisi välitöid ja inventuure KSH käigus ei kavandata – KSH ja üldplaneeringu koostamise käigus viiakse läbi tööseminare nii kohaliku omavalitsuse kui teiste asjaosalistega ning kasutatakse olemasolevaid andmebaase (Maa-ameti geoportaal, EELIS, alal eelnevalt teostatud uuringud jne), planeeringuid, riiklikke ja maakondlikke strateegilisi arengudokumente ja muid allikaid. Töö teostamisel tehakse koostööd vallavalitsuse ametnike, kohalike elanike, planeerimisdokumendi koostajate ja keskkonnaekspertide vahel. Töö koostamisel võetakse arvesse asjaomaste asutuste, isikute ja avalikkuse ettepanekud ning tuuakse välja nendega arvestamise või mitteamvestamise põhjendused.

7. KSH avalikustamise ajakava

Üldplaneeringu ja KSH menetlemine toimub üheaegselt, mis võimaldab arvestada võimalikult suures ulatuses üldplaneeringu elluviimisega kaasnevaid keskkonnamõjusid. Planeeringulahenduse lähteseisukohtade kujundamine, lahenduse koostamine ja avalikustamine toimuvad paralleelselt ja integreeritult KSH väljatöötamise kavatsuse ja aruande koostamisega, mistõttu on kogu menetlusse üheaegselt kaasatud nii planeeringu kui KSH eksperdid (töörühm). Tabelis 5 on kajastatud Türi valla üldplaneeringu ja KSH protsessi orienteeruv ajagraafik.

Tabel 5. Türi valla üldplaneeringu ja KSH protsessi orienteeruv ajagraafik.

Üldplaneeringu ja KSH etapp	Toimumise aeg/täitmine
ÜP ja KSH algatamine Türi Vallavolikogu otsusega nr 56	27.09.2018
ÜP lähteseisukohtade ja KSH väljatöötamise kavatsuse koostamine	aprill 2019
ÜP lähteseisukohtade ja KSH väljatöötamise kavatsuse kohta ettepanekute küsimine (koos avalikustamise teatega) ja täiendamine lähtuvalt ettepanekutest	mai- juuni 2019
ÜP põhilahenduse ja KSH aruande eelnõu koostamine	juuli 2019 – veebruar 2020
ÜP ja KSH aruande eelnõu avalik väljapanek	märts 2020
ÜP ja KSH aruande eelnõu avalik arutelu	aprill 2020
ÜP ja KSH aruande eelnõu kooskõlastamine ja arvamuse avaldamine asjaomaste asutuste ja isikute poolt, ÜP ja KSH aruande täiendamine	mai - november 2020
ÜP ja KSH aruande eelnõu esitamine vastuvõtmiseks Türi Vallavolikogule (eeldatav vastuvõtmine)	detsember 2020 – jaanuar 2021
ÜP avalik väljapanek	veebruar – märts 2021
ÜP avalik arutelu	aprill 2021
ÜP esitamine rahandusministrile heakskiitmiseks (eeldatav heakskiit)	mai – juuli 2021

8. Kasutatud allikad

Õigusaktid:

1. Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus, vastu võetud 22.02.2005
2. Planeerimisseadus, vastu võetud 28.01.2015.
3. Planeeringute koostamisel koostöö tegemise kord ja planeeringute kooskõlastamise alused, Vabariigi Valitsuse 17.12.2015 määrus nr 133.

Muud allikad:

1. Aarens Projekt OÜ, 2008. Väätsa valla üldplaneering. Kehtestatud Väätsa Vallavolikogu 25.03.2010 määrusega nr 3.
2. Eesti Looduse Infosüsteem (EELIS), 2019.
3. Eesti Statistikaamet, 2019.
4. Energex Energy Experts OÜ, 2017. Väätsa valla Väätsa aleviku soojusmajanduse arengukava aastateks 2017-2030.
5. Järva Maavalitsus ja Skepast&Puhkim OÜ, 2017. Järvamaa maakonnaplaneering 2030+. Kehtestatud Järva maavanema 12.12.2017 korraldusega nr 1-1/17/329.
6. Karu, M., 2008. Eesti 20. sajandi arhitektuuri kaitse programm: Rapla maakond.
7. Keskkonnaagentuur, 2017. Veekasutuse aruanne 2017.
8. Keskkonnaregister, 2019.
9. Kultuurimälestiste riiklik register, 2019.
10. Maa-ameti geoportaal, 2019.
11. Miracon Grupp OÜ ja A&L Management Eesti AS, 2008. Kärü valla üldplaneering. Kehtestatud Kärü Vallavolikogu 27.11.2008 määrusega nr 8.
12. Nomine Consult OÜ, 2018. Türi valla Türi linna soojusmajanduse arengukava aastateks 2018–2025.
13. Olesk, K., 2018. 2017. aasta põhjaveevaru bilanss. Keskkonnaagentuur.
14. OÜ Arhitektuuribüroo Novel, 2009. Türi valla üldplaneering. Kehtestatud Türi Vallavolikogu 25.06.2009 otsusega nr 55.
15. OÜ Europolis, 2015. Türi valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava 2014–2026. Vastu võetud 26.02.2015 endise Türi Vallavolikogu määrusega nr 3.
16. OÜ Pilvero, 2015^a. Türi valla Oisu aleviku soojamajanduse arengukava aastateks 2015–2025.
17. OÜ Pilvero, 2015^b. Türi valla Türi-Alliku küla soojamajanduse arengukava aastateks 2015–2025.
18. Projektiekspert OÜ, 2016. Väätsa valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava aastateks 2016–2030. Endise Väätsa Vallavolikogu 21.04.2016 määrus nr 16.

19. Rahvastikuregister, 2019.
20. Rapla Maavalitsus ja Hendrikson & Ko, 2018. Rapla maakonnaplaneering 2030+. Kehtestatud riigihalduse ministri 13.04.2018 käskkirjaga nr 1.1-4/80.
21. SA Keskkonnainvesteeringute keskus. Kärü aleviku uus ühisveevärk töö kvaliteetse joogivee. <https://kik.ee/et/edulugu/karu-aleviku-uus-uhisveevark-toi-kvaliteetse-joogivee> (viimati vaadatud 24.04.2019)
22. Terviseameti avalikud supluskohad 2018 kaardirakendus.
23. Türi valla arengukava 2018–2022. Kehtestatud Türi Vallavolikogu 30.08.2018 määrusega nr 40.
24. Türi valla koduleht, 2019.
<https://www.tyri.ee/et/> (viimati vaadatud 02.04.2019)
25. Türi valla, Väätsa valla ja Kärü valla üldplaneeringute ülevaatamine ja elluviimise jätkamine kuni uue üldplaneeringu kehtestamiseni. Türi Vallavolikogu 28.06.2018 otsus nr 39 .
26. Ulm, R., 2016. Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava 2015-2021. Keskkonnaministeerium. Kinnitatud Vabariigi Valitsuse poolt 07.01.2016.
27. Veeveeb, 2019.
<https://veeveeb.envir.ee/vesi/> (viimati vaadatud 28.03.2019)
28. Välja, L., 2009. Eesti 20. sajandi arhitektuuri kaitse programm: Järvamaa.
29. Väätsa Prügila AS Keskkonnakompleksluba nr 24491. Välja antud: 23.07.2018.
30. Üleriigiline planeering: Eesti 2030+. Vabariigi Valitsuse 30.08.2012 korraldus nr 368.

Laekunud ettepanekud Türi valla üldplaneeringu lähteseisukohtadele ja KSH väljatöötamise kavatsusele ning nendega arvestamine		
Esitaja ja kuupäev	Seisukoht või küsimus	Ettepanekuga arvestamine/mittearvestamine
Elering (Kristen Sokk, elektrisüsteemi nooremanalüütik) 14.11.2018 kiri nr 11-4/2018/975-2	Elektrivõrgu kaitsevööndid, millega planeeringu koostamisel peab arvestama Elektriõhutusest tulenevalt on piiratud tegutseda õhuliini kaitsevööndis. Kaitsevöönd on erinevaid elektripaigaldisi ümbritsev maa-ala, õhuruum või veekogu, kus ohutuse tagamiseks on kitsendatud selle ala kasutamisevõimalusi, kusjuures kaitsevööndi ulatus sõltub elektripaigaldise pingest. Õhuliini kaitsevöönd on maa-ala ja õhuruum, mida piiravad mõlemal pool piki liini telge paiknevad mõttelised vertikaaltasandid, ning mille ulatus mõlemal pool liini telge on: 35 kV (kaasa arvatud) kuni 110 kV nimipingega liinide korral 25 meetrit; 220 kV kuni 330 kV nimipingega liinide korral 40 meetrit. Maakaabelliini kaitsevöönd on piki kaablit kulgev ala, mida mõlemalt poolt piiravad liini äärmistest kaablitest 1 meetri kaugusel paiknevad mõttelised vertikaaltasandid.	Ettepanekuga arvestatakse edasise üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus.
Kose Vallavalitsus (Merle Pussak, vallavanem) 13.05.2019 kiri nr 7-1.2/835-1	KSH VTK dokumendile esitame järgmised ettepanekud: 1. Peatükis 5.1 toodud loetelust puudub Kose vald. Palume loetelu täiendada. 2. Peatükis 5.3.1 on toodud joonised 8, 9 ja 5. Dokumendist puudub joonis 9. Samuti järgneb joonis nr 5 joonisele nr 9. Dokumendis esineb kaks korda joonis nr 5 (ptk-s 5.2.3 ja ptk-s 5.3.1). Palume joonised üle vaadata ja vajadusel korrigeerida.	KSH VTK-sse on parandused sisse viidud.
	Kose Vallavalitsusele on oluline, et Türi valla üldplaneeringu lahendus moodustaks ühtse terviku ja jätkusuutlikkuse omavalitsuse üksuste piiride kokkusaamisel (maakasutus, kergliiklusteed, väärtuslikud põllumaad, rohealad, jms). Oluline on, et uus Türi valla ja uus Kose valla üldplaneering moodustaksid terviku ja ei läheks omavahel vastuollu.	Ettepanekuga arvestatakse
Politsei- ja Piirivalveamet (Margus Toomsalu, Paide politseijaoskonna juht) 14.05.2019 kiri nr 2.1-3/13131-2	Politsei- ja Piirivalveamet ei ole Türi vallas relvaseaduse alusel välja andnud selliseid lubasid, mille menetluses on hõlmatud kemikaaliseaduse kohase käitamise loa kontrollsemes olevaid nõudeid.	Ettepanekud puuduvad
Põllumajandusamet (Urmas KARu, peaspetsialist-koordinaator, Paide regioon, Paide esindus) 17.05.2019 kiri nr 14.5-1/750-1	Põllumajandusameti jaoks on oluline, et üldplaneeringu koostamisel saaks kajastatud olemasolevate maaparandussüsteemide toimimist tagavad meetmed (sh maaparandussüsteemide terviklikkuse säilitamine) ning ruumilise planeerimise põhimõtted maaparandussüsteemide aladel, kus kavandatakse maakasutuse muutmist ja ehitusõiguse laiendamist.	Ettepanekuga arvestatakse edasise üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus
	Üldplaneeringu koostamisel arvestada alates 01.01.2019 kehtima hakanud uue maaparandusseaduse (eelkõige §47 – 54) nõuetega.	Ettepanekuga arvestatakse.
Maa-amet (Tambet Tiits, peadirektor) 21.05.2019 kiri nr 6-3/19/7771-3	MaaPS § 14 lõike 2 kohaselt võib ministri volitatud asutus lubada maapõue seisundit ja kasutamist mõjutavat tegevust üksnes juhul, kui kavandatav tegevus ei halvenda maavara kaevandamisväärsena säilimise või maavarale juurdepääsu olemasolevat olukorda või halvendab maavarale juurdepääsu olemasolevat olukorda, kuid tegevus ei ole püsiva iseloomuga või halvendab maavara kaevandamisväärsena säilimise või maavarale juurdepääsu olemasolevat olukorda,	Üldplaneeringu ja KSH koostamisel arvestatakse maapõueseadusega.

	kuid tegemist on ülekaaluka avaliku huviga ehitise, sealhulgas tehnovõrgu, rajatise või ehitusseadustiku tähenduses riigikaitse ehitise ehitamisega, mille jaoks ei ole mõistlikku alternatiivset asukohta.	
	Seisuga 21.05.2019 asuvad Türi valla üldplaneeringu territooriumil osaliselt või täielikult 24 keskkonnaregistri maardlate nimistus arvel olevat maardlat või maardlaosa, 13 kehtiva kaevandamisloaga mäeeraldist ning menetluses on kolm kaevandamisloa taotlust. Palume planeeringu koostamisel maardlate aladel arvestada MaaPS-s sätestatuga.	Ettepanekuga arvestatakse.
	Edastatud Türi valla üldplaneeringu KSH väljatöötamise kavatsuse dokumendi peatükis „5.2.1 Maavarad ja kaevandustegevus“ on tabelis 2. „Türi vallas asuvad maardlad (Maa-amet, 08.04.2019)“ turbamaardlate nimekirjas järgnev tekst (tsiteerin): „Epu-Kakerdi, Epu-Kakerdi, Epu-Kakerdi (jaguneb kolmeks osaks: Lõõla, Epu ja Prääma)“ Täpsustame, et Epu-Kakerdi turbamaardla on üks maardla, mis on jaotatud maardlaosadeks, millest Türi valla piiridesse jäävad Lõõla, Epu ja Prääma maardlaosad. Tabeli loetavuse parandamiseks soovime eelpool tsiteeritud teksti täpsustada järgnevalt (tsiteerin): „Epu-Kakerdi (Lõõla, Epu ja Prääma maardlaosad).“	KSH VTK-sse on parandused sisse viidud.
	Edastatud Türi valla üldplaneeringu KSH väljatöötamise kavatsuse dokumendi peatükis „5.2.1 Maavarad ja kaevandustegevus“ on kirjeldatud (tsiteerin): „Seisuga 08.04.2019 taotletakse Türi vallas kahte uut kaevandamisluba: AS Tariston taotleb täite- ja ehitusliiva kaevandamise luba Aasuvälja maardla alal (registrikaardi nr: 967) ning Maanteeamet taotleb ehituskruusa kaevandamise luba (Selgise III liivakarjäär) Kõltsi maardla alal (registrikaardi nr: 503).“ Täpsustame, et Maanteeamet taotleb ehituskruusa kaevandamise luba Kõltsi maardlas Kõltsi kruusakarjääri mäeeraldisel, mitte Selgise III liivakarjääri mäeeraldisel. Palume KSH väljatöötamise kavatsuses eelpool tsiteeritud teksti parandada. Lisaks informeerime, et Keskkonnaametile on AS PRELVEX poolt 08.05.2019 esitatud maavara kaevandamise loa taotlus Epa-Vassaare turbamaardla (registrikaart nr 93) Väljaotsa turbatootmisala mäeeraldisel kaevandamiseks.	KSH VTK-sse on parandused sisse viidud.
	Palume üldplaneeringu jooniste koostamisel kasutada keskkonnaregistris arvel olevate maardlate piire. Keskkonnaregistri seaduse § 6 kohaselt peab planeeringute koostamisel kasutama üksnes keskkonnaregistrisse kantud keskkonnaandmeid. Türi Vallavalitsuse poolt 16.05.2019 e-kirjaga saadetud Türi valla üldplaneeringu dokumentide juurde kuuluva maakasutusplaani märkustes on kirjeldatud, et kaardi koostamisel on kasutatud Maa-ameti maardlate andmeid seisuga 05.04.2019. Märkime, et edastatud maakasutusplaani puuduvad maardlate piirid.	Ettepanekuga arvestatakse. Maakasutusplaanile on parandused sisse viidud.
	Maakasutusplaanile on märgitud mäetööstusmaa ja turbatööstusmaa maakasutuse juhtotstarbed, kuid osaliselt ei vasta need keskkonnaregistri maardlate nimistu andmetele. Palume üldplaneeringus anda mäetööstusmaa juhtotstarve kehtivate lubadega mäeeraldiste ja nende teenindusmaade aladele. Palume anda reserveeritava mäetööstusmaa juhtotstarbe nendele aladele, kus on menetluses maavara kaevandamise loa taotlus. Vajadusel võib mäetööstusmaa juhtotstarbest eraldada turbatööstusmaa juhtotstarbe. Palume juhtotstarvete määramisel lähtuda	Ettepanekuga arvestatakse edasise üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus

	Maa-ametist saadetud mäeeraldiste ja nende teenindusmaade piiridest ning maardlate ja mäeeraldiste andmeid enne lõpliku planeeringulahenduse koostamist ajakohastada.	
	Palume hoida Maa-ametit kursis planeeringu edasise menetlusega ning edastada planeeringulahendus enne vastuvõtmist Maa-ametile kooskõlastamiseks.	Ettepanekuga arvestatakse.
Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (Kati Tamtik, ehitusosakonna juhataja) 21.05.2019 kiri nr 16-6/18-2745-005	Toome alljärgnevalt välja mõned ettepanekud, mis puudutavad raudteehutuse valdkonda seoses üldplaneeringu ruumilise arenguga ning võivad olla kitsendavateks tingimusteks ja/või mõjutada inimeste tervist ja heaolu: 1) Maa sihtotstarvete määramisel, samuti näiteks elamupiirkondade planeerimisel ja rajamisel tuleb analüüsida inimeste võimalikke liikumisteid (sh pendelliikumine üle raudtee), et olemasolevad ülesõidu- ja käigukohad oleksid võimalikult hästi kasutatavad (poleks vaja uusi eraldiseisvaid ületuskohti, piisab platvormide juures kõiki rööpapaare ületavatest ülekäikudest). Reeglina pole uute samatasandiliste ületuskohtade rajamine kuigi otstarbekas. 2) Juhul kui planeeritakse uusi raudteeülekäigukohti (nt kergliiklusteede rajamise käigus), tuleb need lahendada selliselt, et liikumisteid oleksid üheaegselt nii ohutud kui ka optimaalsed – arvestatakse väljakujunenud liikumisteid, vajadusel eraldatakse raudtee ümbritsevast keskkonnast vajalikus ulatuses aiaga, likvideeritakse omavoliliselt tekkinud ületuskohad. Nõutav turvavarustus ületuskohtadel peab olema toimiv ja lahendatud nii, et seda kasutataks õigesti (märgistus nähtav, puudub möödapõike võimalus); 3) Võimalusel tuleb vältida raudteeni ulatavate tupiktänavate projekteerimist, sest see loob soodsa võimaluse ebaseaduslike raudteeületuskohtade tekkeks. Ebaseadusliku (illegalse) ületuskoha all mõistetakse nn isetekkelist raudteeületuskohta, millel puudub hooldaja ja mis ei ole ette nähtud raudtee ületamiseks. Isetekkelised raudteeületuskohad kujutavad endast ohtu selle ületajale ega vasta ületuskoha nõuetele; 4) Palume juba planeeringu tasandil võimalusel nõuet raudtee ääres asuvate lasteasutuste, välispordirajatiste (nt staadion) ja elamute kruntide raudteepoolse külje piiramiseks aia või taimestikuga, et vältida laste ja elamupiirkonnas ka loomade ootamatut sattumist raudteemaale. 5) Haljastuse osas (sh pargid, puhkealad) soovitame mitte planeerida kõrghaljastust (puid sh viljapuid) rööbasteele lähemale kui 10 m äärmisest rööpast, põhjusteks on nii tuleohutuse kui ka nähtavuse tagamise vajadus raudteel.	Ettepanekuga arvestatakse edasise üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus. Üldplaneeringus pannakse paika üldised põhimõtted haljastuse ning teedevõrgustiku rajamiseks ja arendamiseks. Vaadatakse üle olemasolev teedevõrgustik (sh raudteede äärsed tupiktänavad) ning vajadusel korrigeeritakse (sh raudteeületuskohad).
	Palume TTJA-d ka edaspidi Türi valla territooriumi üldplaneeringu koostamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise menetluses kaasata kui asjaomast asutust.	Ettepanekuga arvestatakse.
Maaeluministerium (Illar Lemetti, kantsler) 23.05.2019 kiri nr 4.1-5/1225-1	Teeme ettepaneku lisada üldplaneeringu lähteseisukohtade tabelis 1 toodud üldplaneeringust ja KSH-st huvitatud ning mõjutatud asutuste ja isikute loetellu Põllumajandusuuringute Keskuse.	Ettepanekuga arvestatakse. Põllumajandusuuringute Keskus on lisatud tabelisse.
	Maaeluministerium saatis kõikidele kohaliku omavalitsuse üksustele kirja (meie kiri nr 4.1-3/628, 20.05.2019), milles väljendas oma seisukohad ja põhimõtted väärtusliku põllumajandusmaa käsitlemiseks üldplaneeringus. Palume üldplaneeringu koostamisel neid põhimõtteid järgida ja nendega väärtusliku	Ettepanekuga arvestamist kaalutakse üldplaneeringu koostamisel.

	põllumajandusmaa kaitse- ja kasutustingimuste seadmisel arvestada.	
	Kinnitame jätkuvalt, et soovime olla üldplaneeringute koostamisse aktiivselt kaasatud ja oleme valmis tegema igakülgset koostööd, saavutamaks parimad lahendused nii väärtusliku põllumajandusmaa kaitseks kui maal hea elu- ja ettevõtluskeskkonna, sealhulgas jätkusuutliku põllumajanduse, tagamiseks.	Ettepanekuga arvestatakse.
Rahandusministeerium (Kaia Sarnet, regionaalvaldkonna asekancler) 24.05.2019 kiri nr 14-11/2980-3	Lisada üldplaneeringu kaasatavate ning koostöötegijate tabelisse Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (kelle vastutusvaldkond üldplaneeringutes on elumajandus, energiatöhusus, taastuvenergeetika jne).	Ettepanekuga arvestatakse. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on lisatud tabelisse.
	Erinevate keskuste arengu kavandamisel võtta lähtealuseks Järva maakonnaplaneeringus toodud keskuste võrgustik, keskuste hierarhia ning teenustasemed. Asustuse arengut suunavate juhiste osas tuleb lähtuda maakonnaplaneeringus sätestatud põhimõtetest.	Ettepanekuga arvestatakse.
	Palume hoida Rahandusministeeriumi regionaalhalduse osakonna Järva talitust kursis Türi valla üldplaneeringu menetlusega ja eelnevalt teavitada kõikidest avalikest aruteludest. Ühtlasi palume valla veebilehel kajastada üldplaneeringu koostamise protsessi kohta jooksvalt ajakohast teavet.	Ettepanekuga arvestatakse.
RMK (Peeter Puhke, metsaülem) 27.05.2019 kiri nr 3-1.1/1313-1	RMK on seisukohal, et Türi valla üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise koostamisel peab olema arvestatud RMK põhiülesande täitmise võimalikkusega ja erinevad riigi maale seatavad maakasutuse või metsade majandamise piirangud peavad olema neis dokumentides kajastatud ja põhjendatud.	Ettepanekuga arvestamist kaalutakse üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus
	Samuti palume üldplaneeringu seletuskirjas ja keskkonnamõju strateegilise hindamise aruandes esitada metsamaale kavandatud mittemetsamajanduslikel eesmärkidel teostatavate tegevuste osas alternatiivide võrdlused, sh käsitledes ka metsamajanduslikku tegevust.	Ettepanekut kaalutakse üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus
	RMK teeb, olles RMK poolt majandatavate metsade osas vastutavaks isikuks, ettepaneku täiendada keskkonnamõju strateegilise hindamise aruannet, sh sotsiaalmajanduslikku hinnangut, peatükiga, mis puudutab üldplaneeringuga määratud puhke- ja virgestusmaade, väärtuslike maastike ja asula või ehitiste kaitseks õhusaaste, müra, tugeva tuule või lumetuisu eest või tuleohu vähendamiseks või metsatulekahju leviku tõkestamiseks määratud metsade majandamist ja nende metsade uuendamist vastavalt metsaseaduses ja looduskaitseaduses sätestatud piirangutele.	Ettepanekuga arvestatakse osaliselt. KSH aruandes käsitletakse üldplaneeringuga määratud puhke- ja virgestusmaade, väärtuslike maastike ja asula või ehitiste kaitseks õhusaaste, müra, tugeva tuule või lumetuisu eest või tuleohu vähendamiseks või metsatulekahju leviku tõkestamiseks määratud metsade majandamist ja nende metsade uuendamist vastavalt metsaseaduses ja looduskaitseaduses sätestatud piirangutele. Eraldiseisvat sotsiaalmajanduslikku hindamist läbi ei viida.

	Üldplaneeringus, sh selle seletuskirjas palume märkida RMK poolt majandatavate metsade osas, et lubatud on kõik raieliigid, kusjuures detailsed kavad puhke- ja virgestusmaade, väärtuslike maastike ja asula või ehitiste kaitseks õhusaaste, müra, tugeva tuule või lumetuisku eest või tuleohu vähendamiseks või metsatulekahju leviku tõkestamiseks määratud aladel kasvavate metsade majandamiseks ja uuendamiseks koostatakse koostöös kohaliku omavalitsusega, arvestades metsade olemist, nende kasvutingimusi, vanuselist jagunemist ja neile aladele planeeritavat metsade olemist ja koosseisu pikemas perspektiivis.	Ettepanekut kaalutakse üldplaneeringu koostamise käigus.
Põhja-Sakala Vallavolikogu Arnold Pastak (Vallavolikogu esimees) 30.05.2019 kiri nr 7-7/705-2	Järvamaa maakonnaplaneeringus 2030+ on kavandatud I kategooria jalg- ja jalgrattateena (teed, mille rajamisel on otsene mõju töökohtade ja teenuste kättesaadavusele, arvestab inimeste liikumissuundi ning ühendab tagamaid maakondliku, piirkondliku, kohalike ja lähikeskustega) teiste teede hulgas ka jalgteed Võhma linna ja Kahala küla keskuse vahel (Põhjaka -Tõrvaaugu -Võhma (T-24104) Kahalast Võhmani, pikkus 0,9 km). Põhja-Sakala Vallavolikogu palub eeltooduga arvestada edaspidisel Türi valla üldplaneeringu koostamisel jalgteede asukoha määramisel.	Ettepanekuga arvestatakse edasise üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus
Päästeamet Marko Raap (peainspektor, ohutusjärelvalve büroo Lääne päästkeskus) 30.05.2019 kiri nr 7.2-3.4/5696-3	Päästeameti Lääne päästkeskus edastab lisadena Päästeameti peadirektori 12.11.2018 nr 7.2-1/18046-1 kirja Päästeameti ettepanekud üldplaneeringute muutmisel ja Päästeameti juhendmaterjali Kemikaaliseaduse § 32 alusel maakasutuse planeerimine ja projekteerimine. <u>Kiri nr 7.2-1/18046-1</u> Üldplaneeringus tuleb kindlasti ette näha tuletõrje veevarustus, see on oluline tagamaks kohaliku elukeskkonna turvalisust. Siseministri määruse nr 17 „Ehitisele esitatavad tuleohutusnõuded ja nõuded tuletõrje veevarustusele“ § 54 lg 1, 2, 3 alusel on oluline määrata üldplaneeringu seletuskirjas ja joonistel tuletõrje veevõtukohtade asukohad, -juurdepääsud, -tüübid, -kitsendused ja tingimused rajamise kohustuse kohta.	Ettepanekuga arvestatakse.
Maanteeamet Marten Leiten (juhataja, taristu teenuste osakond) 31.05.2019 kiri nr 15-2/18/48180-8	<u>1. Teedevõrgustiku, sealhulgas riigiteede ja kohalike teede üldise asukoha määramine:</u> 1.1. Lähtuda Järvamaa maakonnaplaneeringu soovitudest teedevõrgu kavandamiseks ja üldpõhimõtetest üldplaneeringute koostamisel. 1.2. Riigimaantee teehoiukava põhimõtete alusel ei ole Maanteeametil huvi riigiteede võrgustiku laiendamiseks Türi valla haldusterritooriumil. Analüüsida planeeringu koostamisel maakonnaplaneeringus kajastatud Türi linna ümbersõiduteede trassikoridoride säilitamise vajadust. 1.3. Analüüsida kohaliku teedevõrgustiku piisavust juurdepääsude tagamisel ning määrata perspektiivsete kohalike teede (sealhulgas jalgratta- ja jalgteede) üldised asukohad. 1.4. Määrata olemasolevate ja kavandatud teede jaotus: riigitee, kohalik tee, eratee. Palume planeeringus kasutada riikliku teeregistri (https://teeregister.mnt.ee) põhiseid teede numbreid ja nimetusi.	Ettepanekuga arvestatakse. Analüüsitakse Järvamaa maakonnaplaneeringus määratud perspektiivseid teede trasse ning vastavalt tulemustele kajastatakse neid üldplaneeringus. Analüüsitakse perspektiivsete kohalike teede vajadust ning määratakse nende üldised asukohad. Üldplaneeringus määratakse olemasolevate ja kavandatavate teede jaotus.

	2. Riigiteest tekkivate kitsenduste määramine, sealhulgas tänava kaitsevööndi laiendamine ja maantee kaitsevööndi vähendamine: 2.1. Riigitee kaitsevööndi ulatuse määramisel, sh tänava kaitsevööndi laiendamisel ja maantee kaitsevööndi vähendamisel, lähtuda EhS § 71 lg 2 ja 3. 2.2. Lähtudes riigiteede funktsioonist, teega külgnevast hoonestusjoonest ja liikluskeskkonnast, teeb Maanteeamet ettepaneku laiendada Türi vallas paiknevate riigiteede tänava kaitsevööndi ulatust alljärgnevalt: 2.2.1. Käru alevikus riigiteel 15 Tallinn-Rapla-Türi – 30 m riigitee äärmise sõiduraja välimisest servast. 2.2.2. Oisu alevikus riigiteel 26 Türi-Arkma – 30 m ja riigiteel 15213 Oisu-Retla-Rulli teerist-Saareotsa – 30 m alates ca km 0,5. 2.2.3. Säreveere alevikus riigiteel 5 Pärnu-Rakvere-Sõmeru – 30 m ja riigiteel 26 Türi-Arkma – 30 m. 2.2.4. Väätsa alevikus riigiteel 15109 Väätsa-Lööla-Saueaugu - vasakul 30 m ja paremal 10 m, riigiteel 15129 Paide-Roovere-Kuimetsa - vasakul 30m ja paremal 10 m. 2.2.5. Türi linnas riigiteel 5 Pärnu-Rakvere-Sõmeru – 30 m ja riigiteel 15174 Türi-Väätsa - 30 m. 2.3. Juhul kui riigiteega külgneval alal on linnaline keskkond väljaspool linna/alevikku/alevit, kaalub Maanteeamet kohaliku omavalitsuse põhjenduste alusel EhS § 71 lõikest 2 tuleneva maantee kaitsevööndi laiuse vähendamist. 2.4. Peale planeeringu kehtestamist esitada Maanteeametile kaitsevööndi laiuseid kajastav joonis GIS või CAD formaadis.	Ettepanekuga arvestatakse osaliselt. Riigiteede kaitsevööndite laiused kooskõlastatakse Maanteeametiga. Riigiteedest tekkivad kitsendused sh kaitsevöönd. 2.2.1- arvestatakse 2.2.2- arvestatakse osaliselt. Ei arvestata 15213 Oisu-Retla-Rulli teerist-Saareotsa teelõigul – antud lõigule ei planeerita kergliiklustee rajamist. 2.2.3- ei arvestata. Antud lõigudel on juba kergliiklusteed ning piisavalt lai teemaa krunt ohutuse tagamiseks. 2.2.4- arvestatakse osaliselt. Ei arvestata riigiteel 15109 Väätsa-Lööla-Saueaugu - vasakul 30 m ja paremal 10 m. Olemasolev hoonestu on ehitatud juba tee kaitsevööndisse ning olemasolev teemaa on piisavalt lai teemaa ohutuse tagamiseks. 2.2.5- ei arvestata. Antud lõigul on juba suures ulatuses olemasolev kergliiklustee ning piisavalt lai teemaa krunt ohutuse tagamiseks.
	3. Planeeringuala üldiste kasutus- ja ehitustingimuste määramine: 3.1. Määrata tingimus, et riigitee kaitsevööndisse üldjuhul hooned ei kavandata. Juhul, kui hoonete kavandamine on põhjendatud väljakujunenud hoonestusjoonega, määrata tingimus, et arendaja peab arvestama liiklusest tulenevate häiringute (müra, saaste, vibratsioon) kahjuliku mõjuga. Normidele vastavuse tagamine, leevendavate meetmete kasutusele võtmine ja finantseerimine on arendaja kohustus. 3.2. Soovitame müratundlikke alasid/objekte riigiteede mõjupiirkonda mitte planeerida. 3.3. Juurdepääsu tagamiseks riigiteele, määrata tingimus mitut kinnistut teenindava eratee avalikult kasutatavaks määramiseks, vajadusel transpordimaa kavandamiseks ja vastavalt EhS-le teeregistrisse kandmiseks. 3.4. Juurdepääsu tagamiseks riigiteele määrata tingimus, et kinnistute maakorralduslikul jagamisel tuleb juurdepääs tagada seni kinnistut teenindanud	Ettepanekutega arvestamist kaalutakse edasise üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus.

	juurdepääsu kaudu ühiselt ning uutel moodustatavatel katastriüksustel puudub õigus igaühel eraldi juurdepääsu saamiseks riigiteelt. 3.5. Määrata tingimus, et riigiteega külgneva ehitustegevuse kavandamisel detailplaneeringu koostamise kohustuseta alal, tuleb reeglina kasutada juurdepääsuks kohalikke teid ja olemasolevaid ristumisi riigiteega. 3.6. Terviklike ruumilahenduste saavutamiseks riigiteedelt juurdepääsu kavandamisel, selgitada välja avalik huvi ja määrata kohustus detailplaneeringu koostamiseks juhul, kui arendusalale puudub olemasolev juurdepääs ja / või on vajalik naaberkinnistutele juurdepääsu tagamine / säilitamine avalikult kasutatavalt teelt. 3.7. Jalgratta- ja jalgteed tuleb üldjuhul kavandada väljapoole riigitee transpordimaad. Juhul kui üldplaneering ei täpsusta ruumivõimalusi kergliiklustee rajamiseks eramaadel, määrata tingimus, et projekteerimistingimused kergliiklustee rajamiseks antakse läbi avatud menetluse. 3.8. Määrata tingimus, et põhjendatud juhul tuleb kaevandatavate alade juurdepääsuteede, sh riigiteede, kandevõime viia vastavusse kavandatava liikluskoormusega. 3.9. Määrata rajatise asukoha kooskõlastamise vajadus riigitee omanikuga juhul, kui rajatise kõrgus (tuulikute puhul lisada labade pikkus) on suurem kui kaugus äärmise sõiduraja välimisest servast. 3.10. Kaaluda maakonnaplaneeringuga kavandatud riigiteega külgneva tehnoloogilise võõndi kohapõhise määramise vajadust perspektiivsete kergliiklusteede, avalikes huvides tehnovõrkude või rajatiste paigutamiseks. 3.11. Uute arendus- ja elamualade kavandamisel analüüsida olemasoleva teedevõrgu vastavust perspektiivsele liiklusele. Tingimuste määramisel lähtuda asjaolust, et Maanteeamet ei võta arendustegevuse vajadustest tingitud uute teelõikude rajamise ja riigiteede ümberehitamise kohustust. 3.12. Tingimuste määramisel lähtuda asjaolust, et riigitee kui rajatise püsivuse ja toimimise tagamiseks ei tohi üldjuhul arendusalade sademevett riigitee alusele maale ja riigitee kraavidesse juhtida. 3.13. Tehnovõrkude kavandamist riigitee transpordimaale tuleb vältida kuna transpordimaa on vajalik eelkõige tee ja selle koosseisu kuuluvate rajatiste paigutamiseks. 3.14. Planeeringuga soodustada ühissõidukite eeliskasutamist, et vähendada transpordi negatiivset mõju keskkonnale ja sellest põhjustatud tervisekahjustusi ning aidates kaasa liiklusõnnetuste ärahoidmisele.	
	4. Liikluskorralduse üldiste põhimõtete määramine: 4.1. Lähtuda riigitee funktsioonist teenindada eelkõige läbivat liiklust ja arvestada et kohalikku liiklust teenindab eelkõige kohalik tee. Planeeringulahendusega vältida kohaliku liikluse suunamist transiitliiklusega teele. 4.2. Arendusalade juurdepääsud lahendada läbi kogujateede, mis on ühendatud riigiteega ühise ristumiskoha kaudu. Määrata perspektiivse ja olemasoleva suletava juurdepääsu asukoht avalikult kasutatavale teele.	Ettepanekuga arvestatakse.

	4.3. Pendelliikluse vältimiseks on soovitatav kavandada piirkonna liiklussagedust suurendavad arendused keskustesse. 4.4. Vältida planeeringulahedust, mis tingib vajaduse hajaasustusega piirkonnas riigitee pidevaks ületamiseks. 4.5. Põhi- ja tugimaanteedele üldjuhul uusi samatasandilisi ristumiskohti mitte kavandada. Uusi ristumiskohti võib planeerida ainult erandkorras ja lähtudes tee ohutuse põhimõtetest. Olemasolevad üksikute kinnistute ristumiskohad säilivad senise maakasutuse tarbeks, juhul kui ristumiskoht ei halvenda tee ohutust. 4.6. Liiklejate ohutuse tagamiseks ja riigitee korrakohaseks kasutamiseks ei ole parkimine riigiteel lubatud. Arendusalade, sh avaliku kasutusega alade, planeerimisel (puhkealad, supluskohad jm) kavandada lahendus, kus parkimine toimub väljaspool riigiteed ja planeeritava alaga samal teepool.	
	<u>5. Märkused KSH väljatöötamise kavatsusele:</u> 5.1. KSH käigus hinnata riigiteede liiklusest tulenevaid negatiivseid mõjusid (müra, vibratsioon, visuaalne häiring, vms) elanikkonna heaolule ja tervisele lähtudes kavandatavast üldplaneeringu lahendusest. 5.2. Riigiteede müra ja selle leevendamist käsitleda atmosfääriõhu kaitse seaduse § 64 alusel, sh arendaja kohustusi müra normtasemetest lähtuvalt. 5.3. Käsitleda KSH-s tööstuse- ja kaevandamisega seotud objektid ning analüüsida võimalike väljaveoteede, sh riigiteede, vastavust kavandatavale tegevusele. Analüüsist lähtuvalt näha ette teede kandevõime tõstmine, meetmed liiklusohutuse tagamiseks, vms meetmed.	Ettepanekutega 5.1 ja 5.2 arvestatakse KSH koostamisel Ettepanekuga 5.3 arvestamist kaalutakse. Vajaduse ilmnemisel tellitakse lisauuringud.
Terviseamet Raul Sarri (vaneminspektor menetlusgrupi juhi ülesannetes, Põhja regionaalosakond) 31.05.2019 kiri nr 9.3-4/19/2625-2	Välisõhus levivat müra reguleerib atmosfääriõhu kaitse seadus (edaspidi AÕKS) ja müra normtasemed on sama seaduse § 56 lg 4 alusel kehtestatud keskkonnaministri 16.12.2016. a määrusega nr 71 „Välisõhus leviva müra normtasemed ja mürataseme mõõtmise, määramise ja hindamise meetodid” (edaspidi KeM määrus nr 71), mis jõustus 01.02.2017. AÕKS § 57 toodu kohaselt määratakse vastavalt üldplaneeringu maakasutuse juhtotstarbele mürakategooriad ning sellest lähtuvalt tuleks Türi valla maa-alal määrata üldplaneeringust lähtuvalt mürakategooriad. Tootmistegevusega võib kaasneda müra, vibratsioon ja õhusaaste ning antud negatiivsed mõjusid on enamasti keeruline hinnata. Ühekordsed mürasündmused ja müra muutlik iseloom võivad müraallika lähipiirkonnas elavatele inimestele põhjustada häiringuid ka siis, kui tööstusmüra vastab KeM määrus nr 71 toodud normtasemetele. Eelnevast tulenevalt soovib amet uute objektide planeerimisel mainitud olukordade teket ennetada ning vältida tootmisalade ja müratundlike alade (eeskätt elamualade) kõrvuti planeerimist. Võimalike negatiivsete mõjude vältimiseks tuleb müraallika ja müratundliku objekti vahele planeerida võimalikult suur puhverala, mis leevendaks tootmisest põhjustatud negatiivseid mõjusid ning tagaks elamualal normeeritud müra ja välisõhu saastatuse tasemed. Õhusaaste puhul peab arvestama mitmest saasteallikast tuleneva võimaliku koosmõjuga. Puhverala võib olla kõrghaljastusega haljasala, ärimaa või muu müra suhtes mittetundlike hoonete ala. Ühtlasi tuleb arvestada, et kõrghaljastus ei pruugi olla	Ettepanekuga arvestatakse. Üldplaneeringus määratakse mürakategooriad ja alad, kus tuleb tagada liiklus ja tööstusmüra siht- ning piirväärtused. Ettepanekuga arvestatakse edasise üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus vastavalt ÜP täpsusastmele.

	piisav müraleevendav meede ja kõrghaljastusega puhveralade mürahäiringute leevendavat toimet ei ole võimalik täpselt määrata ning see võib olla sõltuv aastaajast.	
	Tuuleenergia tootmiseks sobivate maa-alade määramisel ja tuuleparkide rajamisel arvestada, et antud seadmete müratasemed ei tohi ületada KeM määruses nr 71 kehtestatud normtasemeid. Lisaks tuleb arvestada, et tuulegeneraatori(te) töötamisel võib tekkida infraheli, mis peab vastama sotsiaalministri 06.05.2010.a määruses nr 75 „Ultra- ja infraheli helirõhutasemete piirväärtused ning ultra- ja infraheli helirõhutasemete mõõtmine“ kehtestatud infraheli piirväärtustele.	Ettepanekuga arvestatakse.
	Amet ei soovita müra- ja saatetundlike objektide (elamud, mänguväljakud, lasteasutused, koolid, hooldekodud) planeerimist tiheda liiklussagedusega teede (maantee, raudtee, tänav) lähedusse. Uute teede projekteerimisel arvestada liiklusest tulenevate negatiivsete mõjudega ning sellega, et tagatud oleksid kehtivad müra-, õhusaaste ja vibratsiooni normid. Hinnata uute sotsiaalobjektide (haridusasutused, tervishoiu- ja sotsiaalhoolekande asutused) vajadust Türi vallas ning seda, millised piirkonnad ja keskkonnatingimused sobivad objektide rajamiseks. Võimalusel märkida sobivad piirkonnad üldplaneeringu joonistele. Liiklusest, äri- ja kaubandustegevusest ning tehnoseadmetest levivad müratasemed peavad müratundlikel alades vastama KeM määruses nr 71 lisas 1 kehtestatud vastava mürakategooria siht- või piirväärtustele.	Ettepanekuga arvestatakse. Võimalusel ei planeerita müra- ja saatetundlike objekte tiheda liiklussagedusega teede lähedale, vastavasisulised selgitused lisatakse ka planeeringu seletuskirja Uute sotsiaalobjektide rajamist võimaldava maakasutuse planeerimisel hinnatakse, millised piirkonnad ja keskkonnatingimused sobivad selliste objektide rajamiseks. Võimalusel märgitakse sobivad piirkonnad ka üldplaneeringu joonisel.
	Salvkaevude reostustundlikkuse tõttu ei soovita amet planeerimisel uute salvkaevude rajamist joogiveeallikatena.	Ettepanekuga arvestatakse ja lisatakse märkus õhukese pinnakatte korral.
	Lähtuvalt veeseaduse § 28 lg 1 on veehaarde sanitaarkaitseala joogivee võtmise kohta ümbritsev maa- ja veeala, kus veeomaduste halvenemise vältimiseks ning veehaarderajatiste kaitsmiseks kitsendatakse tegevust ja piiratakse liikumist. Sellest tulenevalt tuleks vältida ehitiste planeerimist veehaarde sanitaarkaitsealadele.	Ettepanekuga arvestatakse. Antud nõue tuleneb seadusest.
	Türi valla üldplaneeringu lähteseisukohtade (Kobras AS, töö nr 2019-066, aprill 2019) peatükis 6. Supelranna ala määramine toodu kohaselt asub Türi vallas mitmeid looduslikke ja tehisveekogusid, millest palju on kasutuses ka supluskohtadena. Juhime tähelepanu, et supluskohad peavad vastama Vabariigi Valitsuse 03.04.2008.a määruses nr 74 „Nõuded suplusveele ja supelrannale“ toodud nõuetele. Vastavalt Euroopa Direktiivi nõuetele ja eeltoodud määruse § 5-le korraldab supluskoha omanik või valdaja suplusvee seire vastavalt seirekalendri. Kui supluskohas lõpetatakse suplusvee uuringute teostamine, siis tuleks suplejaid teavitada, et kasutatav veekogu ei ole enam supluskoht ning suplusvee kvaliteeti ei kontrollita. Kui supluskoht on juba pikaajalisel kasutusel, jääb see omaniku vastutusalasse. Supluskoha omanik või valdaja korraldab suplusvee seiret ning	Ettepanekuga arvestatakse edasises planeerimisprotsessis, vastavad täpsustused lisatakse planeeringu seletuskirja.

	andmed veekvaliteedi kohta kuuluvad avalikustamisele. Elamutes ning ühiskasutusega hoonetes võib radoon põhjustada olulist riski tervisele. Enne uute elamute, olme- ja teiste samaotstarbeliste hoonete ehitamist tuleks planeeritavatel maa-aladel läbi viia radooni tasemete mõõtmised. Tähelepanu tuleb pöörata asjaolule, et radoonisisaldus ei ole pinnases ühtlaselt jaotunud, mistõttu võib madala radooniriskiga piirkonnas esineda kõrge radoonitasemega alasid. Vajadusel tuleb ehitamisel rakendada radoonikaitse meetmeid vastavalt EVS 840:2017 „Juhised radoonikaitse meetmete kasutamiseks uutes ja olemasolevates hoonetes“ toodule, et tagada siseruumides radooniohutu keskkond ning vältida majade siseõhu rikastumist radooniga üle lubatud piiri (200 Bq/m³). Tervist toetava ja parendava elukeskkonna loomisel soovitakse lähtuda põhimõttest, et kaitsevöönditesse (riigimaanteed, raudteed, kohalikud teed, elektriliinid jne) ei planeeritaks uusi elamuid ega sotsiaalobjekte. Tähelepanu tuleb pöörata ka võimalikele perspektiivsetele teedele ning nende kaitsevöönditele.	Ettepanekuga arvestatakse edasise üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus vastavalt ÜP täpsusastmele. Ettepanekuga arvestatakse.
Kaitseministeerium Kusti Salm (kaitseinvesteeringute osakonna juhataja) 03.06.2019 kiri nr 12-1/18/1795	Planeerimisseaduse § 76 lõike 1 ja § 81 lõike 2 alusel palume koostatavas Türi valla üldplaneeringu lähteseisukohtades, keskkonnamõju väljatöötamise kavatsuses ja üldplaneeringus arvestada järgmisi ettepanekuid ja riigikaitse üldtingimusi: ○ Riigikaitse ehitised ja nende piiranguvööndid. Türi valla territooriumil asub riigikaitse ehitise Järva maleva staap ning tema piiranguvöönd (300 m). Veel ulatub Türi valla territooriumile osa Paide linnas Eivere külas asuva Eivere lasketiiru piiranguvööndist (2000 m). Palume Järva maleva staapi ja selle piiranguvööndit ning Eivere lasketiiru piiranguvööndit kajastada üldplaneeringu lähteseisukohtades ja keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsuses ning kindlasti üldplaneeringu seletuskirjas ja joonistel. Kaitseministeerium on Teie soovi korral valmis edastama riigikaitse ehitiste piiranguvööndi kaardikihi. ○ Riigikaitse ehitise piiranguvööndisse kavandatavad ehitised võivad mõjutada riigikaitse ehitise töövõimet. ○ Üle 28 m kõrged ehitised ning mistahes kõrgusega tuulikud ja tuulepargid kogu valla territooriumil võivad mõjutada riigikaitse ehitiste töövõimet. ○ Juhindudes seadustest tuleb Kaitseministeeriumiga kooskõlastada kõik riigikaitse ehitise piiranguvööndisse jäävad ja ulatuvad planeeringud ja projekteerimistingimused või nende andmise kohustuse puudumisel ehitusloa eelnõud või ehitusteatistid. Väljaspool riigikaitse ehitiste piiranguvööndide tuleb Kaitseministeeriumiga kooskõlastada kõigi mistahes kõrgusega tuulegeneraatorite ja tuuleparkide ning üle 28 m kõrguste ehitiste planeeringud, projektid, projekteerimistingimused või nende andmise kohustuse puudumisel ehitusloa eelnõud või ehitusteatistid. Seejuures on koostööd Kaitseministeeriumiga soovitatav alustada võimalikult varases etapis. ○ Eivere lasketiiru piiranguvööndisse uusi elamualasid mitte kavandada. ○ Kui üldplaneeringuga kavandatakse tuule- ja päikeseenergia arendamiseks	Ettepanekuga arvestatakse. 05.04.2019 on Kaitseministeeriumile saadetud andmete taotlus, ootame sellele vastust.

	sobivaid alasid, siis kajastada neid alasid planeeringu seletuskirjas ja joonistel. ○ Kaitsevägi ja Kaitseliit kasutavad metsaseaduse § 36 alusel metsaalasid riigikaitsealise väljaõppe korraldamiseks. Väljaõppe ajal tuleb ümbritsevate alade elanikel ja kasutajatel arvestada teatud müra leviku ning raskesõidukite ja inimeste liikumisega. Suurendamaks inimeste teadlikkust riigikaitsealise tegevuse erinevatest vormidest ja mõjudest palume üldplaneeringu seletuskirjas käsitleda metsa kasutamist riigikaitsealise väljaõppe korraldamiseks.	
Keskkonnaamet Merike Pärtma (keskkonnakasutuse juhtivspetsialist) 03.06.2019 kiri nr 6-5/19/107-2	Üldplaneeringus tuleb käsitleda ehituskeeluvööndiga seonduvat. ○ Üldplaneeringus märkida ära EKV ulatuses erandeid tekitavad olukorrad (metsamaa erisus looduskaitseaduse (edaspidi LKS) § 38 lg 2, tiheasustusala erisus LKS § 38 lg 1 p 3). Metsamaa erisust planeeringujoonistel graafiliselt pigem mitte kujutada (ajaliselt liialt muutuv, küll aga lisada märkusena). Üldplaneeringu seletuskirjas ja joonistel määratleda üheselt olemasolevad, laiendatavad ja moodustatavad tiheasustusalad (arvestades ka LKS § 41). ○ Üldplaneeringu mastaapi arvestades tuua välja olulisemad LKS § 38 lg 4 ja 5 erisuste alla minevad objektid. Näiteks tiheasustusalal olemasolev ehitusjoon, supelrannad, planeeritavad avalikult kasutatavad teed (sh kergliiklusteed), planeeritavad tehnovõrgud ja rajatised. ○ EKV korrigeerimine ja vähendamine ning suurendamine (planeerimiseseaduse, edaspidi PlanS § 75 lg 1 p 12). Kuna uue üldplaneeringu koostamisel senised sama territooriumi hõlmavad üldplaneeringud kaotavad kehtivuse, siis kaotavad kehtivuse ka nendele antud nõusolekud (kaasa arvatud nõusolekud EKV vähendamiseks). Seega võiks kohalik omavalitsus viia uue üldplaneeringu koostamise raames läbi varasemate üldplaneeringutega antud EKV vähendamise kaardistamise, mis võimaldaks varasemate EKV vähendamiste nõusolekute kehtima jäämise ja kandumise uude üldplaneeringusse. EKV vähendamise kaardistamisel tuleks vastaval joonisel ning seletuskirjas või lisa kujutada/loetleda varasemad EKV vähendamised. Üldplaneeringu tööprotsessi ja/või kooskõlastamise käigus annab Keskkonnaamet ka seisukoha, kas varasemad EKV vähendamised jäävad kehtima ja nendega võib uue üldplaneeringu puhul arvestada. Kui olud on oluliselt muutunud, siis erandjuhul võib olla vajalik nende alade puhul ka uus EKV vähendamise kaalumine. Juhul, kui koostatava üldplaneeringu raames ei viida läbi EKV kaardistamist ja/või ei tooda välja, et eelmiste üldplaneeringutega on EKV-d vähendatud, siis automaatselt varasemad nõusolekud EKV vähendamise kohta uude planeeringusse üle ei kandu.	Ettepanekuga arvestamist kaalutakse edasisel üldplaneeringu ja KSH koostamisel. Analüüsitakse vajadust üldplaneeringu seletuskirjas LKS teksti dubleerida. Kaardistatakse varasemad EKV vähendamised ja vajadusel kantakse nad uude üldplaneeringusse.
	○ Lisaks kallasrajale avaliku juurdepääsu tingimuste määramisele otsustatakse üldplaneeringuga vajaduse korral ka kallasraja sulgemine.	Ettepanekuga arvestatakse.
	○ Üleujutusohlike alade määratlemine (mis ei võrdu LKS § 35 lg 4 kohaste	Ettepanekuga arvestatakse.

	korduvate üleujutustega aladega ega piirdu vaid maandamiskava alusel määratud üleujutusohuga riskipiirkondadega), üleujutusohuga aladel ehitustingimuste seadmine. ○ Kaitstavad loodusobjektid, sh Natura, liikide leiukohad kujutada maakasutusplaanil ja/või piirangute/keskkonna/looduskaitse vmt joonisel, arvestades liikide leiukohtade puhul seejuures LKS §-ga 53. Üldplaneeringus kajastada loodusobjektide keskkonnaregistri väljavõtte aeg ning märkida, et andmed võivad olla ajas-ruumis muutuvad. Üldplaneeringus arvestada konkreetsete objektide kaitse-eeskirjade ja neis seatud tingimustega (sh maastikukaitsealadel arvestada pärandkultuuriliste, maastikuliste jne väärtustega). Tuua välja kaitstavate loodusobjektide kattuvus puhke- ja virgestusaladega, külastustaristu ning arvestada projekteeritavate objektidega. Üldplaneeringu KSH-s viia läbi Natura hindamine, arvestades lisaks otsestele mõjudele ka kaudseid ja kumuleeruvaid mõjusid. Sõltuvalt mõjuallika ja/või planeeringu täpsusastmest teha eelhindamise või asjakohase hindamisena (tehtud peab olema vähemalt Natura-eelhindamine). Hindamise üheks väljundiks võiks olla teadaolevate objektide-juhtude määratlemine, mille puhul edaspidistes etappides oleks vajalik asjakohane hindamine.	
	○ Rohevõrgustik (rohetaristu), vajadusel selle ruumikujude korrigeerimine ja kaitse ning kasutustingimuste seadmine, PlanS § 75 lg 1 p 10. Ruumikujude puhul lähtuda eelkõige kehtestatud maakonnaplaneeringutest. ○ Looduskaitsest tähelepanu omavate kooslustega (sh vääriselupaigad (VEP), pool-looduslikud kooslused (PLK), märgalad) arvestamine, nt rohevõrgustiku korrigeerimisel. Riiklikku looduskaitsele tähtsuse minetanud loodusobjektide ja teiste kohaliku tähtsust omavate objektide kohaliku kaitse alla võtmine.	Ettepanekuga arvestatakse.
	I ja II kaitsekategooria liikide kujutamine üldplaneeringus ○ LKS § 53 lg 1 kohaselt on I ja II kaitsekategooria liigi isendi täpse elupaiga asukoha avalikustamine massiteabevahendites keelatud, sama põhimõtet Keskkonnaamet rakendab ka planeeringute puhul. Seega on kaks võimalust: 1) koostada planeeringust kaks versiooni – avalik versioon ja ametkondlikuks kasutuseks mõeldud versioon (esimeses I ja II kaitsekategooria liikide leiukohti ja püsielupaiku planeeringujoonistel ei kujutata, teisel kujutatakse); 2) kujutada planeeringu avalikus versioonis I, II ja III kaitsekategooria liike ja püsielupaiku „tsenseeritult“ – näiteks ühe tingimärgiga „kaitstava liigi leiukoht/püsielupaik“ eraldamata kaitsekategooriaid. Põhiprobleemiks on siin ringikujulised I kaitsekategooria liikide püsielupaikad.	Ettepanekuga arvestatakse. Üldplaneeringu koostamise käigus leitakse sobivaim I ja II kaitsekategooria liikide kujutamise võimalus, mis on kooskõlas looduskaitseseadusega.
	Esialgse Eesti radooniriski levilate kaardi kohaselt on Türi vald normaalse kuni kohati kõrge radooniriskiga alal. Arvestada tuleb ka sellega, et Türi valla territooriumile jääb Kurla karstiala. Karstipiirkonnad on tuntud kui potentsiaalselt	Ettepanekuga arvestatakse edasise üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus vastavalt ÜP

	radooniohtlikud alad. Kui hoone asub karstiühiku või -lõhe kohal, võib radoon migreeruda nende kaudu rõhuerinevuste tõttu majade siseõhku. Karstinähtusi esineb ka väljaspool kaardil esinevaid kontuuritud alasid. KSH koostamise käigus tuleks selgitada välja, kas on esinenud radooniga probleeme ja kas mingis piirkonnas vajaks teema täpsustamist. Keskkonnaamet teeb ettepaneku lisada teema KSH VTK-sse.	täpsusastmele. KSH VTK-d on täiendatud radooni teemaga.
	Üldplaneeringuga tuleb määrata maardlate ja maavara kaevandamisega kaasnevad mõjud maakasutusele ning ehitiste ehitamisele. Lisaks tuleb käsitleda ala kaevandamisjärgset maakasutust. Läbi tuleks mõelda, kuidas võiks kaevandamine aidata kaasa piirkonna arengule ning milline võiks olla maakasutus peale maavara ammendumist (nt lasketiir, tuulikupark, puhkeala, sõudekanal, mets jne). Samuti võiks kaaluda uute perspektiivsete alade määramist, kuhu võiks tulevikus kaevandamine vajadusel laieneda või otsustada, kuhu uusi alasid enam ei lisandu. Planeerimisel peaks vältima kaevandamisele tundlike alade (näiteks elamu- ja rekreatsioonialad) kavandamist kasutuses või veel avamata maardlate vahetuses läheduses. Samuti peaks üldplaneeringus vältima maavara kaevandamise loa taotluse menetlemisel keskkonnamõju hindamise läbiviimise kohustuslikkust.	Ettepanekuga arvestatakse edasise üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus osaliselt, maardlate ja maavara kaevandamisega kaasneva mõju hindamine viiakse läbi KSH koosseisus. Üldplaneeringu koostamisel käsitletakse kaevandamisjärgse maakasutuse võimalikke kasutusviise. KMH kohustuslikkus on toodud KeHJS ja viide lisatakse teksti.
	Keskkonnaamet toob kokkuvõtlikult välja teemad, mis peaksid veevaldkonnas olema käsitletud: hüdrogeoloogia, põhjavee kaitstus, veealade (veekogude) üldised kasutamise- ja ehitamistingimused, põhiliste tehnovõrkude trasside, joogiveeallikate (sh sanitaarkaitsealad), reoveepuhastite (sh kujade), maaparandussüsteemide asukoha määramine, veekogude kalda ulatus ja ehituskeeluvöönd, kallasrajad, vajadusel maasoojuspuurkaevud. KSH aruandes peaks olema käsitletud põhjavesi, pinnavesi, sadevesi, üleujutuspiirkonnad, jääkreostus, arendusest tulenev mõju neile. Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskavas aastateks 2015-2021 ja meetmeprogrammis olevaid suuniseid ja piiranguid tuleb arvestada ka planeeringutes ning üldplaneeringu koostamisel tuleb arvestada veemajanduskavaga seatud eesmärgid ja meetmeid. Samuti vajavad käsitlemist olemasolevad reoveekogumisalad, perspektiivis ühiskanaliseerimisega kaetavad alad ja seonduvad kitsendused, veehaarete asukohad ja seonduvad kitsendused, sh heitvee suublasse juhtimine veehaarete läheduses.	Ettepanekuga arvestatakse. Üldplaneeringus üritatakse vältida dokumentide dubleerimist, kuid vajadusel tuuakse põhimõtted üle üldplaneeringusse ning kindlasti arvestatakse antud dokumendis tooduga.
	PlanS § 75 lg 1 p 2 kohaselt on üldplaneeringu üks ülesanne kohaliku tähtsusega jäätmekäitluskohtade asukoha ja nendest tekkivate kitsenduste määramine. Sellega seoses tuleb läbi mõelda uute kohaliku tähtsusega jäätmekäitluskohtade asukohad ning tingimused nende rajamiseks. Kohaliku tähtsusega jäätmekäitluskoha asukoha määramiseks üldplaneeringus on erinevad võimalused: kirjeldada ainult tekstis, näidata mingi juhtotstarbe kõrvaljuhtotstarbena, näidata eraldi juhtotstarbega või kasutada kõiki neid vastavalt piirkondade eripäradele. Lisaks tuleb jäätmekäitlusobjektid planeerida selliselt, et need ei tekitaks	Ettepanekuga arvestatakse edasisel üldplaneeringu ja KSH koostamisel.

	keskkonnahäiringuid (müra, vibratsioon, tolmu, ebameeldiv lõhn jms) ja negatiivset mõju elanikkonnale, vältides sellega hilisemaid probleeme. Üldplaneeringu koostamisel tuleb arvesse võtta riigi jäätmekavaga 2014-2020 seatud eesmärgid.	
	Üldplaneeringu koostamisel tuleb kindlasti lähtuda Eesti Keskkonnastrateegiast aastani 2030, milles on ühe probleemina välja toodud transpordist tulenev saaste. Kohalikud omavalitsused, eriti just tihedama asustusega linnad, peaksid sellele hakkama tähelepanu pöörama. Näiteks eelistama peaks kaugküttesüsteemi kohtküttele, kuna kohtküttega piirkondades esineb kütteperioodil suurem õhusaaste, seda just osakeste näol, mis on kuulutatud vähkitekitavaks. Teid, maanteid, aga ka raudteid tuleks planeerida targalt ja liikluskooormust reguleerida. Põhiline probleem on saasteained, aga ka müra ja seda kindlasti ka raudteede puhul. Keskkonnaamet soovib tutvuda Keskkonnaministeeriumi kodulehel oleva uuringuga Eesti linnade saastatuse kohta (uuringus teostati mõõtmised ka Türil). Üldplaneeringu ja KSH juures tuleb maakasutuse planeerimisel ja sellega kaasneva mõju hindamisel arvesse võtta, et paljude tööstus- või toomisteggevustega (sh soojatootmine) kaasneb keskkonnahäiring (nt lõhn, müra, tolmu, muu õhusaaste jne, vt lisaks keskkonnaseadustiku üldosa seadus) ning nimetatud planeerimisprotsess peaks olema üks tööriist, et vähendada keskkonnahäiringute mõju eelkõige keskkonnale, inimese tervisele ja heaolule. Arvestada tuleb, et tööstus/tootmine, mis on eeldatavalt suurema mõjuga, tuleks planeerida tiheasustusest piisavalt eemale (piisav vahemaa selgitada välja KSH käigus). Mõistlik oleks teha vahet suurema ja väiksema heitega/keskkonnahäiringuga tööstusel/tootmisel/tegevusel ning need planeeringus ära defineerida koos neile rakenduvate üldiste reeglitega (st kus saab sellist tegevust teha, kus ei saa). Võimalusel kasutada väiksema heite/keskkonnahäiringuga ala puhveralana suurema heite/keskkonnahäiringuga ala ja elanike (või laiema üldsuse) poolt igapäevaselt kasutatavate alade vahel.	Ettepanekut kaalutakse ÜP ja KSH koostamisel.
	PlanS § 75 lg 1 p 22 kohaselt on üldplaneeringu ülesanne müra normtasemete kategooriate määramine. Seejuures tuleb tähelepanu pöörata erinevate piirkondade praegustele müratasemetele ning tekkinud probleemidele. Samuti tuleb kaaluda, millistele aladele milliseid mürakategooriad (atmosfääriõhu kaitse seaduse § 57) määrata arvestades kavandatavaid arenguid ning kas kavandatavad müra normtasemed (vt keskkonnaministri 16.12.2016 määruse nr 71 „Välisõhus leviva müra normtasemed ja mürataseme mõõtmise, määramise ja hindamise meetodid“ Lisa 1) on saavutatavad. Kui müra normtasemed saavutatavad ei ole, peab kaaluma maa reserveerimise (nt müratõkketu, müravalliks) otstarbekust. Samuti tuleb analüüsida väiksete alade planeerimise vajalikkust ning üldisemalt kõigi kavandatavate maakasutuse juhtotstarvete sobilikkust müra arvesse võttes.	Ettepanekuga arvestatakse üldplaneeringu täpsusastet arvesse võttes.
	PlanS-is ei ole üldplaneeringu ülesannet, mis otsesõnu annaks võimaluse seada tingimusi metsamajanduskava koostamiseks ja seeläbi metsa majandamiseks. Keskkonnaministri 16.01.2009 määruse nr 2 „Metsa korraldamise juhend“ § 7 lg 7 kohaselt märgitakse takseerikirjelduses eraldi kehtivad metsa majandamise kitsendused. Metsamajandamise kitsenduste aluseks on õigusaktid või planeeringud. Sama määruse § 21 lg 1 p 3 järgi on metsa takseerikirjeldus	Info võetakse teadmiseks.

	metsamajandamiskava osaks. Seega on võimalik ka eelnimetatud määrusest tulenevalt üldplaneeringuga seada tingimusi metsa majandamiseks. Samas ei saa panna omanikule kohustust metsamajandamiskava koostamiseks, sest selle koostamine on vabatahtlik (tekiks vastuolu metsaseadusega). Üldplaneeringu alusel võib kinnisomandile seada kitsendusi, st üldplaneeringuga omandiõiguse kasutamise kitsendamine on legitiimne. Seejuures peab iga kitsendus olema põhjendatud, proportsionaalne ja üheselt mõistetav (arusaadav, sh kinnisasja omanikule). Nimelt, kui kehtestatud avalik-õiguslikud kitsendused ei võimalda kinnisasja kasutamist vastavalt senisele sihtotstarbele, võib kinnisasja omanik taotleda talle kuuluva kinnisasja võõrandamist riigi või kohaliku omavalitsuse poolt õiglase ja kohese tasu eest (kinnisasja sundvõõrandamise seaduse § 3 lg 2). Samuti võib nõuda õiguspärase, kuid isiku põhiõigusi või -vabadusi erakordselt piirava haldusakti või halduse toiminguga tekitatud varalise kahju hüvitamist õiglases ulatuses (riigivastutuse seaduse § 16 lg 1). Kokkuvõtvalt õiguslik võimalus on olemas, rakendamine sõltub vajadusest ja võimalustest. Ühtlasi, üldplaneeringu koostamisel tuleb analüüsida maatulundusmaa metsamaal raadamisest tingitud tagajärgi. Raadates veekogu piiranguvööndis metsamaad, likvideeritakse ka ehituskeeluvöönd piiranguvööndi metsamaal väljaspool põhi-ehituskeeluvööndit.	
	Üldplaneeringu koostamisel tuleb arvestada ka kliimamuutuste ja üleujutusega. Keskkonnaamet palub üldplaneeringu koostamisel ja KSH-s arvestada haldusterritooriumil esineda võivate üleujutusohutudega ning kliimamuutustega kaasnevate võimalike riskidega (veetaseme tõusust ja sademete rohkusest tingitud üleujutuste võimendumine, tormide tugevnemine ja sagenemine, kaldaerosiooni kiirenemine, maalihete esinemine ning linnaliste asumite soojussaarte efekt) ja nende maandamise võimalustega. Soovitame tutvuda Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud üleujutusega seotud riskide maandamiskava ja kliimamuutustega kohanemise arengukavaga.	Ettepanekuga arvestatakse.
	Üldised tähelepanekud esitatud dokumentide kohta: 1) KSH VTK lk 3 on esitatud KSH juhteksperdina nii Urmas Uri kui Teele Nigola. Ilmselt on tegemist eksitusega, sest KSH menetluses saab juhteksperd olla üks isik, kelleks antud juhul on KMH litsentsi omav Urmas Uri. Keskkonnaamet palub KSH VTK-d korrigeerida. 2) KSH VTK lk 21 alajaotuses „Kaugküttevõrk“ ei ole korrektne kirjutada, et SW Energia OÜ katlamajades on kasutusel hakkepuidu katlad. Tegu on tahkekütuse kateldega, sest lisaks hakkepuidule kasutatakse neis kateldes ka turvast. Sama kommentaar käib ka Väätsa aleviku katlamaja kohta. Ka seal on kasutusel tahkekütusel töötav katel, kus põletatakse ka turvast. 3) KSH VTK peatükis 5.6.1 „Suurõnnetuse ohuga ja ohtlikud ettevõtted“ on vahetusse läinud ettevõtete ohuala raadiused. Vedelgaas OÜ käitise ohuala raadius on 387 m ja Alexela Energia AS käitise ohuala raadius 392 m.	Tähelepanekutega arvestatakse. 1) Tiitellehel on juhteksperdina kirjas ainult Urmas Uri. Lk 3 on välja toodud kõik Kobras AS litsentsid, tegevusload ja kutsed. 2) Vajalikud parandused on KSH VTK-ss sisse viidud. 3) Ohuala raadiused on KSH VTK-s parandatud. 4) KSH VTK peatükki 5.2.1 „Maavarad ja

	4) KSH VTK peatükis 5.2.1 „Maavarad ja kaevandamistegevus“ tuleks muuta lauset „Seisuga 08.04.2019 taotletakse Türi vallas kahte uut kaevandamisluba: AS Tariston taotleb täite- ja ehitusliiva kaevandamise luba Aasuvälja maardla alal (registrikaardi nr: 967) ning Maanteeamet taotleb ehituskruusa kaevandamisluba (Selgise III liivakarjäär) Kõltsi maardla alal (registrikaardi nr: 503)“ järgnevalt: „Seisuga 08.04.2019 taotletakse Türi vallas ühte uut kaevandamisluba: AS Tariston taotleb täite- ja ehitusliiva kaevandamisluba Aasuvälja maardla alal (registrikaardi nr: 967). Maanteeamet taotleb Kõltsi maardla alal (registrikaardi nr: 503) Kõltsi kruusakarjääri (kaevandatav maavara ehituskruus) kaevandamisloa kehtivusaja pikendamist 5 aasta võrra“. Samuti on Keskkonnaametile 08.05.2019 esitatud Väljaotsa turbatootmisala kaevandamisloa taotlus (sisuliselt kehtivusaja pakendamiseks 30 aasta võrra). See võetakse menetlusse tõenäoliselt 2019. aasta 21. Nädalal ja teavitatakse sellest ka kohalikku omavalitsust. 5) Üldplaneeringus plaanitakse kohaliku tähtsusega jäätmekäitluskohtade asukoha ja nendest tekkivate kitsenduste määramist, aga KSH VTK-s ei plaanita planeeringu mõju jäätmekäitlusele hinnata. Keskkonnaamet teeb ettepaneku hinnata KSH-s planeeringu mõju jäätmekäitlusele. 6) KSH VTK peatükis 5.2.2. kajastada keskkonnaministri 13.12.2011 käskkirja nr 1786, millega kinnitati Türi linna Türi-Alliku põhjaveemaardla Siluri veekihi ning Türi linna põhjaveehaarde Siluri-Ordoviitsiumi veekihi tarbevaru kuni 31.12.2038. 7) KSH VTK peatükis 6 täpsustada, et veeseaduse § 314 kohaselt tuleb üldplaneeringu koostamisel arvestada veemajanduskavade meetmeprogramme, mitte ainult veemajanduskavas püstitatud üldisi eesmärgi.	kaevandamistegevus“ on täiendatud ja muudetud. 5) KSH VTK peatükki 6 on lisatud lause selle kohta, et KSH aruandes hinnatakse planeeringu mõju jäätmekäitlusele. 6) KSH VTK peatükki 5.2.2 on täiendatud Türi linna põhjaveehaarde Siluri-Ordoviitsiumi veekihi tarbevaru ja Türi linna Türi-Alliku põhjaveemaardla Siluri veekihi varude info osas. 7) KSH VTK peatükki 6 on täiendatud. Üldplaneeringu koostamise käigus hinnatakse planeeringu mõju Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskavas püstitatud eesmärkidele ja kavandatud meetmeprogrammidele.
Metsatervenduse OÜ Kaja Papagoi (projektijuht) 03.06.2019	Metsatervenduse Osaühing teeb ettepaneku temale kuuluvate kinnistute osas maaparanduse eesvoolude ehituskeeluvööndi ulatuse vähendamiseks. (kõikidel eesvooludel on ehituskeeluvöönd, mille ulatus sõltub valgalast). Ehituskeeluvööndi vähendamise põhjuseks on vajadus rajada metsamaale juurdepääsuteid.	Ettepanekuga arvestamist kaalutakse edasisel üldplaneeringu ja KSH koostamisel.
Muinsuskaitseamet Karen Klandorf (Järvamaa nõunik) 03.06.2019 Kiri nr 1.1-7/2306-3	Palume üldplaneeringus käsitleda kultuurimälestisi seletuskirjas eraldi peatükis, soovitatavalt anda ülevaade tabeli vormis või nimekirjas, mis sisaldab mälestise seisundit, infot kasutuse kohta (kasutuses või mitte) ning kavandatavaid tegevusi. Kaartidel tähistada maa-alalised mälestised alana, näidata kaitsevööndid, üksikmälestis näidata punktina. Muinsuskaitseamet soovib üldplaneeringutes siduda kultuurimälestiste teema valdkonnaüleselt teiste üldplaneeringu ülesannetega. Erinevad huvid peavad olema tasakaalus ning omavahel lõimitud – kultuurimälestiste säilimine, sotsiaalteemad, säästev areng, elamisväärtus keskkond. Juhime tähelepanu järgmistele analüüsivõimalike teemadele ja vajadusele hinnata planeeringu elluviimisega kaasneva võimalike mõjusid: - Erinevate ajaperioodide kultuuripärandi kihistused ja nende väärtus. - Arheoloogiliselt väärtuslikud alad.	Ettepanekuga arvestamist kaalutakse üldplaneeringu ja KSH koostamisel.
		Ettepanekuga arvestamist kaalutakse edasisel üldplaneeringu ja KSH koostamisel.

	○ Olemasolevad ja potentsiaalsed miljööväärtuslikud alad. ○ Ajalooliselt väärtuslikud objektid. ○ Maastikupilt. ○ Väärtuslike maastike piiride täpsustamine.	
Põllumajandusuuringute Keskus Andrus Rahnu (asedirektor) 03.06.2019 kiri nr 31-1/101-1	Üldplaneeringus on väärtusliku põllumajandusmaa massiivide määramisel abistavaks materjaliks väärtuslikku põllumajandusmaad käsitleva seaduse eelnõu ettevalmistamiseks koostatud kaardimaterjal. Nimetatud andmestik koos kaardiga koostati 2015. aasta alguses, kasutades erinevate andmekogude kaardikihtide (Eesti Topograafiline Andmekogu, PRIA põllumassiivide kaart, maakatastri kaart, mullastikukaart jms) andmeid, nende õigsust looduses kontrollimata. Kaardil võib esineda piirkondi, kus põllumajandusmaad käsitlev andmestik puudub või kus põllumajandusmaa massiivina käsitlev maa-ala ei ole maatulundusmaa sihtotstarbega. Samuti ei kajasta kaart väiksemaid kui kahe hektari suuruseid põllumajandusmaa massiive. Kokkuvõtlikult tähendab see seda, et olemasoleva kaardi andmete kasutamisel tuleb arvestada asjaoluga, et see võib sisaldada ebatäpsusi või kohati vananenud andmeid.	Ettepanekuga arvestatakse. 05.04.2019 on saadetud andmete taotlus, ootame selle vastust.

Türi valla ettevõtjate ümarlaud 10. juunil 2019 Kirna mõisas

Nr	Nimi	Organisatsioon	Kontakt	Allkiri
1	Koiti Teder	Türi Talunike Liit	tyritl@gmail.com	
2	Tarmo Thomson	AS Prelvex	prelvex@hotmail.ee	
3	Teele Nigola	Kobras AS	teele@kobras.ee	
4	Urmas Uri	Kobras AS	urnas@kobras.ee	
5	Piia Kirsimäe	Kobras AS	piia@kobras.ee	
6	Anu Zinovjev	Convi Food Sweets OÜ	info@sweets.ee	
7	Neddy Kramer	AS Go Property	Neddy.Kramer@go.ee	
8	Indrek Ammer	Woodhammer OÜ	info@woodhammer.ee	
9	Aime Roosioja	Türi Vallavalitsus	Aime.Roosioja@tyri.ee	
10	Pipi-Liis Siemann	Türi Vallavalitsus	vallavanem@tyri.ee	
11	Marje Pärn	Türi Vallavalitsus	Marje.Parn@tyri.ee	
12	Üllar Vahtramäe	Türi Vallavalitsus	Yllar.Vahtramae@tyri.ee	
13	Meelis Pajuman	Weide Invest OÜ	Meelis.Pajuman@veikand.ee	
14	Andrus Eensoo	Hansahake OÜ	Andrus.Eensoo@tyri.ee	
15	Krista Trumsi	Baltic Fence OÜ	krista@balticfence.ee	
16	Hele Kaasiku	Tare Kinnisvara OÜ	hele@tarekinnisvara.ee	
17	Toomas Marrandi	Ligna Rehe OÜ	Toomas.Marrandi@tyri.ee	
18	Siim Rammo	Ander Kivi OÜ	ander@maakivi.eu	
19	Erik Ratnik	Prelvex AS	prelvex@hotmail.ee	
20	Heli Koit	Kaurix OÜ	pibari.farmer@gmail.com	
21	Harry Kaur	Pibari OÜ	pibari.farmer@gmail.com	

Türi valla ettevõtjate ümarlaud 10. juunil 2019 Kirna mõisas

22	Merle Rüütel	Türi Vallavalitsus	Merle.Ryytel@tyri.ee	<i>Merle Rüütel</i>
23	Veiko Viigipuu	Fig Grupp OÜ	veiko@figgrupp.eu	
24	Reelika Marrandi	Elise Aed OÜ	reelika@eliseaed.ee	
25	Margus Marrandi	Elise Aed OÜ	margus@eliseaed.ee	
26	Katrin Puusepp	SA JAK	katrin@jarva.ee	
27	<i>Unas Heinsaar</i>	<i>ET LARSEN OÜ</i>	<i>heinsaar@smail.ee</i>	
28	<i>Indrek Ryytel</i>	<i>Open Design MTÜ</i>	<i>indrek.ryytel@gmail.com</i>	
29				
30				
31				
32				
33				
34				
35				
36				
37				
38				
39				